

La resolució del conflicte armat basc (2007-2011)

De la desesperança al camí unilateral cap a la pau

Alumne: Pau Pérez Duato

Director: Antoni Segura i Mas

Màster en història contemporània i món actual, UB-UOC

Treball de fi de Màster

2014-2015

Índex	2
<i>Agraïments</i>	3
1. Introducció	3
1.1 Objectius	3
1.2 Metodologia	5
1.3 Fonaments teòrics i historiogràfics	6
2. La nova conjuntura del conflicte: el retorn de la violència	10
2.1 Introducció al nou context davant del fracàs de les conversacions de Loiola.	10
2.2 L'auge de les mobilitzacions pel diàleg i la pau a Euskal Herria	18
2.3 Últimes converses	25
3. De la desesperança a la reflexió	30
3.1 La tornada de la confrontació violenta: les accions d'ETA versus la repressió de l'Estat espanyol	30
La fi de la treva	30
La tornada al camp de batalla	33
Sobre ofensives judicials	38
Les últimes víctimes mortals d'ETA	45
3.2 De l'excarceració d'Otegi a l'estratègia independentista eficaç	49
La tesis del canvi de cicle	49
Eleccions autonòmiques de 2009: un Lehendakari «espanyol»	53
Els primers passos cap al canvi estratègic	55
4. De la reflexió a la pau	58
4.1 La redefinició de l'estratègia de l'esquerra abertzale	58
Clarificant la fase política i l'estratègia	58
Declaració d'Altsasu	63
Mugarri versus Zutik Euskal Herria	66
4.2 Sobre la implicació de la Comunitat Internacional i l'acumulació de forces polítiques	69
La Declaració de Brussel·les	69
Lortu Arte	72
Acord de Guernika	74
La creació de l'International Contact Group	76
4.3 La construcció de Bildu i Sortu	79
El naixement de les noves formacions polítiques abertzales	79
Eleccions municipals de 2011	83
4.4 El cessament definitiu de la violència d'ETA	86
La Conferència Internacional de Pau de Donostia	86
Comunicat del cessament definitiu de l'activitat armada	89
5. Conclusions	92
6. Bibliografia	96
7. Annexos.	98

Agraïments

En primer lloc, a l'Ane Alberdi per les llargues i denses converses que em van permetre apropar-me al conflicte basc des de la mirada d'una senzilla euskaldun. Després, al Robert Manrique per la calorosa acollida al seu despatx, on vaig tindre l'oportunitat d'analitzar la perspectiva d'una víctima del conflicte que ha aconseguit alliberar-se dels interessos partidistes. Un especial agraïment a Martxelo Otamendi perquè, sent una persona que pel seu treball té poc temps lliure, sempre ha estat molt atent a tots els meus dubtes al voltant del canvi que ha realitzat l'esquerra abertzale. Finalment, a l'Antoni Segura, que amb el seu productiu i pragmàtic assessorament ha fet que gaudisca d'aquest treball de recerca. Sense tots ells, aquest treball no haguera estat possible.

1. Introducció

1.1 Objectius

El conflicte basc ha estat un objecte d'estudi bastant silenciats i manipulat, ja que darrere d'aquest sempre ens hem trobat un munt d'interessos partidistes. Les lectures de confrontació en termes de derrota o victòria deixen de costat altres elements molt importants per a construir la història del que va passar en l'última pàgina del conflicte armat. Aleshores, en aquest treball no sols es pretén assolir el relat de l'enfrontament i la consegüent violència, sinó que més bé se centra en com va ser possible resoldre la confrontació armada i continuar amb la via política. El període que abasta aquest projecte gira al voltant dels últims anys de la confrontació entre ETA i l'Estat espanyol (2007-2011), una cronologia recent que entraria dins de la disciplina d'Història del Món Actual, mitjançant la qual podem analitzar els períodes més recents de la dilatada Història Contemporània¹. Llavors intentarem aplicar la metodologia pròpia de la ciència històrica per a construir el relat d'aquest esdeveniment històric, ja que malgrat que és bastant recent, crec que es el moment de fer un primer anàlisi des de la perspectiva del nostre present..

¹ Mateos, Abdón (1998) *Historia, Memoria, Tiempo Presente*. Hispania Nova: Revista de historia contemporánea, nº 1, 1998-2000.

L'objectiu principal de l'estudi és determinar si l'anomenada esquerra abertzale va ser capaç d'analitzar el moment de bloqueig que vivia el conflicte per a reflexionar sobre l'estratègia a seguir o si, per contra, es va adoptar aquesta redefinició estratègica perquè ja havia esgotat el suport popular i no tenia cap altra opció. És a dir, discutirem sobre si el canvi es produeix des de les elits de l'esquerra independentista cap avall o si són els moviments socials i populars els qui pressionen cap amunt perquè es redirigisca la tàctica a seguir. La meua humil aportació a l'estudi del conflicte basc pretén analitzar diverses discussions com: Quins van ser els elements principals que van possibilitar la fi del conflicte armat a Euskal Herria i què el feia diferent dels altres intents d'assolir la pau? Quines són les motivacions necessàries que faran nàixer aquestes reflexions en un sector de la societat basca que sempre havia donat suport a la lluita armada? Com es va expandir aquesta idea del canvi de manera transversal en tota la societat per tal configurar un nou model de lluita nacional?

El punt de partida, però, serà el trencament del procés de diàleg per a la resolució del conflicte que va esclatar alhora que la furgoneta bomba de l'atemptat contra la T-4 de l'aeroport de Barajas. En les conversacions de Loiola és on l'esquerra abertzale havia vist la possibilitat d'assolir els seus objectius i, alhora, posar-li punt final a un cruent conflicte que venia allargant-se massa en el temps. Per això, aquest esdeveniment marcarà un fita en la seua història i començarà una nova etapa en el conflicte, on un nou procés acabava de nàixer per a acabar amb la violència. Arran d'aquell atemptat, la intenció és veure com van evolucionar les circumstàncies de la confrontació després de la fi de la treva del juny de 2007, juntament amb una posada en valor de quines han estat les diferents influències que ha rebut l'esquerra abertzale per a reconsiderar la seua estratègia.

Llavors, l'estructura que presenta el treball es divideix en tres parts diferents: la primera se centra en la contextualització de la ruptura de les negociacions, on s'explica quina serà la postura dels diferents agents del conflicte davant de la nova conjuntura creada per la tornada de la violència. Un punt elemental per a comprendre la sensació de desesperança que vivia el conjunt de la societat d'Euskal Herria², ja que aquesta vegada havia generat un gran nivell de frustració i es necessitava d'alguna altra via si es volia posar fi al conflicte armat. La segona part es l'estudi de l'últim combat d'aquest conflicte desigual, perquè una ETA debilitada i reticent a deixar les armes sense cap

² Vegeu: SEGURA, Antoni. *Euskadi: crònica de una desesperanza*. Barcelona, Alianza Editorial, 2009.

garantia política continuarà enfrontant-se a un Estat espanyol que persegueix exacerbadament qualsevol indici d'independentisme i que tornarà a les antigues postures de no reconèixer el problema identitari. S'ha de tindre present que l'intercanvi d'ofensives entre les dues parts confrontades en el contenciós són molt quantioses per a la nostra cronologia; per tant, intentaré establir els lligams necessaris per a relatar la confrontació i, alhora, evidenciar que aquest conflicte posseeix les principals característiques de les guerres asimètriques. Amb tot, l'etapa compresa en aquest segon capítol ha estat poc estudiada, ja que molts dels relats construeixen un discurs encaminat a la resolució unilateral i li resten importància a l'últim combat del conflicte bascoespanyol. Finalment, en l'últim dels punts, l'objectiu és analitzar els moviments de l'esquerra abertzale per a desencadenar un procés que acabarà definitivament amb la violència. Fent una valoració de quins passos ha realitzat aquest col·lectiu per a organitzar aquesta estratègia i quins han estat els seus socis en aquesta nova empresa que acabarà amb la violència.

1.2 Metodologia

La metodologia utilitzada està basada principalment en fonts primàries, emprades per a posar en valor l'argumentació de l'estudi, que es complementen amb la bibliografia existent per a donar solidesa al discurs.

En el primer bloc hem decidit contrastar la informació de tres diaris: *Gara*, *El País* i *El Mundo*. Aquests són els principals mitjans de comunicació, atès que, *Gara* podria representar una gran part de l'esquerra independentista perquè des de la seua creació venia a suplir l'espai que havia deixat el diari *Egin* (tancat pel jutge Baltasar Garzón). Per l'altre costat, *El País* i *El Mundo* ens aportaran la visió dels unionistes, que malgrat que no són els mateixos, hem considerat oportú alternar-los per a tindre una idea més àmplia de les postures de l'Estat espanyol en el seu conjunt.

Per al següent capítol hem considerat necessari continuar amb aquestes fonts, però a poc a poc anirem centrant-nos més en el diari *Gara*, ja que és aquest el que començarà a recollir les primeres notícies de canvi d'estratègia de l'esquerra abertzale; als diaris unionistes del capítol anterior, no els interessarà tractar aquesta vessant social del conflicte. Tanmateix, com que la finalitat és elaborar un estudi el més rigorós possible, hem recollit els diferents punts de vista sobre la dinàmica de la confrontació,

atès que, malgrat que no fan un seguiment tan exhaustiu de processos judicials del *Tot és ETA* (o si el fan és amb bastant intencionalitat ideològica), sí que recullen en bona mesura la perspectiva constitucionalista sobre el conflicte.

Quant a l'últim capítol, hem considerat necessari incorporar les reflexions del director d'un quart diari: Martxelo Otamentdi (*Berria*) perquè sota la seua anàlisi puguem incorporar les argumentacions d'una persona que va seguir de primera mà aquesta evolució de l'esquerra abertzale. També, analitzarem les impressions d'Arnaldo Otegi en una entrevista publicada en el llibre *El tiempo de las Luces*, ja que no es pot obviar la visió d'un dels principals líders de l'esquerra independentista basca, que lògicament tindrà molt de pes dins de les decisions que aniran prenent-se. Tot això, adherint una posada en valor dels diferents documents que tant el col·lectiu abertzale com la comunitat internacional aniran publicant i contrastant-ho amb els esdeveniments a favor de la pau que s'aniran donant amb la finalitat d'investigar si realment va ser el camí que va conduir a la fi del conflicte armat basc. *Clarificant la fase política i l'estratègia*, la *Declaració d'Altsasu* (2009) i *Zutik Euskal Herria* (2010) en referència al debat de l'esquerra abertzale; *Lortu Arte* (2010) i l'*Acord de Gernika* (2010) per a analitzar l'acumulació de forces nacionalistes i finalment, en relació amb l'actuació internacional, la *Declaració de Brussel·les* (2010) i la *Conferència d'Aiete* (2011).

El propòsit d'aquest estudi de cas és aproximar-nos a l'última etapa del conflicte armat, i alhora esbrinar com va ser possible posar fi a la violència de manera unilateral i sense que cap part s'enquistara. Una temàtica relativament recent, en la qual volem aprofundir per tal de construir un relat sobre el que va succeir dins d'una gran part de la societat basca. Convé esmentar que és una matèria que suscita gran controvèrsia, sobretot perquè requereix el màxim grau d'objectivitat possible en l'historiador, però l'hem d'abordar per a analitzar críticament com va ser possible aquell viratge en el conflicte basc.

1.3 Fonaments teòrics i historiogràfics

Aquest és un treball sobre l'estat de la recerca en la problemàtica plantejada que se centra principalment en la investigació de fonts primàries, però que no tindria cap base sense la influència dels principals referents historiogràfics sobre aquesta matèria, ja que són aquests els que constitueixen un punt de partida. Aleshores, sense aprofundir en

l'anàlisi, en aquest estudi hem optat per continuar la línia interpretativa d'Antoni Segura per a intentar seguir la vessant exposada en l'últim treball sobre Euskadi³ i cercar quines van ser les claus per a resoldre el conflicte. El catedràtic de la Universitat de Barcelona va desenvolupar el concepte de desesperança per a referir-se a l'últim fracàs per resoldre el conflicte d'una manera dialogada, i serà arran d'aquella hipòtesi on començarem a construir la nostra.

Un dels grans estudiosos del conflicte basc al llarg de la seua durada és el doctor Antoni Batista, que té un important fons documental en el CEHI⁴, on és recull tot el seu treball al voltant del conflicte. Un investigador amb grans recursos relacionat amb el món de l'esquerra abertzale que ens permet apropar-nos a testimonis directes del conflicte. Per tant, el seu treball de 2011⁵ ens deixa una rigorosa crònica sobre els últims vint anys de negociacions i de reflexió interna que acabarà propiciant una decisió històrica. Una introspecció molt important per a la nostra contribució, atès que l'autor ens explica com el braç polític es va imposar a l'armat, i nosaltres volem aportar quins van ser els mecanismes i les influències que van motivar aquest esdeveniment. Tot això per a intentar demostrar que no va ser una claudicació del conflicte on hi va haver un vencedor i un derrotat, sinó més aviat una nova configuració d'aquest, on s'optarà per vies de concentració de forces i desobediència.

Continuant en la secció historiogràfica del treball, no podem oblidar algunes investigacions que han estat realitzats per estudiosos d'Euskal Herria, entre les quals destacaríem el treball d'Iker Cassanova⁶ o d'Iñaki Egaña⁷. El primer analitza de manera molt exhaustiva quasi la totalitat de l'enfrontament armat del conflicte basc, on s'argumenta que la resistència a la dictadura franquista va generar una resposta de lluita armada per a defensar-se. Així mateix, se sosté la tesi que l'organització armada ETA, que va sorgir en a la dècada dels 50, va ser la punta de la llança de la confrontació entre Euskal Herria i Espanya, i ens relata com es va configurar la violència en el conflicte polític. Per altre costat, l'estudi de l'historiador Iñaki Eñaga ens deixa constància de quin tipus de lluita s'hi va donar en l'última etapa del conflicte. Unes investigacions força rellevants a l'hora d'entendre el concepte de la *construcció de l'enemic*, ja que

³ Vegeu: SEGURA, Antoni. *Euskadi: crònica de... op. cit.*, 2009.

⁴ Centre d'Estudis Històrics Internacionals. (CEHI) Pavelló de la República.(Universitat de Barcelona)

⁵ BATISTA, Antoni. *Adiós a las armas. Una crònica del final de ETA*. Barcelona, Debate, 2011.

⁶ Vegeu: CASSANOVA, Iker. *ETA 1958-2008: Medio siglo de historia*, Txalaparta, 2007.

⁷ Vegeu: EGAÑA, Iñaki. *Diccionario histórico-político de Euskal Herria, Txalaparta, 1996/ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. La construcción del enemigo. ETA a la vista de España (2010-2012)*, Txalaparta, 2012.

quan l'esquerra independentista va traslladar la confrontació a l'espai polític i es van cessar definitivament les accions armades, l'Estat espanyol va continuar generant un *enemic* a la seua mesura per a mantenir l'anomenada *Guerra del Nord* en paràmetres bèl·lics.

Tot treball crític hauria de basar-se en una metodologia contrastada, per tant, ens ha semblat interessant escollir la reconstrucció que fa el periodista Luis Rodríguez Aizpelea⁸ de la mà de Jesús Eguiguren: una síntesi sobre el procés de pau que es va obrir en el País Basc entre 2000 i 2006, que ens permet aprofundir en l'òptica del president del *Partit Socialista d'Euskadi* (PSE) i apropar-nos a les seues interpretacions personals. Així doncs, el motiu d'aquesta elecció és que la construcció d'Eguiguren sobre el que va passar dota al nostre treball d'una perspectiva més àmplia que permetrà extraure conclusions més objectives. Eguiguren ens relata que la clau d'aquest procés rau en el fet que l'esquerra abertzale va discutir-li la legitimitat a ETA, i el nostre estudi argumentarà que s'ha de donar un canvi més profund i transversal per a acabar definitivament amb la violència; ja que assassinar, desgraciadament, és una cosa relativament fàcil.

Pel que fa als fonaments teòrics de la nostra recerca, podem trobar una gran quantitat de publicacions relacionades amb aquell estímul que farà que sorgisca una reflexió dins de l'esquerra abertzale. Així mateix, estem referint-nos a estudis com el de Pau Pérez-Sales⁹, que des del camp de la Psicologia Social ens aporta un excel·lent assaig dels dilemes en el concepte d'identitat en els conflictes: una anàlisi bastant teòrica i general, que ens servirà de premissa per a intentar demostrar, amb la contrastació de les dades recollides en les fonts primàries, com es va iniciar aquell debat intern en l'esquerra abertzale, el qual desencadenarà un nou camí cap la pau.

Sobre la funció dels moviments de pau bascos en aquest nou procés, cal que destaquem la publicació d'Egoitz Gago¹⁰ en l'*Institut Català Internacional per la Pau* (ICIP), ja que, en aquesta obra s'examina la contribució d'aquests organismes a la resolució del conflicte i com es permetrà que aquest evolucione cap a altres posicions. Ací es proposa una altra forma de fer política que es va anar imposant de manera

⁸ Vegeu: EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *ETA las claves para la paz*. Madrid, Aguilar, 2011.

⁹ PEREZ-SALES, Pau (2006) Identidad e identidad étnica en el marco de los conflictos políticos: algunas reflexiones, *Revista de Psicología Social: International Journal of Social Psychology*, vol. 21, nº3, 285-297.

¹⁰ GAGO, Egoitz (2012) The analysis of the framing processes of the Basque peacemovement: The way Lokarri and Gesto por la Paz changed society, l'*Institut Català Internacional per la Pau*.

transversal en tota la societat i que en aquests anys recull el treball sembrat temps enrere: una nova proposta política on el nacionalisme i la violència no estiguen intrínsecament units i escapen de la polarització i la confrontació del anys 80 i 90.

Recapitulant tot el que hem detallat, la causa de l'elecció d'aquesta temàtica d'estudi rau en el menester d'analitzar el viratge de l'esquerra abertzale i com aquest va ser una peça clau en la resolució el conflicte armat, ja que, malgrat que altres teories apunten que va ser l'asfíxia de les Forces de Seguretat i la derrota militar les que van acabar amb ETA considerem que, sense les anàlisis posteriors, la fi de la violència no haguera estat possible. Sense la reflexió i el canvi d'estratègia que va realitzar l'esquerra abertzale no s'haguera pogut desactivar la violència, i aquest suposava un element nou que no s'havia donat en cap dels processos de pau anteriors. Es donaven les condicions per a tancar definitivament una etapa del conflicte i, alhora, per a anar construint una nova estratègia que els conduiria als mateixos objectius anteriors, però en un terreny més favorable als seus interessos.

2. La nova conjuntura del conflicte: el retorn de la violència

2.1 Introducció al nou context davant del fracàs de les conversacions de Loiola.

A finals de l'any 2006 el president del Govern espanyol va realitzar una roda de premsa per a fer balanç de la seua gestió en un any que estava acabant, i davant d'un munt de periodistes va manifestar la seua convicció personal que «la situació d'ací a un any serà millor que l'actual»¹¹, referint-se a la fi de la violència d'ETA. Zapatero pagarà un preu molt alt per aquestes declaracions, i encara que va ser un president predisposat a finalitzar el conflicte de manera dialogada, solament d'intencions no es poden resoldre els problemes, caldrà voluntat política i assumir riscos.

L'endemà de mostrar-se convençut que tot anava bé, ETA va fer esclatar una furgoneta bomba amb 200 kg d'amonal a les 9:00 a.m. en l'aparcament de la Terminal 4 de l'aeroport de Barajas. En aquell atemptat van morir dos immigrants equatorians: Carlos Alonso Palate i Diego Armando Estacio, que es van quedar adormits dins del cotxe mentre esperaven l'arribada dels seus familiars i no es van adonar de l'evacuació que s'estava portant a terme¹².

L'atemptat de la T-4 marcarà un abans i un després en la història del conflicte basc, perquè no solament trencava per tercera vegada¹³ un model de resolució dialogada, sinó que seria el principi de la fi d'una confrontació armada que durava més de 50 anys. Per afegiment, cal destacar que les converses no es van trencar totalment, però tots els implicats van tindre clar que eixa era la fi d'un procés que estava bloquejant quasi des de l'inici, on sí que es van produir avanços, però havia quedat obstruït perquè cadascuna de les parts no confiava amb l'altra i tenien por a fer passos en fals. ETA va

¹¹ El Mundo (29 de desembre de 2006). *Zapatero, sobre el fin de ETA: 'Dentro de un año estaremos mejor que hoy'*. [en línia] Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca>. [consultat el 26 de desembre de 2014].

¹² JORGE A. RODRÍGUEZ / F. JAVIER BARROSO. (31 de desembre de 2006). *ETA revienta la tregua con un atentado en Barajas que deja dos desaparecidos*. [en línia] El País. Recuperat de <https://www.elpais.es/hemeroteca> [consultat el 26 de desembre de 2014].

¹³ Els altres antecedents fracassats els podríem encontrar en les conversacions d'Argel, l'intent de Lizarra-Garazi, i el procés dialogat per al final de la violència que dinamita l'atemptat de Barajas.

voler supeditar l'acord polític al de la claudicació de la violència, i l'Estat espanyol no pretenia pagar un preu polític que anara més enllà de l'intercanvi de pau per presos i la possibilitat de crear un òrgan comú entre les comunitats autònòmiques del País Basc i Navarra.

El govern espanyol no volia donar a una organització armada cap cosa que justificara la seua trajectòria i demostrara que amb la utilització de la violència es trauen rèdits polítics¹⁴. Llavors arran de l'atemptat Zapatero va suspendre inicialment les negociacions, en uns dies de molta confusió, i finalment es donaran per trencades de manera oficial durant els primers dies de l'any 2007¹⁵. El PSOE abandonarà les negociacions i anirà definint quina serà la nova posició que adoptarà davant el conflicte perquè aquell procés li estava eixint massa car des d'un punt de vista electoral. En conseqüència, es va replegar i va intentar tornar a portar endavant aquelles infructuoses mesures del passat que es basaven en aliances entre els partits que condemnaven la violència: el bloc constitucionalista. Primerament Zapatero es va reunir amb el principal líder de l'oposició, Mariano Rajoy, perquè aspirava a reconciliar postures per a fer front al conflicte basc. D'aquesta manera, volia recuperar aquell front antiterrorista d'èpoques anteriors on no es reconeixia el conflicte polític i solament es cercava acabar amb la violència mitjançant l'actuació de les Forces de Seguretat i l'actuació judicial.

El PP, que sempre havia estat molt crític amb el procés de resolució dialogat, va tindre l'excusa perfecta per a justificar les seues tesis d'una treva trampa, i que la violència no podia finalitzar mitjançant la diplomàcia. En aquest punt m'agradaria ressaltar que aquesta negativa del PP a participar en el procés de diàleg ha estat d'una gran rellevància per a comprendre'n el fracàs ja que en un procés tan complex com aquest és necessari que participen tots, si no, es corre el risc de desestabilitzar-lo. Una temàtica interessant que podria suscitar un altre objecte d'estudi, però que hem de deixar perquè s'allunya del nostre. El *Partit Popular* mai no va voler fer política per resoldre el conflicte basc, senzillament volia utilitzar-lo per a traure'n profit electoral, i no va ser capaç d'observar que més enllà de la violència hi ha un problema polític¹⁶. Tot això es podria demostrar mitjançant l'anàlisi de les seues actuacions, ja que sempre va

¹⁴ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *ETA las claves ... op. cit.*, 2011: pp.47-52.

¹⁵ MORENO, Javier (14 de gener de 2007) *Entrevista a José Luis Rodríguez Zapatero*. [en línia] El País. Recuperat de: <https://www.elpais.es/hemeroteca>. [consultat el 26 de desembre de 2014].

¹⁶ HERRERO, Miguel; LLUCH, Ernest. *Derechos históricos y constitucionalismo útil*, Madrid, BBV, 2000, p. 20.

mantindre una posició hostil amb finalitats electoralistes i va utilitzar el dolor de les víctimes per a alimentar el foc d'un conflicte, que el que necessitava era tot el contrari¹⁷.

Per la seua part, Euskadi Ta Askatasuna considerava que el Govern espanyol havia violat els acords de les negociacions, ja que la pressió policial no havia minvat ni tampoc hi havia hagut cap moviment en política penitenciària d'apropament de presoners als centres d'Euskal Herria. Així doncs, va considerar que havia de fer una demostració de força per a desbloquejar el procés perquè l'organització armada sempre ha mantingut l'estratègia d'acció-resposta per a fer front al seu enemic i extraure'n possibilitats per a la consecució dels seus objectius. L'atemptat a l'aeroport de Barajas, pretenia recordar a l'Estat espanyol que ETA tenia un gran potencial ofensiu i que podria utilitzar-lo si no es resolía el conflicte polític. Però, malgrat que no pretenia ser una ofensiva mortal, va assassinar dues persones, i aquest error ho va condicionar tot. El dia 9 de gener de 2007, ETA va emetre un comunicat on es reafirmava en els objectius de la declaració de l'alto el foc del 22 de març de 2006 i explicava que l'atemptat no buscava ofensives mortals. Amb tot, s'assenyalava el següent:

<<Afirmem rotundament que l'objectiu d'aquesta acció armada no era provocar víctimes mortals [...]. Volem fer arribar les nostres condolences més sentides als amics i familiars de Carlos Alonso Palate i Diego Armando Estacio, que van perdre la vida en aquesta acció, i al poble d'Equador>>¹⁸.

L'organització armada havia reconegut que s'havia equivocat i pretenia reafirmar-se en la situació anterior d'alto el foc per a reprendre les negociacions. Sembla evident que la situació de confrontació armada perdia pes dins dels militants. Si fem una anàlisi en perspectiva, ens podem adonar que fins i tot ETA creia que la confrontació es podria solucionar de manera dialogada, i açò ens dona una idea de l'extensió d'aquest debat en tota la societat nacionalista basca¹⁹.

No obstant això, com hem expressat anteriorment, els errors es paguen, i la tornada de la violència també suposava un augment de les hostilitats de l'Estat

¹⁷ Annex 1: Entrevista a Robert Manrique

¹⁸ *Euskadi Ta Askatasuna*. Euskal Herria, 10 de gener de 2007. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 26 de desembre de 2014].

¹⁹ JURASTI, Josu (8 d'abril de 2007). *Entrevista a ETA*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 26 de desembre de 2014].

espanyol, que no solament va augmentar les detencions²⁰ en coordinació amb la gendarmeria francesa, sinó que va pressionar sobre un dels punts més sensibles del conflicte basc: els presos. L'exemple més polèmic va ser el d'Iñaki de Juana Chaos, un membre d'ETA que estava a la presó des de 1987 acusat de 25 assassinats, el qual patirà en les seues carns l'augment de l'animadversió, ja que, quan va complir el màxim d'anys que permet la legislació penitenciària espanyola, es va buscar la manera de poder allargar-li la condemna i la van trobar en el text de dos articles²¹ escrits per De Juana des de la presó, els quals seran qualificats d'enaltiment del terrorisme. Serà ací on observarem la politització de la justícia, perquè no podem oblidar les paraules del ministre de Justícia, López Aguilar, que afirmava que «anaven a treballar per a evitar que eixes excarceracions es produïsquen i, si és el cas, construir noves imputacions»²².

Llavors, quan el presoner donostiarra portava 81 dies de vaga de fam per la seua situació, l'Audiència Nacional va decidir retroalimentar-lo i violar el seu dret a la protesta²³. Açò ens demostra que l'Estat espanyol no va optar per fer polítiques basades a bastir llaços, sinó més aviat tot el contrari. Amb la tornada de la violència, la repressió judicial augmentava, i el cas d'Iñaki és una clara manifestació de la nova postura de Zapatero, en la qual no cabia la relaxació de la política penitenciària, ja que el van mantindre en la presó tot el temps que van poder, arriscant la seua salut, un pols que va tindre una gran repercussió mediàtica, fins i tot en l'àmbit internacional²⁴, i que el Govern espanyol va aguantar fins que no va poder més, li va commutar la pena el 2 de març de 2007 i el van traslladar a l'hospital de Donostia. Tots els governs tenen l'obligació de vetlar per la vida dels seus presoners per molt sanguinaris i fastigosos que siguen, i en aquest cas van estar a punt de cometre un crim d'Estat, un esdeveniment

²⁰ Garikoiz Exebarria i Asier Larrinaga el 9 de gener; Iker Aguirre el 25 de gener en Girona; Haimar Aruzena el 13 de febrer a França, Mikel Ibañez el 10 març al Uruguai; X. Iratzoa, I. Telletxea i M. Sagarzazu (comando Ibarla) el 14 de març; Jon Iurrebaso i Kepa Suárez (Delegació de les negociacions) el 30 de març a França; S. Lazkano, U. Lamarino i J. González el 2 d'abril; Zigor Ruiz, Abisu i Lopez Monge en Sheffield el 28 d'abril (alliberats d'ETA).

²¹ DE JUANA, Iñaki (1 de desembre de 2004) *El Escudo*. [en línia] Gara. i DE JUANA, Iñaki (30 de desembre de 2004) *Gallizo*. [en línia] Gara. Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 27 de desembre de 2014].

²² El Mundo (8 de febrer 2006) Declaracions del Ministre de Justicia, Juan Fernando López Aguilar, en la Cadena Ser. [en línia] Recuperat en <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el 27 de desembre de 2014].

²³ Gara (26 de gener de 2007) La AN desoye las alertas médicas y retiene a De Juana en prisión. [en línia] Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 27 de desembre de 2014].

²⁴ El 5 de febrero de 2007, el diari The Times va publicar una entrevista a De Juana i una il·lustració sobre el seu deteriorat estat físic com a conseqüència de la vaga de fam.

que recordava el del seu homòleg irlandès Bobby Sands²⁵, però que afortunadament no va tindre les mateixes conseqüències mortals.

Continuant amb l'anàlisi de les noves postures adoptades pels diferents protagonistes del conflicte després de la ruptura de les negociacions, cal que fem especial menció al que va suposar per a l'esquerra abertzale aquest esdeveniment. Arnaldo Otegi, visiblement nerviós per les conseqüències que podia tindre l'atemptat, explicarà aquella mateixa nit que les intencions d'ETA no eren trencar la treva, i va intentar convèncer a la desesperada a tothom²⁶. Però, com més tard va reconèixer el líder independentista, tot havia acabat i malgrat que el sentiment de desil·lusió i desesperança estava àmpliament estès per tota la societat, aquest col·lectiu va tindre un regust especialment amarg de la manera com va acabar tot. Així doncs, si revisem l'anàlisi que en la perspectiva del temps farà l'esquerra abertzale d'aquest esdeveniment, constatarem que el primer impuls per al canvi d'estratègia comença en aquell moment. Caldria valorar la reflexió de l'elgoibatarra uns anys després:

<<L'esquerra abertzale quedà perplexa davant de l'atemptat de la T-4, ja que en tota la seua historia ETA no havia atemptat mai estant en treva. Açò resta tota credibilitat política a les futures iniciatives de l'organització armada. [...] Les morts de la T-4 no ens traslladaven a la vora del precipici, sinó que hi quèiem directament. Les meues paraules eren un exercici de voluntarisme polític, perquè era tan gran el desig de recuperar el diàleg que insistírem davant de l'evidència [...] amb l'atemptat es tornaren a manifestar visions contraposades en l'esquerra abertzale. Hi havia qui creia que l'esquema de pressió armada seria eficaç per a condicionar les posicions del Govern en la taula de negociació, i estàvem els qui pensàvem que passaria tot el contrari i que el cicle de la violència estava esgotat>>²⁷.

A més a més, per a l'esquerra independentista totes les conseqüències de l'atemptat de la T-4 no acaben amb la ruptura de les negociacions i la possible resolució dialogada, sinó que aquest corrent ideològic patirà diferents atacs per part de la justícia espanyola, la qual portarà fins al límit aquella màxima del "Tot és ETA". Aleshores, ens resulta peculiar el fet que abans que haguera passat un mes de l'atemptat, el Tribunal

²⁵ Robert Gerard Sands (9 març 1954 maig 1981), fou membre de l'IRA Provisional i membre electe del Parlament del Regne Unit, que va morir en una vaga de fam mentre era a la presó de Maze

²⁶ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *ETA las claves...* op. cit., 2011: pp.226-227.

²⁷ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de las luces*. Entrevista a Arnaldo Otegi. Gara. 2012: pp. 63-67.

Suprem va declarar “associacions il·lícites constitutives de banda, organització o grup terrorista” les organitzacions juvenils independentistes *Segi*, *Haika* i *Jarrai*, i va condemnar 23 joves a 6 anys de presó²⁸, una persecució sota aquella premissa de les detencions preventives que tant es van posar de moda arran dels atemptats del *11-S*, i que va ser una característica bastant comuna en els conflictes del segle XXI. Amb esta mesura es pretén acabar de soca-rel amb presumibles problemes delictius futurs i acusar els individus d'un delictes que encara no han comés perquè se'ls considera sospitosos de poder cometre'ls.

No obstant això, el col·lectiu de l'esquerra abertzale no es va quedar quiet davant de la nova conjuntura i va apostar cegament per continuar amb el diàleg. El 3 de març es presentava la proposta política d'*Anaitasuna* per a superar el conflicte que suposava una continuació de la proposta d'*Anoeta* i *Uztaritze*, i es basava en la creació de dues autonomies per a Euskal Herria a ambdós costats dels Pirineus que inclogueren el reconeixement dels drets dels ciutadans (també el de l'autodeterminació) per a solucionar el conflicte²⁹. Aquest és un suggeriment interessant per a solucionar el problema de la violència, però que a la vista dels esdeveniments havia quedat molt desfasat en el temps, ja que el conflicte havia avançat cap a un fase de confrontació. Les vies de negociacions amb l'Estat espanyol havien quedat obsoletes i des d'aleshores calia buscar un altre camí per a desactivar la violència.

Prosseguint amb els atacs que va suportar l'esquerra abertzale, va ser especialment rellevant el proferit des del Tribunal Constitucional. Aquest va invalidar 246 candidatures d'ASB³⁰ i 133 d'ANB³¹ de cara a les futures eleccions municipals del 27 de maig de 2007, i no va considerar significatives les 82.500 signatures que l'esquerra independentista va arrebregar per a legalitzar el nou partit polític³². L'argument que es donava era que el primer partit era una reconstrucció de la

²⁸ Gara. (20 de gener de 2007) *El TS español declara «terrorista» a la organización abertzale Segi*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 27 de desembre de 2014].

²⁹ SOLA, Ramon. (3 de març de 2007) «*Anoeta puso método y Anaitasuna pondrá hoy contenido a la solución*». [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 27 de desembre de 2014].

³⁰ Abertzale Sozialisten Batasuna (*Unió de Socialistes Patriotes*) va ser un partit polític promogut per Batasuna, llavors il·legalitzat, que es va presentar el 2007 a les eleccions municipals i forals al País Basc i Navarra, així com a les autonòmiques de Navarra, si ben va ser il·legalitzat abans de la celebració de les eleccions. Igual que els seus promotors, era d'ideologia nacionalista basca i independentista.

³¹ Acció Nacionalista Basca (*Eusko Abertzale Ekintza-Acción Nacionalista Vasca*) és un històric partit polític basc nacionalista basc, socialista i independentista, fundat al 1930

³² IRONDO, Iñaki. (24 d'abril de 2007) *La izquierda abertzale bate un record histórico con sus 82.500 firmas*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 27 de desembre de 2014].

il·legalitzada Herri Batasuna³³, i que en el segon moltes de les llistes presentaven candidats que anteriorment estaven lligats a partits il·legalitzats³⁴. Açò constituïa un atac contra els drets de molts dels individus que, una vegada dissolta l'anterior organització, no han pogut militar en altres partits perquè el seu passat era suficient per a prohibir-los-ho. En conseqüència, ací caldria preguntar-nos: Quines valoracions podem extraure de l'actuació de l'Estat espanyol que no permet la inscripció a les eleccions en un partit que recull exclusivament en els seus estatuts l'ús dels mitjans polítics i democràtics per a aconseguir els seus objectius? Resulta evident que les connexions en el món de l'esquerra abertzale són molt transversals, però un estat democràtic mai no pot condemnar basant-se en el passat.

Finalment, hem de precisar la postura de l'últim agent polític d'aquest conflicte, el PNB, que ràpidament evolucionarà cap a posicionaments constitucionalistes per a intentar no quedar-se descol·locat en un nou context del qual en podia traure rèdit polític. Ibarretxe es reunirà amb Zapatero en la Moncloa el 19 de gener de 2007, amb la intenció d'obtindre una aliança en política antiterrorista per a enfrontar-se a l'organització armada després de la ruptura de l'alto el foc³⁵. Malgrat això, posteriorment es posarà en funcionament un pla alternatiu dirigit pel lehendakari, que va proposar com a solució a la situació d'estancament que vivia el procés de resolució del conflicte basc una consulta electoral que suscita molta polèmica en tot l'Estat espanyol, però que finalment fracassarà per la impossibilitat de fer-la efectiva³⁶.

La nova conjuntura tindria com a baròmetre polític les eleccions a les juntes generals i municipals de 2007, que van servir per a comprovar quin era l'estat de cadascuna de les forces implicades en el conflicte i quin havia estat l'impacte de la tornada a la violència. El sentiment de descrèdit cap a tots els implicats estava bastant present en l'opinió pública, i seria interessant veure quines són les tendències que s'observen en els municipis.

³³ **Herri Batasuna** (Unitat Popular) és una coalició política, braç polític de l'anomenat Moviment d'Alliberament Nacional Basc (MANB), que més tard canvià el seu nom pel d'Euskal Herritarrok (EH) i Batasuna (B).

³⁴ El Mundo (16 de maig de 2007) *El Tribunal Supremo prohíbe la inscripción de ASB en el registro de partidos políticos*. [en línia] El Mundo. Recuperat de <https://www.elmundo.es> [consultat el 28 de desembre de 2014].

³⁵ El País (19 de gener de 2007) *Zapatero sella con Ibarretxe su alianza frente a ETA pese a las divergencias*. [en línia] Recuperat de : <https://www.elpais.es/hemeroteca> [consultat el 28 de desembre de 2014].

³⁶ El País (11 de setembre de 2008) *El Constitucional rechaza la consulta soberanista de Ibarretxe*. [en línia] Recuperat de : <https://www.elpais.es/hemeroteca> [consultat el 28 de desembre de 2014].

	EUSKADI			NAFARROA		
	Vots	Percentatge	Regidors	Vots	Percentatge	Regidors
 PNV	308.877	31.8%	1.029			
 PSN PSOE PSE	241.545	24.87%	332	63.594	18.98%	244
 PP	153.296	15.78%	185			
 EAE ANV	73.458	7.56%	337	20.690	6.18%	93
 EA	69.788	7.18 %	216			
 ARALAR EB	68.520	7.05 %	93			
 UPN				110.910	33.11%	336
 Na Bai				52.387	15.64%	133
 CDN				7.699	2.30%	18

	<u>-Euskadi:</u>	<u>-Nafarroa:</u>
Cens:	1.787.576	458.305
Vots comptabilitzats:	1.080.727 (60.29%)	340.103 (72.62 %)
Abstencions:	711.711 (39.71%)	128.202 (27.38 %) ³⁷

El 27 de maig els resultats ens depararan diverses sorpreses i constatarem quin és el suport de la societat basca als diferents partits polítics davant de la seua actuació en la resolució del conflicte. El Partit Popular passarà d'un 18 per cent en 2003 a un 15'78 per cent en 2007, i serà el partit polític més castigat, ja que perdrà uns 60.000 vots com a conseqüència d'aquella política immobiliària enfront d'un conflicte i d'una societat que necessitava esforços polítics per la pau. Així i tot, encara va mantindre quasi el mateix resultat a Nafarroa amb la candidatura d'UPN, que continuava amb aquell 33 per cent, ja que el discurs unionista havia calat més en aquest territori. Per altre costat, l'altre gran partit espanyol que es presentava a Euskadi, PSOE-PSE, es va mantindre

³⁷ Dades recuperades de les fons digitalitzat del Govern Basc Recuperat de <https://www.euskadi.net/> i, alhora , també del Govern de Navarra en http://www.navarra.es/home_es/Navarra/Instituciones/Elecciones/Elecciones+Municipales/ [consultat el 28 de desembre de 2014].

relativament bé respecte a les municipals anteriors, ja que l'electorat va saber apreciar que dins d'aquell partit hi havia polítics de gran alçada democràtica que volien fer front al conflicte de manera diplomàtica. Aleshores, només va baixar al voltant d'un 2 per cent a Nafarroa (de 20.84 a 18.98 per cent) i va augmentar un 2 per cent a Euskadi (de 22.11 per cent a 24.87 per cent).

EAJ-PNB va eixir bastant ben parat amb un 31,8 per cent que li permetia continuar sent la força més votada, encara que la seua participació en la resolució del conflicte no va ser gaire rellevant. Però ara s'erigien com una alternativa nacionalista que rebutjava la violència política com a mètode per a aconseguir els objectius i, és clar, aquest missatge en el context en què es trobava el conflicte va ser capaç d'arrossegar una part de l'electorat. Amb tot, no s'ha d'oblidar que EA va rebutjar concórrer amb el PNB a les eleccions, com havia fet en les passades municipals, i això va deixar el PNB més indefens en un moment que era molt propici perquè arrasara en les urnes.

Tanmateix, extraient una valoració rellevant de les eleccions de maig de 2007, podríem apuntar que l'esquerra abertzale no va notar l'efecte de l'acció de la T-4 perquè les candidatures d'ANB (legals i anul·lades) sumaven 187.000 sufragis, i eixa era la major quantitat de vots en l'espai de l'esquerra abertzale d'ençà que va començar el procés d'il·legalitzacions³⁸. Un fet que demostrava que hi havia una gran part de la població basca que tenia aspiracions socialistes i sobiranistes, però que pretenia assolir-ho mitjançant vies polítiques i democràtiques. Aquest era un terreny bastant més incòmode per a l'Estat espanyol, perquè, com veurem més endavant, serà la base per a desarticular la lluita armada i activar la lluita de masses en el millor sentit de Gramsci³⁹, per a redirigir l'estratègia de lluita⁴⁰.

2.2 L'auge de les mobilitzacions pel diàleg i la pau a Euskal Herria

Paral·lelament a la reconstrucció del panorama polític durant els primers mesos després de l'atemptat de l'aeroport de Barajas, comencen a sorgir amb molta força diverses organitzacions (agregant-se a les iniciatives ja existents) que demanaran la finalització del conflicte d'una vegada per totes, ja que, davant del sentiment de

³⁸ CASSANOVA, Iker. *op. cit.*, 2008: p. 498.

³⁹ Vegeu: GRAMSCI, Antonio. *La cuestión meridional*. Quadrata, Madrid, 2002.

⁴⁰ BATISTA, Antoni. *Adiós a las... op. cit.*, 2011: p. 186.

frustració, el poble basc va exigir més valentia i coratge als seus polítics. Resulta bastant significatiu que, durant els primers mesos de la ruptura del procés de negociació, emergiren un munt d'iniciatives socials i populars com a conseqüència de la desesperança. Aquest és un factor que ens indica que una gran part de la societat basca que abans estava polaritzada⁴¹ ara començarà a bellugar-se en altres paràmetres, un gran moviment social de distints matisos, que al nostre parer serà una de les bases que faran reflexionar alguns membres de l'esquerra abertzale, tot i que no sempre és fàcil fer lectures polítiques en moments de conflicte.

El dia 18 de gener va fer la seua primera aparició pública la iniciativa social Milakabilaka, que sota el lema: «Parlen vostès, facen el que s'haja de fer i arregleu-ho d'una vegada» , va reunir diverses personalitats destacades d'Euskal Herria a favor de la solució dialogada. Així, després d'apuntar la seua reflexió sobre l'enfrontament: «la dinàmica de respondre un colp amb altre colp no ens portarà mai enlloc»⁴², constatem que aquesta iniciativa busca un altre model per a resoldre el conflicte que necessita una major implicació política. La llista dels personatges destacats de la cultura basca és molt extensa, però entre ells ens agradaria destacar les figures de Fermin Muguruza⁴³, Iñaki Perurena⁴⁴, Jean-Louis Davant⁴⁵ o Castillo Suárez⁴⁶, perquè cadascun forma part d'un sector específic de la societat i hi tenen molta influència.

Podem verificar que existeix una pressió social perquè les cosses canvien, i que des de Milakabilaka s'articularà la conscienciació ciutadana de manera sectorial (comarcal i municipal) per a estendre el seu missatge a tot el poble basc. Una mostra del que estem relatant seria la campanya «*Dotze hores per a la resolució del conflicte*

⁴¹ PEREZ-SALES, Pau. *op. cit.*, 2006: p. 286-288.

⁴² Gara. (19 de gener de 2007) *La iniciativa social Milakabilaka reclamarà que «hablen, hagan lo que deban y arreglen esto»*. [en línia] Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 28 de desembre de 2014].

⁴³ Fermin Muguruza (Irun, 20 d'abril de 1963) és un músic i cantant basc, que ha estat definit com una de les persones més influents i importants del panorama musical basc.

⁴⁴ Iñaki Perurena Gartziaarena (Leitza, Navarra, 25 d'octubre de 1956) és un esportista basc de Navarra especialista en la modalitat d'esport rural basc de *harrijasoketa*. Ha fet incursions en el terreny cultural com a poeta, escultor, actor i bertsolari. És membre de l'associació cultural Nabarralde i ha publicat articles en defensa de la identitat de Navarra com a eix de la nacionalitat basca

⁴⁵ Jean-Louis Davant (Arrast-Larribieu, 5 de juliol de 1935), és un poeta, escriptor, y improvisador pastoral en euskera y francès, que esta profundament únic a la cultura Souletine. Cofundador d'Enbata i el partit aberzale EHAS.

⁴⁶ Castillo Suárez García (Altsasu, Navarra, 11 de juny de 1976), és una escriptora en euskera Navarra, que treballa en la mancomunitat La Barranca com a tècnica responsable del Servei d'Euskera.

polític>>⁴⁷, que va aglutinar milers de ciutadans a l'Arenal del Bilbao i tenia un programa basat en una solució democràtica per a la confrontació. Alhora també van posar en funcionament una altra campanya destinada a la creació d'un teixit social, que, amb el recorregut d'un autobús per tots els pobles, anaven explicant el seu discurs i fent fotografies de persones anònimes que donaven el suport a la iniciativa⁴⁸.

En la mateixa línia que va nèixer la iniciativa Milakabilaka, també va sorgir el projecte Anitzak, que es presentava públicament el dia 3 de març de 2007, en què es feia una lectura del manifest: <<*Migrats per la pau i la resolució del conflicte*>>⁴⁹. Resulta paradoxal que, després de la mort de dos immigrants equatorians, apareguera a Euskal Herria una iniciativa d'immigrants que buscarà la pau i es considerarà part del conflicte. Amb això, volem argumentar que aquella necessitat de concloure el conflicte de manera dialoga estava generalitzada en tots els col·lectius. El seu president exposava les següents declaracions:

<<Ens comprometem a difondre en les nostres comunitats i pobles d'origen les causes reals del conflicte i les aspiracions majoritàries de la societat basca per a la seua resolució democràtica i definitiva>>⁵⁰.

Si pretenem fer una valoració de la importància dels moviments socials en el conflicte basc, cal que destaquem dos organitzacions que tenen una trajectòria molt més llarga que les anteriors: Gesto por la Paz i Lokarri. La primera va aparèixer en 1986 com a resposta del creixement dels disturbis en la societat basca i, malgrat que en el nostre període ha perdut capacitat de convocatòria i rellevància entre la societat basca, es pot fer una valoració molt positiva de la seua tasca per a resoldre el conflicte a nivell social⁵¹. El treball de Gesto por la Paz ha estat fonamental perquè aquesta organització estava composta per senzills individus del carrer, no per víctimes, que l'únic que pretendran és motivar una sèrie de reflexions en la societat que tindran conseqüències

⁴⁷ BIZKARGUENAGA, Iker. (21 d'abril de 2007) *Milakabilaka da hoy un nuevo paso es busca de una solución democrática*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 28 de desembre de 2014].

⁴⁸ PETRALANDA, Kepa. (7 de febrer de 2007) *Milakabilaka inicia la articulación sectorial de «la ola ciudadana»*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 28 de desembre de 2014].

⁴⁹ PETRALANDA, Kepa (4 de març de 2007) Anitzak ofrece su “grano de arena” en la lucha por la paz y la resolución del conflicto. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 28 de desembre de 2014].

⁵⁰ *Ibíd.*

⁵¹ GAGO, Egoitz. *op. cit.*, 2012: pp.10-13.

molt profitoses per a resoldre la polarització de la societat basca⁵². No obstant això, mai no va fer cap proposta política, sinó que solament va intentar transformar el marc de violència en un marc pacífic, intentant propagar les seues idees i reflexions sobre la pau.

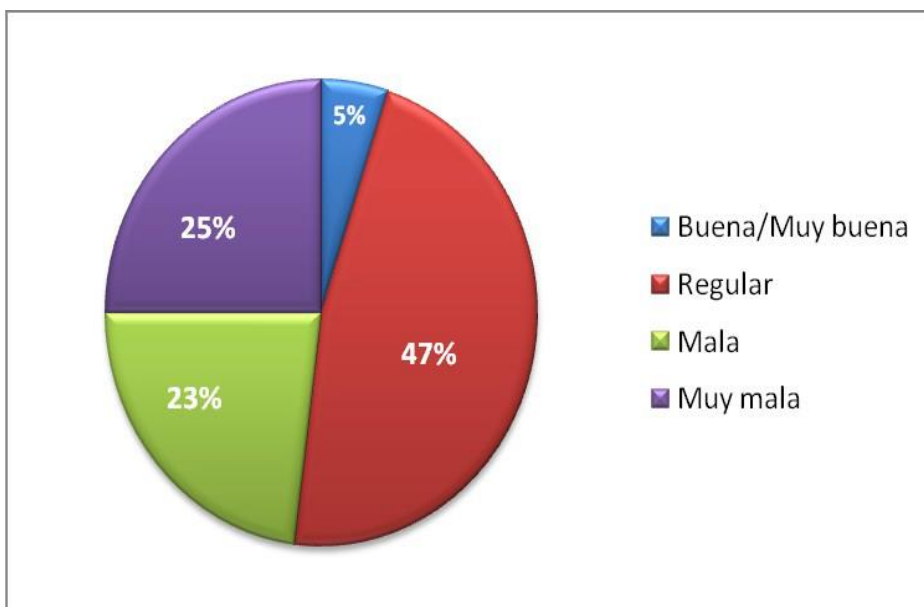
Ací és on entra en joc el paper de Lokarri, que va nàixer en març de 2006, després d'un llarg debat en l'interior d'Elkarri, una organització creada l'any 1992 que promovia la Pau i el Diàleg per a solucionar el conflicte d'Euskal Herria. Aquesta és una organització pacifista, però no a l'estil de Gesto por la Paz; sinó un organisme que treballa per la mediació, que fomentava un codi de conducta ètica entre actors polítics i que tenia la finalitat d'aturar la violència d'una manera democràtica. La relació entre Lokarri i l'esquerra abertzale és molt complexa, ja que dins de l'organització trobarem una gran diversitat de membres; no obstant això, sempre hi ha hagut la percepció que Lokarri estava més prop de la xarxa de l'esquerra abertzale que d'altres col·lectius polítics, i va poder tindre una més que possible influència en aquesta a l'hora d'iniciar aquella reflexió que ho canviaria tot⁵³. La interpretació que podem fer d'aquesta influència és que Lokarri va ser capaç d'explicar a l'esquerra abertzale que l'acumulació de masses a favor d'un objectiu era més productiva que l'anterior tàctica de confrontació a tots els nivells.

Per a demostrar que les diferents iniciatives socials per la pau i pel diàleg tenien un suport popular entre un ampli sector de la societat basca, he recuperat una part d'un informe de Lokarri basat en un estudi de juliol de 2009 sobre l'opinió de la societat basca de la situació del procés cap a la pau.

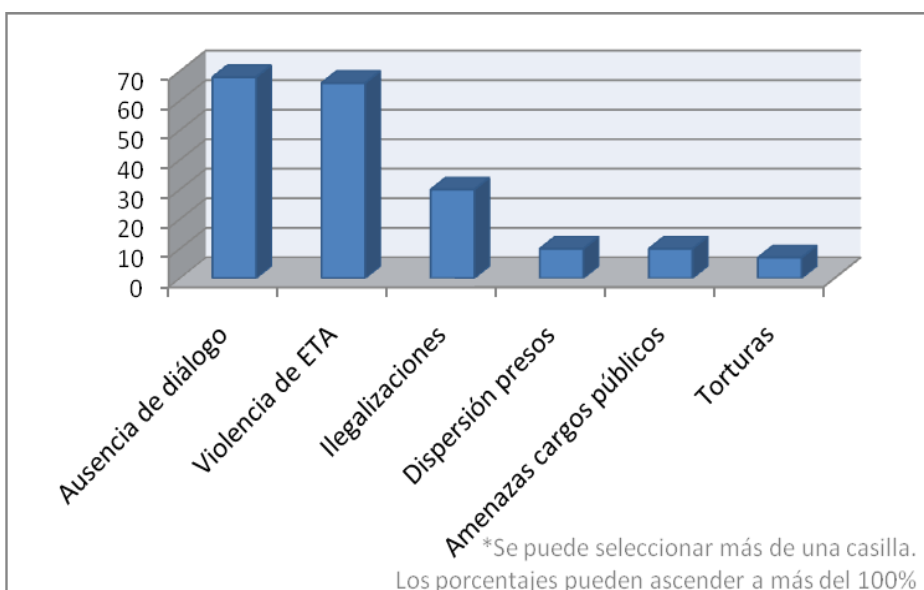
⁵² Annex 1: Entrevista a Robert Manrique.

⁵³ GAGO, Egoitz. *op. cit.*, 2012: pp. 14-16.

1. Quina és la teua opinió sobre la situació del procés cap a la pau?

2. Assenyala els que, al teu judici, són els principals problemes per a aconseguir la pau:

De la recollida d'aquestes dades podem extraure dues conclusions: la primera, que el sentiment de desil·lusió i desesperança estava molt arrelat en tota la societat i s'havia arribat a un punt on la fi del conflicte es veia molt fosca. La segona, que els dos elements que obstaculitzaven la resolució eren l'absència del diàleg i el manteniment de

⁵⁴ Informe Primavera 2009. [en línia] Lokarri. Observatorio social del proceso de Paz. Recuperat de http://www.lokarri.org/files/File/PDF/informe_primavera.pdf [consultat el 29 desembre de 2014].

la violència d'ETA; per tant, el procés cap a la pau solament es recuperaria si s'aconseguia enderrocar un d'aquests dos impediments.

Entre alguns dels diversos membres que van participar en l'experiència pacifista del moviment social pel diàleg i l'acord, Elkarri, va nàixer també el Centre per la Pau d'Arantzazu, Baketik, una organització d'elaboració ètica dels conflictes, cimentada en la confluència de dos conceptes: pau i ètica; que pretindrà anar establint les bases per a una reconciliació del teixit social. Baketik ha elaborat diversos estudis sobre aquesta temàtica de les quals ens agradaria destacar "Bizizikasi Pedagogia" (Pedagogia de l'Experientatge) perquè és la que es desenvolupa durant el nostre període. La premissa metodològica d'aquest projecte se centra en les possibilitats d'aprenentatge dels individus mitjançant l'anàlisi de les seues experiències⁵⁵, ja que Baketik va apostar per resoldre el conflicte des de baix i implicar a tota la societat en un projecte cap a la solució final.

El director d'aquesta fundació, Jonan Fernández, va organitzar diversos encontres que comptaven amb la participació de membres de la comunitat internacional per a explorar temes com la les prioritats tàctiques de l'educació en transicions cap a la pau, i en una de les primeres declaracions que va fer després de l'anunci de la fi de l'alto el foc ens va deixar una lectura del conflicte força interessant: «La pau, la fi de la violència i la normalització de la convivència són processos irreversibles al País Basc i la conseqüència d'un context històric, internacional, polític, i sobretot social, que no tenia volta enrere»⁵⁶. Aquesta és una valoració feta a temps real sobre quins eren els agents que influïen en el nou procés de pau i que posteriorment seran els que possibilitaran la fi de la violència. Jonan sabia que la implicació dels col·laboradors internacionals i el treball d'organismes socials com el seu motivarien una reflexió en el col·lectiu independentista que seria clau per a resoldre el conflicte armat.

Punt i apart mereixeria l'aportació de l'Església basca en el procés de pau, i caldria que férem una menció especial a personatges rellevants d'aquesta institució que van treballar de manera perseverant per a solucionar el conflicte. Joseba Segura Etxezarraga, adscrit a la diòcesi de Bilbao i que havia acompanyat el bisbe Juan Maria Uriarte en les frustrades negociacions de Vevey (Suïssa) entre els representants del

⁵⁵ *Procesos de transformación con sentido ético. Historia.* [en línia]. Baketik. <http://www.baketik.org/baketik.php?idioma=es> [consultat el 29 de desembre de 2014].

⁵⁶ Gara. (16 de juliol de 2) *Baketik defiende la existencia de un proceso de transición hacia la paz.* [en línia] Recuperat de <https://www.naiiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 29 de desembre de 2014].

govern de José Maria Aznar i els delegats d'ETA, va mantindre contactes discrets amb la direcció d'ETA i amb Batasuna⁵⁷. Aquest va ser el mediador per antonomàsia de 1998 a 2006 entre ETA i el Govern espanyol, molt abans que entraren en escena els mediadors internacionals, els quals va tindre l'habilitat d'atraure cap al procés de pau. És el cas del sacerdot irlandès Alec Reid o l'advocat sud-africà Brian Currin⁵⁸.

Llavors, arran de l'atemptat i la ruptura de les negociacions, el paper de l'Església basca es reorientarà cap a altres camps, però mai van deixar de mobilitzar i conscienciar la població a favor del diàleg i la pau. En aquesta línia va treballar el bisbe de Bilbao, Ricardo Blázquez, que un mes després de l'atemptat de la T-4 va encapçalar un acte anomenat: "Mou-te per la pau", en el qual va fer unes declaracions molts significatives per a valorar l'aportació de l'Església basca en l'acumulació de forces que hauria de motivar una reflexió en tota la societat:

<<La unitat en els principis morals i la convergència en els procediments enfortirà la confiança de la societat basca en l'eradicació de la violència[...] Fem entre tots una societat més justa>>⁵⁹.

Els bisbes d'Euskal Herria van tindre una gran transcendència en la resolució del conflicte, i no únicament des del procés de diàleg i resolució, sinó des de la temàtica de la Reconciliació de la societat, ja que en l'educació que s'impartia en els col·legis religiosos i públics es treballava amb molta tenacitat per a aconseguir reconciliar la població. Ací m'agradaria destacar la metodologia de José María Uriarte que es va recollir en la publicació d'unes jornades sobre Euskadi organitzades a Barcelona⁶⁰. Una aportació on es defensa la superació dels odis i les venjances per tal de reconstruir el teixit social, reparar el passat i preparar el futur de forma pràctica⁶¹. Malgrat que en el nostre període l'activitat d'aquesta institució es reduirà als àmbits eclesiàstics i a altres tasques com la Reconciliació, no es podria comprendre la força dels moviments socials per la pau i el diàleg sense analitzar la tradició progressista i nacionalista de l'episcopat

⁵⁷ SEGURA, Antoni. *Euskadi: crònica de...* op. cit., 2009: p. 359.

⁵⁸ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...* op. cit., 2011: p. 54.

⁵⁹ Gara (4 de febrer de 2007) *Blázquez pide a los políticos que la búsqueda de la paz sea «un objetivo fundamental»*. [en línia] Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 29 de desembre de 2014].

⁶⁰ SEGURA, Antoni.; BATISTA, Antoni. *Hablemos de reconciliación. Un encuentro con víctimas del conflicto vasco*. Barcelona. Universitat de Barcelona. 2013. pp. 10-16.

⁶¹ *Ibíd.*, p.16.

basc. Bisbes de la rellevància d'Uriarte van mantindre un missatge d'esperança en una fase de pessimisme generalitzat i van apel·lar a l'aportació d'una major sensibilitat cap a totes les expressions de sofriment humà⁶².

2.3 Últimes converses

Després de contextualitzar quina era la situació del conflicte basc arran de l'esclat de la bomba en la Terminal 4 de l'aeroport de Barajas i el trencament de les negociacions, hem de referir-nos a l'últim intent per reprendre els contactes: el moment on es produirà la ruptura formal del procés de diàleg. En aquest ambient de crispació del 14 al 16 de maig de 2007 es va celebrar una nova ronda de contactes entre representats del Govern espanyol, ETA i Batasuna a Ginebra, a la qual se sumará una última reunió el dia 21 del mateix mes, on es donarà per trencat definitivament el procés⁶³. L'origen d'aquesta nova ronda de reunions el trobem en la pressió internacional que, sota la coordinació del Centre Henri Dunant⁶⁴, va aconseguir portar endavant el darrer intent per solucionar el conflicte. Ara les negociacions comptaven amb una supervisió directa de mediadors internacionals, però el procés era irrecuperable, i tant el govern espanyol com ETA hi van assistir per la insistència dels col·laboradors internacionals, era una qüestió de protocol⁶⁵.

Entre les personalitats de rellevància internacional que assistiren a la ronda de contactes podríem destacar Jonathan Powell (assessor de Tony Blair) i Gerry Kelly (representant de *Sinn Féin*). Es van convocar dos tipus de reunions separades: Govern i ETA, per un costat; i PSE i Batasuna, per l'altre. En representació del Govern va acudir l'advocat Gómez Benítez, home de confiança de Rubalcaba, per a garantir la major discreció; però la postura oficial era que el procés estava trencat i per això mai reconeixeran les darreres negociacions⁶⁶. Per altre costat, la comissió negociadora de

⁶² Gara.(1 d'agost de 2007) *Uriarte pide esperanza ante la «demora insoportable de la paz»*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 30 de desembre de 2014].

⁶³ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 238.

⁶⁴ El Centre Henri Dunant de Diàleg Humanitari és una fundació vinculada a la Creu Vermella Internacional i altres organitzacions humanitàries. Els seus objectius són promoure, desenvolupar i aprofundir el diàleg universal per a la resolució de qüestions humanitària. És hereva de l'Institut Henri Dunant fundat en 1965 en honor del Premi Nobel de la Pau, Jean Henry Dunant, amb seu en Ginebra (Suïssa) i constituïda el 27 de gener de 1999.

⁶⁵ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* *op. cit.*, 2012: p. 68.

⁶⁶ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 234.

l'organització armada la conformaven Thierry (Francisco Javier López Peña) i Jack (Igor Suberiola)⁶⁷, que afirmaran la seua voluntat de superar el conflicte, però que aportaran poques innovacions respecte al passat. La segon taula, que havia de resoldre les qüestions polítiques, la componien Eguiguren i Ares per part de la delegació del PSE, i Arnaldo Otegi i Rufi Etxeberria com a representats de l'esquerra abertzale.

El motiu que explica la ronda de contactes de Ginebra el trobem en l'elaboració d'un text que ETA va entregar als agents internacionals com una última proposta per a solucionar el conflicte de manera dialoga. L'oferta es basava en el compromís de l'organització a desactivar la lluita armada i desmantellar les seues estructures militars a canvi de la creació d'una taula política per a resoldre l'altra part del conflicte. L'esquerra abertzale va pressionar perquè ETA superara les ofertes anteriors i portara la iniciativa per a reprendre les negociacions i, amb tot, va aconseguir supeditar l'organització armada a les seues demandes; ja que entenien que els costos dels errors s'havien de pagar⁶⁸. Però si analitzem objectivament aquesta proposició, no ens aporta molt més enllà de les ofertes anteriors, l'única cosa que podem advertir és que ETA va admetre que s'havia equivocat, i fruit de la pressió de l'esquerra abertzale va intentar banalment recuperar alguna cosa que ella mateixa havia destrossat. Per suposat, el Govern espanyol no tenia la voluntat d'acceptar cap cost polític envers la resolució del conflicte basc, i va rebutjar frontalment l'oferta emparant-se en els límits constitucionals perquè no podia permetre arribar a un acord sobre el dret a l'autodeterminació i la unitat territorial.

El 15 de maig es prosseguiran les converses en la taula política. L'esquerra independentista va fer referència a la proposta d'Anaitasuna sobre un nou marc democràtic que possibilitaria una autonomia comuna a *Hegoalde* (Araba, Bizakia, Guipuzkoa i Nafarroa)⁶⁹, argumentant que Euskadi i Navarra eren dos territoris històricament units que havien estat separats pels diferents governs de les nacions espanyola i francesa. Com a rèplica a aquesta idea, Jesús Eguiguren dibuixarà en la pissarra de la sala un esquema de com s'hauria de fer la construcció d'una comunitat amb formes constitucionals. El militant socialista va fer un paral·lelisme amb la

⁶⁷ El País (5 de desembre de 2011) *Las conversaciones secretas con ETA*. [en línia] Recuperat de <http://politica.elpais.com/especiales/2011/conversaciones-secretas-eta/> i Euskal Irrati Telebista (16 de maig de 2012) *Los últimos negociadores de ETA*. [en línia] Recuperat de <http://www.eitb.eus/es/noticias/politica/detalle/887122/los-ultimos-negociadores-eta/> [consultat el 30 de desembre de 2014]. Tots dos foren detinguts a Bordeus (França) el maig de 2008.

⁶⁸ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: pp. 71-72.

⁶⁹ EGAÑA, Iñaki. *Diccionario histórico-político de Euskal Herria*, Txalaparta, 1996. p. 394.

construcció de la Unió Europea per a explicar que els camins legals cap a aquest objectiu necessitaven una altra metodologia i, malgrat que en el seu guió no s'assoliria una comunitat única, sí que seria possible una comunitat compartida que assentara les bases per a passos futurs⁷⁰.

En conseqüència, els membres del Centre Henri Dunant van retocar aquell esquema i hi van posar terminis, però finalment la representació espanyola no el va poder acceptar perquè sostenia que ells no podien decidir el futur de Navarra, ja que l'única cosa que Eguiguren pretenia amb aquell guió era demostrar que hi havia altres itineraris per a la qüestió territorial. Però hi ha unes altres fonts que lliguen aquesta negativa a la tornada de la delegació del Govern a Madrid, al·legant motius de campanya electoral que deixava la representació del PSE amb un poder limitat per a prendre decisions⁷¹. L'endemà, l'últim dia d'aquesta ronda de converses, va estar replet de retrets cap a tots els bàndols, un ambient molt tens que anava allunyant-se, si fóra possible, de les postures conciliatòries que podrien propiciar la solució, i l'enfrontament serà inevitable.

L'última reunió tindrà lloc el dia 21 de maig en un ambient desolador perquè les postures eren irreconciliables. El Centre Henri Dunant va donar per concloues les negociacions i, confirmada la ruptura; tots els bàndols es preparaven per a tornar a les hostilitats. Frustració, desil·lusió i desesperança són les sensacions que experimentaran tots els protagonistes d'aquest últim intent de resoldre el conflicte de manera dialoga, que posteriorment s'estendrà a tota la població quan el 5 de juny de 2007 ETA declarà la fi de la treva. Comptat i debatut, ens agradaria deixar constància de totes les veus sobre el perquè del fracàs d'aquest procés de pau, però atès que algunes parts no en volen parlar i altres no poden recollir els testimonis de dos dels individus (Jesús Eguiguren i Arnaldo Otegi), que segurament han treballat més per acabar amb el conflicte d'una manera pacífica, democràtica i dialogada. A judici d'Eguiguren, les raons del fracàs eren clares des del principi:

<<El procés fracassà només començar. Es va arribar a la treva amb distintes visions del procés dins d'ETA i de Batasuna. Van fer una lectura més de contingut que de mètode. Crec que pot dir-se que a l'estiu de 2006 es va trencar el procés. La resta del temps va ser un esforç de tots per salvar responsabilitats. El desacord de Loiola no tingué res a

⁷⁰ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011 pp. 241.

⁷¹ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* *op. cit.*, 2012: p. 72.

veure. El procés va fracassar perquè no hi havia en ETA una decisió d'acabar amb el terrorisme. Com que ETA no va prendre eixa decisió, va adquirir una dinàmica infernal que va portar a la ruptura. [...] Tinc clar que el Govern no va tindre la responsabilitat en la ruptura. Va ser ETA>>⁷².

Arnaldo Otegi serà qui ens relate, per part de l'esquerra abertzale, les seues impressions sobre les frustrades negociacions:

<<El principal factor és de naturalesa estructural: l'essència fonamentalment autoritària i antidemocràtica de la cultura política en l'Estat espanyol. Aquest és un problema que endinsa les seues arrels en la història de la mateixa configuració d'Espanya com a Estat, del pes aclaparador de l'Església catòlica, de la incapacitat per a realitzar la revolució liberal, del pes "enchufismo" front a la meritocràcia en els càrrecs de confiança de l'Administració, de l'engany i la picaresca convertits en senyes d'identitat cultural, dels complexos i angoixes del 98, etc.>>⁷³.

Comptat i debatut, el procés de negociacions es tanca definitivament perquè retornarà la confrontació armada. Tanmateix, si alguna cosa hi podem advertir en aquest capítol és que comencen a donar-se diversos factors que podran motivar un canvi tan intensament desitjat per totes les parts. La esquerra independentista iniciarà un camí unilateral cap a la pau que estava sustentat per les pressions de les iniciatives socials, ja que aquestes demostraven que la societat basca no podia suportar més un conflicte tan llarg i costós. Conjuntament, no podem oblidar el compromís dels membres de la comunitat internacional per a finalitzar el conflicte d'una manera dialoga i democràtica, atès que van ser l'altre agent de pressió i influència. Diverses personalitats internacionals reconeixeran l'existència d'un conflicte polític i possibilitaran les motivacions oportunes per a encapçalar un altre tipus de lluita, ja que en la seu del Centre Henri Dunant es va constatar la gran implicació de diversos membres de la comunitat internacional.

Així doncs, són aquests dos agents els que influiran en gran mesura sobre l'esquerra abertzale i donaran lloc a un debat intern que acabarà per adoptar eixos postulats, una influència que tal vegada havia aconseguit el seu propòsit just en el moment posterior al fracàs de les últimes converses a Ginebra; ja que, quan la comissió

⁷² EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 241.

⁷³ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* *op. cit.*, 2012: pp. 76-77.

negociadora abertzale tornava cap a Euskal Herria, un dels líders més carismàtics de l'esquerra independentista, Rufi Etxeberria, va apuntar que «aquest model de negociació i d'estratègia està esgotat»⁷⁴. Eixa frase va posar les bases del que després ha estat el canvi d'estratègia de l'esquerra abertzale i havia estat motivat per la influència de les iniciatives socials i el suport dels membres de la comunitat internacional.

⁷⁴ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de... op. cit.*, 2012: p. 75.

3. De la desesperança a la reflexió

3.1 La tornada de la confrontació violenta: les accions d'ETA *versus* la repressió de l'Estat espanyol

La fi de la treva

El de 5 juny de 2007 ETA va emetre un comunicat en el qual anunciava que donava per conclòs l'alto el foc de març de 2006 i reobria tots els fronts, ja que argumentaven que la resposta armada havia de tornar a ser l'avantguarda de la lluita nacional⁷⁵. Aquest esdeveniment va suposar la ruptura formal del procés de negociacions (2002-2006) que pretenia aconseguir un final dialogat a la violència, però que una vegada més havia fracassat. Llavors, ací és on s'inaugura l'anomenada etapa de la desesperança, un període que ens retornarà a les posicions tàctiques d'abans de l'inici de les converses, ja que ens trobarem a partir d'aquest moment és el retorn de la confrontació armada, en un conflicte asimètric que està a punt de complir 50 anys i les seues conseqüències entre una població que està cansada.

Aquestes declaracions demostren que s'havia paerdut l'ocasió en què s'havia estat més prop que mai d'acabar amb la violència mitjançant el diàleg, i així s'expressava el president del Govern espanyol, qui va recordar que havia intentat arribar a una solució diplomàtica al conflicte, i argumentava:

<<He realitzat tots els esforços possibles per a aconseguir la pau i obrir un marc de convivència per a tots, on es pogueren defensar democràticament totes les opcions i superar tot enfrontament>>⁷⁶.

Amb el cost electoral que li suposava reafirmar-se en eixes postures, les esmentades declaracions ens demostren que Zapatero va tindre la suficient alçada política per a reconèixer un problema que tenia arrels polítiques, per a intentar resoldre'l mitjançant la paraula, però que per distintes raons no va anar com ell esperava.

⁷⁵ Euskadi Ta Askatasuna, 5 de juny de 2007, [en línia] *Gara*. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 2 de gener de 2015].

⁷⁶ RODRIGUEZ AIZPEOLEA, Luis. (6 de juny de 2007) *"He realizado todos los esfuerzos posibles para alcanzar la paz"*. [en línia] *El País*. Recuperat de <https://www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html> [consultat el 2 de gener de 2015].

Aleshores, malgrat que ara hi haurà un canvi de tàctica, Rodríguez Zapatero recordava la seua implicació per la pau a Euskal Herria, que tal vegada mancava dels mecanismes oportuns, però no podem obviar que ha estat la major temptativa espanyola per a solucionar el conflicte de manera dialogada.

Es podria argumentar que el Govern espanyol hauria d'haver fet més per consolidar el procés, però en les circumstàncies en què es va produir i davant de la frontal oposició del PP va ser complicat poder anar molt més enllà. Pel que fa a ETA, se li podria criticar la falta de flexibilitat per a adequar les seues propostes (autodeterminació i territorialitat) al moment polític i als marges delimitats per l'Estat de dret⁷⁷. El fet és que tot s'havia trencat, malgrat que es tenia la sensació que s'havien produït grans avenços en la resolució del conflicte polític per vies diplomàtiques, i açò influirà en l'esquerra abertzale d'una manera especial. Prompte els seues dirigents van començar a adonar-se que la violència d'ETA estava de més si es volien aconseguir objectius polítics, i que aquesta havia de claudicar al preu que fóra.

El primer atac en el nou escenari de confrontació no es va fer esperar gaire, i solament tres dies després de la fi de l'alto el foc, Arnaldo Otegi serà enviat a la presó de Martutene amb una condemna de 15 mesos de presó i 7 anys d'inhabilitació absoluta per un delictes «d'enaltiment del terrorisme»⁷⁸. Amb enaltiment al terrorisme s'estan referint a la participació en un acte de 2003 en memòria d'Argala (Jose Miguel Beñaran), un dirigent d'ETA mort a causa d'un atemptat del *Batallón Vasco Español* en 1978.

L'anàlisi d'aquest moviment ens aporta dues valoracions: en primer lloc, ens resulta paradoxal la l'empresonament d'Otegi tres dies després de la reobertura de les hostilitats, ja que aquest tenia una sentència datada del 26 d'abril de 2006 i l'Audiència Nacional va iniciar les seues deliberacions contra el recurs presentat per l'advocat del d'Elgoibar el dia 24 de maig de 2007, tres dies després de la ruptura de les negociacions⁷⁹. Aplegats en aquest punt, hauríem de preguntar-nos: Què és la “politització de la justícia”? A l'Estat espanyol podríem assegurar que la separació de poders funciona amb plenes garanties i que la independència de cadascun dels tres poders de l'Estat està vigent durant aquest període? La politització de justícia és la

⁷⁷ SEGURA, Antoni. *Euskadi: crónica de...op. cit.*, 2009: pp. 327-328.

⁷⁸ MUJICA, Gari; SOLA, Ramón. (9 de juny de 2007) *Otegi no llegó a la cita con «The Times», pero su arresto se leyó en todos los continentes*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 2 de gener de 2015].

⁷⁹ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de... op. cit.*, 2012: pp. 79-80.

complexa, i moltes vegades conflictiva, relació entre la corporació judicial i els poder polítics. Així doncs, amb aquesta actuació observem com la justícia espanyola es convertirà en un instrument perfecte per a colpejar tot el moviment independentista i totes les propostes polítiques que no s'emmarquen dins dels seus interessos. L'empresonament d'Otegi era una maniobra política que es va portar a cap una vegada fracassades les negociacions, perquè ara s'havia retornat a la confrontació, i enviar a la presó era una opció que l'Estat espanyol tenia en la màniga per a utilitzar-la en el moment més oportú.

La segon valoració que podem extraure d'aquest esdeveniment és el retrocés de les postures espanyoles respecte al conflicte basc, ja que, si anteriorment comentàvem les intencions de Zapatero per a assolir la pau i crear un marc nou de convivència on caberen totes les opinions, ara ens trobem davant d'una sentència que declara *enaltiment del terrorisme* actes en memòria de les víctimes del conflicte (solament una part d'aquestes). Això configura una característica pròpia dels conflictes asimètrics: la negació del contrari, una política basada en la desqualificació i el no reconeixement de les altres posicions que es dona en el bàndol més fort de la confrontació com un mecanisme per a desacreditar els seus oponents. Condemnar a 15 anys de presó un dels dirigents de l'esquerra abertzale que més es va implicar en el procés de pau i fer-ho per acudir a un acte en memòria d'una víctima del conflicte és, des de totes les perspectives, una injustícia.

El membres de la comunitat internacional ja havien avisat Otegi sobre les intencions del ministre de l'Interior espanyol, Alfredo Pérez Rubalcaba, d'empresonar-lo a ell i a uns altres membres de l'esquerra abertzale. Però la comissió negociadora va decidir tornar a Euskal Herria i assumir totes les conseqüències de les seues decisions⁸⁰. Llavors, amb Otegi entre reixes, el conflicte continuava al ritme de períodes anteriors; però ara, el natural d'Egoibar tindria molt de temps per a reflexionar sobre la fallida d'aquell procés de pau que tan prop va estar d'aconseguir un final dialogat per al conflicte. En paraules d'Arnaldo:

<<[...] un període de maduració definitiva en les meues reflexions anteriors referides a la necessitat d'instal·lar el procés d'alliberament en un nou estadi i, com a conseqüència, en la inevitabilitat d'un canvi d'estratègia i de cicle en l'esquerra

⁸⁰ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: pp. 72-73.

abertzale [...] la necessitat de canviar el cicle era alguna cosa no solament assumida per les nostres bases socials i electorals, sinó que també era recolzada majoritàriament per les bases i estructures més militants>>⁸¹.

La gestació d'un pensament contrari a la lluita armada i la necessitat d'una redefinició de l'estratègia independentista era una cosa cada vegada més patent, però aquest necessitava algú que fera aquesta lectura a gran escala i que estenguera el debat a tots els racons d'aquest col·lectiu, un pensament que rebia la influència de les iniciatives socials i els moviments de pau i que, conjuntament amb la implicació dels membres de la comunitat internacional, articularà les motivacions oportunes perquè alguns dels dirigents de l'esquerra abertzale comencen a organitzar un debat intern i una posterior reestructuració de l'estratègia a seguir. Si Otegi havia estat important per a la resolució del conflicte d'una manera dialogada amb l'Estat espanyol, més important serà en el nou camí unilateral cap a la fi de la violència, ja que, no solament serà un precursor de les reflexions sobre els menesters del canvi, sinó que organitzarà el canvi necessari per a desactivar la violència i portar el conflicte a un terreny més incòmode per a l'Estat espanyol.

La tornada al camp de batalla

Si durant la treva anterior el Govern espanyol no va rebaixar la pressió dels Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat, amb la ruptura formal del procés de diàleg, aquest element es convertirà en el mecanisme primordial per a acabar amb l'anomenada Guerra del Nord. Així doncs, el dia 7 de juny de 2007 es produiran les primeres detencions de membres de l'organització armada en la localitat francesa de Bagnères de Bigorre; el 21 del mateix mes serà arrestat Iban Apaolaza en Québec, sobre el qual pesava una ordre de busca i captura; els dies 12 i 26 de juliol se sumaran 5 detinguts més a França i s'incrementarà en un total de 13 arrestats des del final de la treva que rondarà la vintena a finals d'agost⁸². La majoria d'aquets detencions van ser realitzades a l'estranger, quasi la totalitat a França, i açò es podria explicar argumentant que la

⁸¹ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 83.

⁸² Enumeració elaborada arran del seguiment de les detencions en l'hemeroteca digital de Gara. (5 de juny de 2007- 31 d'agost de 2007) <<https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara>>.

col·laboració entre la policia espanyola i la francesa anava augmentant, ja que el país gal ja no era el refugi dels temps passats. Ara la colaboracio entre tots dos estats augmentava i, com a conseqüència, es van produir les tres detencions de militants d'ETA que més rellevància tenen en el nostre periode: Francisco Javier Lopez Peña (*Thierry*), Mikel Garikoitz Azpiazu (*Txeroki*) i Mikel Karrera Sarobe (*Ata*)⁸³. Aquests tres ocupaven posicions importants dins de l'organització quan els van arrestar, tant en l'aparell militar com en el polític, però, el fet realment significatiu seria que van ser capturats a França. La cooperació dels dos estats havia anat augmentat fins al punt d'asfixiar els mateixos líders d'ETA que es trobaven molt controlats i vulnerables a les detencions de les Forces de Seguretat i que havien iniciat una gran campanya de pressió contra l'organització armada.

L'amenaça del terrorisme internacional en el segle XXI havia suposat una major col·laboració entre tots els estats occidentals, aleshores el Govern espanyol va rebre la complicitat internacional per a detindre aquells que es resguardaven fora d'Espanya. Els atacs fonamentalistes del 11-S i la sèrie d'atemptats contra interessos i persones de l'anomenat Primer Món va carregar de raons les seccions més reaccionaries, fins al punt que aquestes van fomentar allò que anomenem *cultura de la guerra preventiva* ⁸⁴. Aquesta nova premissa permetia l'extensió del concepte de terrorisme i va fer que les persones acusades del delictes es multiplicaren. Tot era ETA. En conseqüència, el nombre de militants d'ETA i de participants de la *Kale Borroka* detinguts des de la ruptura de la treva en juny de 2007 fins l'abandonament definitiu de les armes de 2011 s'acosta als cinc-cents⁸⁵, una xifra que ens ajuda a comprendre la fustigació que va rebre l'organització armada i el seu cercle més proper.

Per altre costat, no podem oblidar que la treva s'havia acabat i ETA reapareixerà en la localitat de Durango (Bizcaya) amb la col·locació d'un potent cotxe bomba a les rodalies de la caserna de la Guàrdia Civil, que no va produir cap víctima mortal, però que va deixar dos guàrdies civils ferits i quantioses destrosses, ja que hi portava entre

⁸³ Gara (21 de maig de 2008) *Arrestados cuatro presuntos militantes de ETA en Burdeos*, (18 de novembre de 2008) *Sarkozy y Zapatero colaboran para dar el máximo eco a la detención de Garikoitz Azpiazu*, i (21 de maig de 2010) *Rubalcaba y Ares vuelven a presentar como decisiva una redada anti-ETA*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara>. [consultat el 2 de gener de 2015]. Tot tres vinculats a la direcció del aparell militar, succeint-se en el càrrec després de les respectives detencions.

⁸⁴ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del enemigo. ETA a la vista de España* (2010-2012), Txalaparta, 2012. p. 14.

⁸⁵ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 258.

80-100 kg de material explosiu⁸⁶. Amb aquest atemptat, els militants de l'organització pretenien atacar els qui exercien la força d'aquell Estat d'exepció que sofria Euskal Herria, ja que la Guàrdia Civil ha estat considerada històricament per l'organització un dels objectius principals en les seues accions armades. L'atemptat de Durango materialitzava la sensació de desesperança, perquè ETA havia tornat, i ho feia amb la seua habitual brutalitat.

No obstant això, la direcció de la violència de l'organització armada no sols es focalitzava en les Forces de Seguretat de l'Estat espanyol, sinó que també pretenia socialitzar el terror entre la població i intentar desestabilitzar el Govern en la major mesura possible. Consegüentment, el dia 2 de setembre de 2007 ETA va realitzar una ofensiva contra l'Operació Tornada a la fi de les vacances d'estiu, i va depositar diversos artefactes explosius per diferents territoris de les carreteres nacionals de l'Estat. Un total d'11 avisos sobre la col·locació de diferents aparells preparats per a detonar que constituïen un atac destinat a difondre la inseguretat entre la població i que va provocar cues quilomètriques en les carreteres⁸⁷.

El dia 9 de setembre de 2007 va ser publicat en el diari *Gara* un comunicat d'ETA en el qual feia al·lusió a la Constitució espanyola i es referia a aquesta com <<el mur que impossibilita el dret d'Euskal Herria a decidir lliurement i democràticament el seu futur>>⁸⁸, alhora feia una dura crítica al Govern espanyol, que titlava de fals i parlava de la *caiguda de les caretes*, perquè aquell tarannà inicial de Zapatero va resultar ser més façana que contingut. ETA es reafirmava en la resposta armada com a única estratègia que presentava suficients garanties per a seguir resistint els atacs de l'Estat espanyol i, en conseqüència, justificava diverses accions armades anteriors, com és el cas l'explosió de dos artefactes al pas del Tour ciclista per Isaba (Nafarroa) el passat mes de juliol⁸⁹. L'endemà d'aquell comunicat l'organització armada intentava complir les seues amenaces amb la col·locació d'un cotxe bomba que portava 61 kg

⁸⁶ RIVAS, Javier. (24 d'agost de 2008) *ETA reaparece con un coche bomba contra la Guardia Civil en Durango*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 2 de gener de 2015].

⁸⁷ Gara. (3 de setembre de 2007) *Una explosión en la N-232 en La Rioja y el aviso de diez más provocan el caos circulatorio*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 2 de gener de 2015].

⁸⁸ Euskadi Ta Askatasuna, 9 de setembre de 2007, [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el de 3 gener de 2015].

⁸⁹ GUENAGA, Aitor. (26 de juliol de 2007) *Dos artefactos de escasa potencia estallan poco antes del paso del Tour por Navarra*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el de 3 gener de 2015].

d'amonal en l'aparcament públic d'enfront de l'edifici de la Delegació del Ministeri de Defensa, a Logronyo, i que finalment no va esclatar⁹⁰.

Llavors observem com en aquesta primera fase de la tornada de la violència els objectius de les ofensives d'ETA seran dos col·lectius. Per una part, se centraran a realitzar accions armades destinades a difondre el pànic entre la societat espanyola, ja que es pretenia crear una situació d'instabilitat que suposarà perjudicis al govern. Aquest espai serà aprofitat de manera força lamentable pel Partit Popular, atés que eixes accions sustentaven el seu discurs sobre la no existència d'un conflicte polític. El segon dels seus objectius seran les Forces de Seguretat de l'Estat espanyol, i en aquesta premissa és on posteriorment trobarem les raons de l'augment dels odis i les revenges dins d'aquestes institucions.

Les Forces de Seguretat estaven patint de molt prop la violència d'un conflicte polític per resoldre, i la resposta d'aquest organismes moltes vegades se'n va escapar dels límits que l'Estat de dret espanyol tipifica. Les tortures, vexacions, les humiliacions i les persecucions de tot allò que tinguera a veure amb la identitat basca van conformar la dinàmica d'actuació de gran part d'aquest aparell estatal. Un exemple del que estem argumentant el trobem en el cas d'Igor Portu, un militant d'ETA que va ser detingut juntament amb el seu company Mattin Sarasola⁹¹ a principis de gener de 2008 en el municipi d'Arrasate (Guipuzkoa). Després d'estar 16 hores detingut, Portu va ingressar en l'UCI de l'hospital de Donostia amb un comunicat mèdic de gravetat, ja que presentava un pulmó perforat, una costella trencada, hemorràgia en un ull i hematomes per tot el cos⁹².

Malgrat que algunes fonts ens apunten que les lesions del membres de l'organització armada es van produir com a conseqüència de les detencions⁹³, la veritat és que va passar moltes hores des del seu arrest fins que va ser enviat a l'hospital; és a dir, que si aquestes lesions hagueren sigut fruit de l'ús de la força durant la detenció, els

⁹⁰ RODRÍGUEZ, Jorge. (11 de setembre de 2007) *ETA falló su ataque en Logroño con 61 kilos de amonal por una chapuza de los terroristas*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el de 3 gener de 2015].

⁹¹ Igor Portu i Mattin Sarasola formaven part de *Comando Elurra*, que conjuntament amb Joseba Iturbide y Mikel San Sebastián, conformaven la cèl·lula que va realitzar l'atemptat a l'aparcament de la Terminal 4 de l'aeroport de Barajas (Madrid).

⁹² LLORENTE, Oihana. (8 de gener de 2008) *Igor Portu, ingresado en la UCI con graves signos de haber sido torturado*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el de 3 gener de 2015].

⁹³ El Mundo (7 de gener de 2008) *El presunto etarra Igor Portu sufre múltiples contusiones, una costilla rota y neumotórax*. [en línia] Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el de 3 gener de 2015].

guàrdies civils deurien d'haver portat directament a l'hospital a Portu, i no esperar 16 hores. La negligència en el procediment d'actuació d'aquests agents de les Forces de Seguretat pareix una cosa bastant evident i, arran de la pallissa que van rebre, els dos lesakarres van iniciar un llarg camí per a demostrar que havien estat torturats en les "cloaques" de l'Estat. Amb tot, l'acusació va ser tramitada i 15 guàrdies civils van ser imputats i condemnats en primera instància per l'Audiència de Guipuzkoa l'any 2010⁹⁴, però posteriorment seran absolts pel Tribunal Suprem en 2011⁹⁵.

Un altre cas de violència seria el de Jon Anza, un col·laborador d'ETA, empresoner i refugiat polític que va desaparèixer durant 11 mesos envoltat d'un gran misteri arran d'una operació de la Guàrdia Civil a França⁹⁶. El dia 18 d'abril de 2009 Anza va agafar un tren cap a Toulouse (França) perquè havia d'acudir a una cita amb ETA per a entregar-li una gran quantitat de diners, però aquest no va acudir ni a eixa ni a dues cites posteriors establides com a protocol en cas que alguna cosa anara malament⁹⁷. A les acaballes d'aquest mes, la Policia municipal de Toulouse va trobar un home desmaiat, amb un gran sobrepes degut als efectes secundaris de la medicació per un tumor cerebral, que no podia identificar i que morirà el dia 11 de març de 2009⁹⁸. Aquest era Jon Anza. Paradoxalment, nou dies després que fóra trobat el seu cos inconscient, quatre guàrdies civils del Servei d'Informació abandonaren l'aparthotel *Adagio* de Toulouse a tota virolla deixant-se dues pistoles davall del matalàs⁹⁹. Finalment, després d'un llarg període de temps en què ningú sabia que s'havia fet d'Anza, va aparèixer en el depòsit de cadàvers de Purpan (França) l'11 de març de 2010.

La mort de Jon Anza va suposar un dels esdeveniments més irregulars de l'última etapa del contenciós bascoespanyol, perquè és més que evident que hi ha una relació entre els Serveis d'Informació de la Guàrdia Civil i la seua mort. Però davant

⁹⁴ MORAN, Unai. (30 desembre de 2010) *Cuatro guardias civiles, condenados por torturar a los etarras Portu y Sarasola*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el de 3 gener de 2015].

⁹⁵ PERAL, Maria. (15 de novembre de 2011) *Absueltos los cuatro guardias civiles acusados de torturar a Portu y Sarasola* [en línia] El Mundo. Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el de 3 gener de 2015].

⁹⁶ BATISTA, A. *Adiós a las... op. cit.*, 2011: pp. 196-197.

⁹⁷ Gara. (20 de maig de 2009) *ETA responsabiliza a los gobiernos español y francés de la desaparición de Jon Anza*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara>. [consultat el de 3 gener de 2015]. Nota remesa per part l'organització a aquest diari.

⁹⁸ BATISTA, A. *Adiós a las... op. cit.*, 2011: p. 196.

⁹⁹ RUBIO, Antonio. (15 de març de 2010) *Guardias civiles olvidaron sus armas en Toulouse a los 7 días de morir Anza*. [en línia] El Mundo. Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el de 3 gener de 2015].

d'aquesta situació el Govern espanyol va optar per llavar-se les mans i no assumir cap tipus de responsabilitat ni iniciar cap investigació rigorosa per a esclarir els fets. És més, Alfredo Rubalcaba, ministre de l'Interior, va anunciar que es querellaria contra tots aquells que acusaren sense fonaments els Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat espanyol, i deixava clar que unes morts tenien més importància que altres.

Sobre ofensives judicials

Per a continuar dibuixant les diferents ofensives de la Guerra del Nord, convé analitzar els moviments de la justícia espanyola, en concret del jutge Baltasar Garzón, que des de l'Audiència Nacional espanyola anirà desplegant certes mesures judicials en contra del món abertzale. Així doncs, el 4 d'octubre de 2007 va enviar a la presó 23 presumptes integrants de la Mesa Nacional (l'òrgan de direcció) de la il·legalitzada Batasuna, en una operació policial efectuada en el municipi de Segura (Guipuzkua)¹⁰⁰. Entre els mahaikides¹⁰¹ més rellevants hi destacaven: Joseba Permach, Juan Joxe Petrikorena, Juan Kruz Aldasoro i Rufi Etxeberria; membres que havien fet grans esforços per portar endavant l'anterior procés de pau¹⁰². A més a més, a totes aquestes detencions hem de sumar una nova operació realitzada a principis de febrer de 2008, que ens constata l'existència d'una gran *caça de bruixes* dirigida envers l'esquerra independentista. Ara serà el torn de Fernando Barrena, Unai Faro i Patxi Urrutia; que tot i que ja havíem fet intervencions públiques (sense utilitzar el nom Batasuna), la darrera no va ser del gust de Garzón perquè tractava sobre les conversacions polítiques de Loiola entre el PNB, PSE i l'esquerra abertzale¹⁰³.

Aquesta decisió ens permet observar que el Govern espanyol no sols atacaria l'aparell militars d'ETA, sinó que també perseguiria la cúpula política i les organitzacions afins al moviment independentista. És a dir, que a més d'empresonar els qui empunyen les armes, va decidir castigar a tots aquells sospitosos de pertànyer al seu

¹⁰⁰ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de... op. cit.*, 2012: p. 80.

¹⁰¹ **Mahaikide**: comesal, company de taula, / vocal. [en línia] *Elhuyar Hiztegiak*. http://hiztegiak.elhuyar.org/eu_es/ [consultat el 4 de gener de 2015].

¹⁰² MUJICA, G ; BIZKARGUENAGA, I. (5 d'octubre de 2007) *El gobierno español ordena la detención de todos los dirigentes de Batasuna*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 4 de gener de 2015].

¹⁰³ IRONDO, Iker; SOLA, Ramón. (5 de febrer de 2008) *El Estado español responde a la acción política de la izquierda abertzale con la detención de Barrena y Urrutia*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 4 de gener de 2015].

cercle, una política basada en el concepte del Dret Penal d'Autor, on el passat ideològic serà l'element principal a l'hora d'aplicar la justícia sobre determinats individus de la societat. En aquest context m'agradaria fer referència al pare del concepte modern del Dret Penal d'Autor, Günter Jakobs¹⁰⁴, el qual argumentava que l'Estat actual es componia de dos tipus de ciutadans: els que tenen drets civils i els que, per la seua oposició precisament a eixe Estat, no en tenen. Els primers són ciutadans, persones; els segons són els que intenten trastornar l'ordre establert, els subversius: nopersones”¹⁰⁵, ja que el mateix Jakobs ens deixa bastant clar el concepte quan argumenta:

<<El subjecte actiu de la conducta ve definit solament pel fet que pot constituir un perill per al bé jurídic, amb l'afegit que cal anticipar potencialment sense cap límit l'inici d'aquest perill>>¹⁰⁶.

A tall de seguir analitzant les controvertides actuacions judicials que l'Estat espanyol anirà desenvolupant durant aquest període, és de referència obligada el cas 18/98, un procediment judicial iniciat el 15 de juny de 1998 amb l'anomenada *Operació Persiana*, executada per Baltasar Garzón, que va construir imputacions contra 18 persones del diari *Egin*, acusant-los de subordinació a ETA mitjançant integració o col·laboració amb banda armada, alçament de bens i frau a la Seguretat Social¹⁰⁷. Conjuntament a l'operació contra *Egin* i *Egin Irratia*. El macro sumari 18/98 va perseguir 76 persones, vuit empreses privades i la *Coordinadora per l'alfabetització i l'ensenyament d'euskera als adults* (AEK) són intervingudes judicialment, i tres entitats de caràcter polític seran prohibides (KAS, EKIN i XAKI). Tot això es pot explicar si entenem aquestes accions judicials dins del context del retorn a un escenari de confrontació armada, atès que permetia a l'Estat espanyol justificar-se en l'adopció de diverses mesures judicials que, com hem vist anteriorment, constituïran aquella màxima que argumenta que “Tot és ETA”. El dia 30 de novembre de 2007 es va produir la detenció i l'empresonament de la majoria dels imputats pel sumari 18/98¹⁰⁸, i el dia 9 de

¹⁰⁴ Günther Jakobs (Mönchengladbach, 26 de julio de 1937), és un jurista alemany, especialitzat en dret penal, dret procesal penal i filosofia del dret.

¹⁰⁵ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del... op. cit.*, 2012: p. 26.

¹⁰⁶ *Ibíd.*, p. 27.

¹⁰⁷ MUNAITZ, Fermín (coord.). *Letras para la Libertad. “Egin”, dos décadas de periodismo independiente*. Gara, 2013. pp. 11-12.

¹⁰⁸ SOLA, Ramón; ALTUNA, Manex. (1 de diciembre de 2008) *El PSOE intensifica su apuesta represiva con el encarcelamiento masivo de los procesados del 18/98*. [en línea] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 4 de gener de 2015].

desembre es farà pública la sentència imposada als processats del cas *Egin*, que oscil·laran dels 4 als 24 anys de presó i sumaann un total de 525 anys¹⁰⁹.

En el cas 18/98 no hi havia cap mort ni atemptat, encara que les condemnes pareixen que apuntaaven tot el contrari. L'acusació fiscal citava reunions de grups polítics, debats ideològics, qüestions econòmiques o empresarials, moviments socials, línea editorial de mitjans d'informació, forma d'autofinançament...¹¹⁰, Una autèntica persecució judicial cap a tota oposició política al model l'Estat espanyol, ja que els fins polítics relacionats amb l'esquerra abertzale van ser considerats un delictes i es van enviar a la presó persones tan pacífiques, dialogants i demòcrates com José Luís Elkoro (un dels fundadors del diari, condemnat a 8 anys de presó), Jabier Salutregi (l'últim director del diari condemnat a 7 anys i 6 mesos) o Teresa Toda (subdirectora d'*Egin*, condemnada a 6 anys)¹¹¹.

Dins dels atacs a la llibertat d'expressió i de premsa a Euskal Herria, trobem el tancament d'un altre diari: *Euskaldunon Egunkaria*¹¹²; però aquesta vegada els tribunals espanyols ho tindran més complicat per a arribar a condemnar els membres d'aquest mitjà de comunicació. En abril de 2010 seran exculpats els cinc acusats¹¹³ d'integració en banda armada de l'únic diari que publicava íntegrament en euskera, ja que la mateixa Audiència Nacional va desestimar les tesis precontruïdes i els indicis falsos perquè no tot el que estava vinculat amb l'euskera i la cultura basca havia d'estar controlat i fomentat per ETA¹¹⁴. Això si, malgrat l'absolució, els detinguts van denunciar cruels tortures a mans dels membres de les Forces de Seguretat de l'Estat espanyol, que no seran investigades per la justícia espanyola. Llavors, el mateix director del diari, Martxelo Otamendi, va decidir acudir al Tribunal Europeu del Drets Humans perquè considerava que no era possible que aquelles tortures quedaren impunes i pensava

¹⁰⁹ MUNAITZ, Fermín (coord.). *Letras para... op. cit.*, 2013: p.13.

¹¹⁰ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del... op. cit.*, 2012: p. 77.

¹¹¹ MUNAITZ, Fermín (coord.). *Ibíd.*, p. 77.

¹¹² ORMANZABAL, Mikel.(21 de febrer de 2010) *El juez Del Olmo cierra el periódico 'Egunkaria' por ser "instrumento" de ETA.* [en línea] El País. Recuperat de <https://www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html> [consultat el 5 de gener de 2015].

¹¹³ Martxelo Otamendi (Director del diari des de 1993), Juan Mari Torrealdai (president del Consell d'Administració), Iñaki Uria (Delegat del Consell d'Administració i membre de la Real Academia de la llengua basca), Xabier Oleaga (Director adjunt del diari), i Txema Auzmendi (un dels promotors d'Egunkaria).

¹¹⁴ SOLA, Ramón. (13 d'abril de 2010) *La Audiencia Nacional admite que el proceso a «Egunkaria» se construyó con tesis «preconcebidas» e indicios falsos.* [en línea] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 5 de gener de 2015].

arribar fins al final¹¹⁵. Finalment, l'Estat espanyol va ser condemnat a pagar a Otamendi al voltant de 50.000 euros per no haver investigat les tortures i per danys morals¹¹⁶, ja que les ofensives judicials es produïen en la Guerra del Nord, i ací en constatem un clar exemple.

Els diaris *Egin* i *Euskaldunon Egunkaria* van treballar amb tenacitat per a reflectir la unitat cultural, geogràfic i de voluntat política, defensant el dret d'Euskal Herria a considerar-se una nació i a organitzar-se com a tal¹¹⁷. Indubablement, tenien els mateixos objectius que ETA: Independència i Socialisme, però igualment cert és que utilitzaven uns mètodes totalment oposats als de la l'organització, perquè aquests utilitzaven les paraules com la principal arma. Com es pot empresonar algun individu per les seues idees polítiques en un Estat democràtic? El dret de llibertat d'expressió i d'imprensa¹¹⁸, ha estat atacat per la justícia espanyola al condemnar a penes tan elevades als encarregats d'elaborar un diari? Quina és la qualitat judicial d'un Estat que no investiga les tortures? Unes hipòtesis que podrien suscitar un objecte d'estudi bastant interessant sobre la politització de la justícia espanyola i les seues ofensives cap a l'entorn de l'esquerra abertzale, però que deixarem perquè hem de prosseguir amb altres agressions d'aquesta institució.

Tornat al seguiment de les ofensives judicials després del trencament de la treva del juny de 2007, cal apuntar que dos mesos després de la sentència del macro-sumari 18/98, i tan sols quatre dies més tard de les últimes detencions de l'esquerra abertzale¹¹⁹, es va produir un nou moviment per part de la justícia espanyola. Doncs, el dia 8 de febrer de 2008, una vegada més, el jutge Baltasar Garzón va portar cap endavant una iniciativa jurídica contra aquest col·lectiu i va suspendre les activitat dels partits polítics

¹¹⁵ LLORENTE, Oihana. (22 de setembre de 2008) *Entrevista a Martxelo Otamendi: «Perseguiré hasta el final a los que me torturaron y a los que lo permitieron»*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 5 de gener de 2015].

¹¹⁶ GALLEGO, Javier. (16 d'octubre de 2012) *Condena a España por no investigar las torturas denunciadas por Otamendi*. [en línia] El Mundo. Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el 5 de gener de 2015].

¹¹⁷ MUNAITZ, Fermín (coord.). *Letras para... op. cit.*, 2013: pp. 40-41.

¹¹⁸ La llibertat d'expressió és un dret fonamental o un dret humà, assenyalat en l'article 19º de la Declaració Universal dels Drets Humans, i la majoria de les constitucions dels sistemes democràtics, els quals també ho assenyalen. D'ella deriva la llibertat d'imprensa també cridada llibertat de premsa.

¹¹⁹ IRONDO, Iker; SOLA, Ramón. (5 de febrer de 2008) *El Estado español responde a la acción política de la izquierda abertzale con la detención de Barrena y Urrutia*. [en línia] Gara Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 5 de gener de 2015].

ANB i EHAK (*Euskal Herrialdeetako Alderdi Komunista*)¹²⁰; és a dir, no va deixar presentar-se a les eleccions generals de 2008 als dos partits polítics vinculats a l'esquerra abertzale perquè en les seues llistes presentaven a ex membres de l'antiga *Herri Bastasuna*. Per a comprendre com és possible articular aquesta resposta judicial cap als partits polítics, hem d'analitzar el principal instrument que possibilita el desenvolupament d'aquestes actuacions, que no és un altre que la Llei Orgànica 6/2002 dels partits polítics (LOPP)¹²¹, en la que s'exposa:

En l'exposició de motius I:

“L'objectiu és garantir el funcionament del sistema democràtic i les llibertats essencials dels ciutadans, impedit que un partit polític, pugui, de forma, reiterada i greu, atemptar contra aquest règim democràtic de llibertats, justificar el racisme i la xenofòbia o recolzar políticament la violència i les activitats de bandes terroristes”.

Article 9.2:

Un partit polític serà declarat il·legal quan la seua activitat vulnere els principis democràtics, particularment quan amb la mateixa persegueisca deteriorar o destruir el règim de llibertats o impossibilitar o eliminar el sistema democràtic, mitjançant alguna de les següents conductes realitzades de forma reiterada i greu:

a) Vulnerar sistemàticament les llibertats i drets fonamentals, promovent, justificant o exculpant els atemptats contra la vida o la integritat de les persones, o la exclusió o persecució de persones per raó de la seua ideologia, religió, creences, nacionalitat, raça, sexe o orientació sexual.

b) Fomentar, propiciar o legitimar la violència com a mètode per a la consecució d'objectius polítics o per a fer desaparèixer les condicions precises per a l'exercici de la democràcia, el pluralisme i de les llibertats polítiques.

c) Complementar i recolzar políticament les organitzacions terroristes per a la consecució dels seus fïns de subvertir l'ordre constitucional o alterar greument la pau pública, tractant de sotmetre a un clima de terror als poders públics, a determinades persones o grups

¹²⁰ EIZMENDI, Maider. (9 de febrer de 2008) *Garzón suspende la actividad de ANV y EHAK y abre un sumario en el que imputa «integración» a 38 personas*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 5 de gener de 2015].

¹²¹ Llei Orgànica 6/2002. *Boletín oficial del Estado «BOE»* núm. 154, de 28 de junio de 2002, [en línia] <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2002-12756> [consultat el 6 de gener de 2015].

*de la societat o de la població en general, o contribuir a multiplicar els efectes de la violència terrorista i de la por i la intimidació generada per la mateixa.*¹²²

En primer lloc, comentar, que la redacció de l'article 9, presenta alguns problemes per a la seua aplicació, entre ells comentaré el relacionat amb la direcció que pren l'article respecte a la il·legalització d'aquells partits polítics que poguessin estar lligats amb les accions armades portades endavant per l'organització ETA. Ja que "la defensa i connivència, expressa o tàcita, amb el terrorisme es converteix en el patró comú a totes les conductes tipificades, semblant convertir-se en la única causa general de dissolució dels partits polítics, excloent altres causes possibles, com poguera ser la xenofòbia. Açò podria donar lloc a mantindre la interpretació que per a procedir a la dissolució d'un partit polític per actes greus i reincidents de racisme tindria que acudir-se al Codi Penal, i per a dissoldre'l per actes greus i reincidents de recolzament al terrorisme tindríem que acudir a la LOPP¹²³. Així que ens trobem davant d'un conflicte on és parlar de l'existència d'un doble règim jurídic aplicable.

Encara que a l'exposició de motius com podem comprovar, s'enumeren tres tipus d'activitats referents als partits polítics: atemptar contra el règim democràtic de llibertats, justificar el racisme i la xenofòbia, i per últim recolzar políticament la violència i les activitats de bandes terroristes; la primera és més general, mentre que les altres dues, són més concretes. Però així i tot, a l'article 9.3, on es desenvolupen detalladament les conductes que donarien lloc a la il·legalització, no trobem un clar desenvolupament dels tres enunciats:

Art 9.3:

S'entén que en un partit polític concorren les circumstàncies de l'apartat anterior quan es produisca la repetició o acumulació d'alguna de les conductes següents:

a) Donar suport polític exprés o tàcit al terrorisme, legitimant les accions terroristes per a la consecució de finalitats polítiques al marge dels cursos pacífics i democràtics, o exculpant i minimitzant-ne el significat i la violació de drets fonamentals que comporta.

¹²² Llei Orgànica 6/2002. *Boletín oficial del Estado «BOE»* núm. 154, de 28 de junio de 2002, página 23604 [en línia] <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2002-12756> [consultat el 6 de gener de 2015].

¹²³ ÁLVAREZ, Enrique; CATALÁ, Alexandre. *El derecho de Partidos*. Madrid, Colex, 2013. p. 224.

b) *Acompanyar l'acció de la violència amb programes i actuacions que fomenten una cultura d'enfrontament i confrontació civil lligada a l'activitat dels terroristes, o que persegueixen intimidar, fer desistir, neutralitzar o aïllar socialment els qui s'hi oposen, fent-los viure de manera quotidiana en un ambient de coacció, por, exclusió o privació bàsica de les llibertats i, en particular, de la llibertat per a opinar i per a participar lliurement i democràticament en els assumptes públics.*

c) *Incloure regularment als òrgans directius o a les llistes electorals persones condemnades per delictes de terrorisme que no hagin rebutjat públicament les finalitats i els mitjans terroristes, o tindre un ampli nombre dels afiliats que mantingui una doble militància en organitzacions o entitats vinculades a un grup terrorista o violent, llevat que hagin adoptat mesures disciplinàries contra aquests conduents a expulsar-los.*

d) *Utilitzar com a instruments de l'activitat del partit, conjuntament amb els propis o en substitució d'aquests, símbols, missatges o elements que representin el terrorisme o la violència o s'hi identifiquin i amb les conductes que hi estan associades.*

e) *Cedir, a favor dels terroristes o dels qui hi col·laboren, els drets i les prerrogatives que l'ordenament, i concretament la legislació electoral, concedeixen als partits polítics.*

f) *Col·laborar habitualment amb entitats o grups que actuen de manera sistemàtica d'acord amb una organització terrorista o violenta, o que emparen el terrorisme o els terroristes o els donen suport.*

g) *Donar suport des de les institucions en les quals es governa, amb mesures administratives, econòmiques o de qualsevol altre ordre, a les entitats esmentades en el paràgraf anterior.*

h) *Promoure activitats, donar-hi cobertura o participar en activitats que tinguin per objecte recompensar, homenatjar o distingir les accions terroristes o violentes o a qui les comet o hi col·labora.*

i) *Donar cobertura a les accions de desordre, intimidació o coacció social vinculades al terrorisme o la violència.*¹²⁴

Com podem observar, totes les conductes que portarien a la il·legalització, estan orientades cap al terrorisme, l'article 9.3 elabora un llistat de les conductes, prenent com a referència aquelles portades endavant per *Herri Batasuna*. Les dades parlen: s'han il·legalitzat des de l'any 2003, començant per *Batasuna*, partit per al qual s'elaborà la LOPP, fins a l'actualitat 5 partits polítics, 6 candidatures i 2 grups parlamentaris, tots relacionats amb l'esquerra abertzale. ANB i EHAK anaven a sofrir les conseqüències de

¹²⁴ Llei Orgànica 6/2002. «BOE» núm. 154, de 28 de junio de 2002, página 23604 [en línea] <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2002-12756> [consultat el 6 de gener de 2015].

l'aplicació d'aquesta llei i quedaran excloses de les eleccions generals de 2008, deixant sense representació política a un important col·lectiu que pretenia emprendre un camí cap a un nou marc democràtic, cap a d'independència. És per això que, els governants espanyols, necessitaven traure del mig a l'esquerra abertzale perquè que aquesta és la qui realment pot portar al poble basc a les portes de la independència.

Les últimes víctimes mortals d'ETA.

El *modus operandi*, en quan a ofensives mortals, que l'organització armada desenvoluparà després del fi de la treva del juny de 2007, ens explicarà el perquè de la desafecció d'una gran part de l'esquerra abertzale; doncs, els objectius escollits no gaudiran de cap de les simpaties d'aquest col·lectiu. La inoperància d'ETA per a portar les endavant la lluita armada, feia que les seues accions es limitaren als objectius més vulnerables, ja que com podem comprovar, les últimes víctimes mortal poc tenien a veure amb qui ostentava la vertadera responsabilitat política de l'opressió que vivia Euskal Herria.

Si examinen detingudament les morts produïdes des de la tornada de la violència al final definitiu de la mateixa, hi constatarem que el 80 per cent de les accions mortals van estar dirigides en contra els cossos i forces de seguretat estatals (i un 30 per cent en accions de defensa), i l'altre 20 per cent contra personalitats polítiques i empresarials. Això deixa constància que *Euskadi Ta Askatasuna* estava immersa en uns moments de gran debilitat, pel fet de la baixa intensitat de les seues ofensives, que només li permetia realitzar atacs contra l'aparell de seguretat de l'Estat i algun militant polític o empresari d'escassa rellevància.

El dia 1 de desembre de 2007 es van produir les primeres morts d'ETA, després de la fi de l'alto el foc, a la localitat francesa de Capbreton. Dos guàrdies civils de paisà estaven realitzant una operació de vigilància contra ETA amb l'ajuda dels serveis d'informació francesos, quan es van trobar amb tres militants de l'organització armada que els van reconèixer a la cafeteria del centre comercial de Lederer. Llavors, es va produir un tiroteig a l'aparcament que va deixar un guàrdia civil mort i altre greument

ferit¹²⁵ (que morirà el 5 de desembre), i de nou, el riu de sang havia començat a brollar. Aquest tipus de morts les podríem classificar dins de les accions de defensa¹²⁶, perquè el militants utilitzen la violència per a no ser capturats i, com a conseqüència, es produeixen víctimes mortals que no formaven part dels seus objectius primordials. En la mateixa línia d'aquest tiroteig agruparíem l'últim assassinat d'ETA, que el dia 16 de març de 2010 va matar al primer i últim gendarme de la seua historia a les rodalies de París. Aquesta vegada, la Gendarmeria francesa havia sorprès als militants de l'organització armada intentant sostraure varis cotxes d'un concessionari d'automòbils; llavors, es va produir un tiroteig que deixa un gendarme mort i un militant arrestat¹²⁷. Malgrat que eren víctimes produïdes per la confrontació amb les forces de seguretat dels estats espanyol i francès, no deixaven de ser mort incomodes per a la gestació del nou projecte en el que estava treball l'esquerra abertzale, produint-li més costos que beneficis.

El segon tipus de víctimes en que classificarem els atemptats mortals d'ETA del 2007 al 2011 serien els dirigits cap a les Forces de Seguretat, però, aquests no es produiran manera fortuïta com els anteriors, sinó amb una clara voluntat ofensiva. Aquest seria el cas dels dos guàrdies civils assassinats a Calvià (Illes Balears) el 30 de juliol de 2009, que venia precedit per un altre intent fallit a la Caserna de la Guàrdia Civil de Burgos, i que deixava dos atemptat en menys de 34 hores¹²⁸. Un objectius clàssics de l'organització armada, però que fruit de la vessant que anava adquirint el conflicte, aquestes mort cada vegada despertaran menys simpaties entre el cercle de l'esquerra abertzale. Eren les últimes víctimes mortals d'un conflicte armat que cada vegada era més difícil de suportar per a tots els sectors de la població, i requeria d'altra perspectiva de lluita per a l'alliberament nacional, doncs la lluita armada agonitzava i aportava més perjudicis que beneficis.

L'última classificació de les víctimes mortals del nostre període d'estudi se centra en els individus de l'àmbit econòmic i polític. En aquesta categoria entraria l'assassinat de l'ex-regidor del PSE-EE a Mondragón: Isaias Carrasco, que a tan sols

¹²⁵ Gara (2 de desembre de 2007) *Un guardia civil muerto y otro herido en una operación anti ETA en suelo francés*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 7 de gener de 2015].

¹²⁶ Euskadi Ta Askatasuna, 15 de desembre de 2007, [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 7 de gener de 2015].

¹²⁷ Gara (17 de març de 2010) *Un policía muere tras un tiroteo con presuntos miembros de ETA en París*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 7 de gener de 2015].

¹²⁸ MURCIENTES, Ester. *Dos bombas para el 50º aniversario del terror*. [en línia] El Mundo. Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el 7 de gener de 2015].

dos dies que se celebraren les eleccions generals de l'Estat espanyol del 2008 va encontrar la mort dins del seu cotxe. Carrasco, un humil militant socialista, va ser crivellat a tirs a la porta de s'ha casa quan es disposava anar a treballar, doncs aquest havia renunciat a l'escolta per decisió personal perquè en la present legislatura no era regidor¹²⁹. Això ens demostra que ETA busca un blanc fàcil. El dolor d'aquesta mort pareix haver arribat molt més lluny que de costum, fins al punt que certs sectors de l'esquerra abertzale lamentaran la cruesa del conflicte i es reafirmaran aquelles veus discrepants que venien amb força des de l'atemptat de la T-4. L'assassinat d'Isaias Carrasco es podria englobar dins d'una nova ofensiva de la violència política d'ETA, que cercava objectius vinculats al PSOE ja que el considerava culpable del fracàs de les negociacions anteriors. Una nova espiral d'atemptats contra aquest partit polític, doncs ja a final de l'any 2007 van col·locar un artefacte a la seu del PSOE-PSE a Balsameda, a principis de març de 2008 tornarà a atacar una seu socialista al municipi de Derio, i dos seus més en el mes d'abril als pobles d'Abusu i Elgoibar¹³⁰. Per altre costat, dins de la mateixa tipologia d'atemptats d'ETA hi tenim que destacar la mort de l'empresari basc Inaxio Uria, de 71 anys, que el 3 de desembre de 2008 va rebre dos trets quan es dirigia a un restaurant. Uria, nacionalista i simpatitzant del PNB, era el responsable d'una constructora que tenia l'adjudicadora d'una part de les obres del *Tren d'Alta Velocitat* (TAV) i, malgrat que eixes obres públiques provocaven el malestar d'un important gruix de la societat basca, la seua mort va suscitar un gran rebuig popular¹³¹. Altre cop, l'organització armada havia escollit un objectiu fàcil i, per això, hi va haver una gran assistència dels seus treballadors a la manifestació¹³²; doncs, malgrat que alguns tenien ideologies diferents i pertanyien a diferents sindicats com LAB i ELA, repudiaven la mort d'una persona que poca rellevància tenia per a resoldre el conflicte. El poble basc estava cansat de les morts i del dolor.

¹²⁹ GASTACA, Juan (8 de març de 2008) *Los partidos llaman a votar para responder al asesinato de ETA*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 7 de gener de 2015].

¹³⁰ Gara. (26 de desembre de 2007) *Una bomba causa daños materiales en la sede del PSE en Balmaceda*. ; Gara (18 d'abril de 2008) *ETA atenta por tercera vez en cuatro meses contra una sede del PSOE*; Gara (21 d'abril del 2008) *La vigilancia de sedes del PSE vuelve a reforzarse tras otro atentado en Elgoibar*. [en línia] Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 8 de gener de 2015].

¹³¹ ORMAZABAL, Mikel. (3 de desembre de 2008) *ETA asesina a un empresario nacionalista*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 8 de gener de 2015].

¹³² ORMAZABAL, Mikel. (5 de desembre de 2008) *"A esos de LAB, ¿no les van a echar?"*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 8 de gener de 2015].

Data	Nom i Cognoms	Lloc	Tipus d'atemptat	Observacions
1 de desembre de 2007	Raúl Centeno Bayón	Capbreton (França)	Mort tirotejat per militants ETA, als quals seguia, en l'aparcament d'una gasolinera.	Agent de la Guàrdia Civil.
1 de desembre de 2007	Fernando Trapero Blázquez	Capbreton (França)	Mort dies després que el seu company a l'Hospital.	Agent de la Guàrdia Civil.
7 de març de 2008	Isaías Carrasco Miguel	Mondragón (Guipuzkoa)	Mort tirotejat al portal de s'ha casa.	Ex regidor del Partit Socialista d'Eukadi.
14 de maig de 2008	Juan Manuel Piñuel Villalón	Villarreal de Araba (Araba)	Mort al explotar una "furgoneta-bomba" en la Caserna.	Agent de la Guàrdia Civil.
22 de setembre de 2008	Luís Conde de la Cruz	Santoña (Cantabria)	Mort al explotar un cotxe bomba.	Brigada del Exèrcit de Terra.
3 de desembre de 2008	Ignacio Uría Mendizábal	Azpeitia (Guipuzkoa)	Mort després de ser tirotejat quan es dirigia a un restaurant.	Empresari responsable d'una de les adjudicatàries en al construcció de la Y basca.
19 de juny de 2009	Eduardo Antonio Puelles García	Arrigorriaga (Bizkaia)	Mort per l'explosió d'una bomba llepassa adossada al seu vehicle personal.	Inspector cap de la Brigada d'Informació de la Policia Nacional
30 de juliol de 2009	Carlos Sáenz de Tejada García	Calvià (Illes Balears)	Mort per l'explosió d'una bomba llepassa adossada al seu cotxe policial.	Agent de la Guàrdia Civil.

30 de juliol de 2009	Diego Salvá Lezaun	Calvià (Illes Balears)	Mort per l'explosió d'una bomba llepassa adossada al seu vehicle policial.	Agent de la Guàrdia Civil.
16 de març de 2010	Jean-Serge Nérin	Dammarie-les-Lys (França)	Mort després de ser tirotejat quan perseguia uns militants d'ETA que havien perpetrat un robatori	Brigadier de la Gendarmeria francesa.

133

3.2 De l'excarceració d'Otegi a l'estratègia independentista eficaç

La tesis del canvi de cicle.

La tesis del *canvi de cicle* seu les bases de la renovació de l'esquerra abertzale i s'estructura al voltant de tres eixos: la vertebració d'una alternativa política que lidere el canvi des de posicions independentistes i d'esquerres, la negociació amb l'Estat espanyol per a resoldre en termes democràtics el conflicte, i dirigir el nou projecte cap a Brussel·les en lloc de cap a Madrid. Malgrat que el disseny d'aquets tres eixos ve marcat per la conjuntura en la que es troba el conflicte, les reflexions sobre la necessitat del canvi tenien un gran recorregut des de temps enrere. Tanmateix, amb la sensació de desesperança que havia generat l'atemptat de la T-4, es feia latent la urgència d'una reflexió que organitzarà el canvi estratègic i desbloquejara la resolució d'un conflicte que en lloc d'avançar, retrocedeix.

Els antecedents a la tesis del *canvi de cicle*, els podríem situar en les discrepàncies sobre la viabilitat de la lluita armada que l'esquerra abertzale realitzà temps enrere a la nostra cronologia. Doncs, ja en el document d'Eugenio Exebeste

¹³³ Enumeració elaborada arran del seguiment dels assassinats per ETA en l'hemeroteca digital del diari Gara. (30 de desembre de 2007- 16 de març de 2011) [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 9 de gener de 2015].

(Antxon)¹³⁴, *Contribució a l'autocrítica i a un debat necessari (1992)*, s'argumentava que s'estava apunt de perdre la batalla militar, i si no es feia alguna cosa també es perdria la política¹³⁵. Més endavant, el primer intent per a reorganitzar l'estratègia, és va donar amb l'escissió d'un grup de dirigents l'esquerra independentista que, des d'*Aralar*¹³⁶, van començar a treballar per a realitzar aquest canvi des de fora d'aquesta corrent. No obstant això, continuava havent un grup dins de l'esquerra abertzale que volia realitzar el canvi des de l'interior, i amb aquestes arribem a l'última etapa del conflicte, on es generen les condicions òptimes per a portar el debat sobre la no viabilitat de la lluita armada a tot el conjunt d'aquest col·lectiu¹³⁷.

És en la nostra cronologia quan el debat sobre la necessitat d'un canvi d'estratègia està més estès, doncs, l'esquerra independentista basca es veia marginada políticament i anava perdent pes en les seues bases socials i militants perquè el treball dels moviments per la pau i el diàleg estaven en auge. A més a més, la major implicació dels membres de la comunitat internacional en la resolució del conflicte, havia generat la confiança suficient perquè els dirigents de l'esquerra abertzale portaren terme a la redefinició estratègica.

L'inici del debat intern sobre el canvi d'estratègia, havia d'estar coordinat pels propis dirigents de l'esquerra abertzale, i en aquest moment, la majoria d'ells estaven d'acord en iniciar d'una vegada per totes un nou projecte polític que girarà al voltant de l'aglutinació de forces independentistes. L'experiència del procés de Loiola els havia ensenyat que el braç militar continuava imposant-se al polític. Aleshores, van adonar-se'n que mentre les accions armades continuaven sobreposant-se a les polítiques, els dirigents de la facció política seguiran mancant de poder d'actuació i independència en les seues decisions. Des de la presó de Martuete, Otegi anava madurant diverses idees sobre com construir una nova "estratègia eficaç", que devia edificar-se sota dos postulats: l'utilització de mitjans pacífics i democràtics i, alhora, organitzar una gran suma de forces sobiranistes i d'esquerres¹³⁸. Uns raonaments que es podien apreciar també en altres membres de la direcció de l'esquerra independentista que estaven a

¹³⁴ Eugenio Etxebeste Arizkuren, (Guipúscoa, 9 de març de 1951) (*Antton* o *Antxon*), un membre històric de l'organització armada Euskadi Ta Askatasuna (ETA), en què ha exercit sobretot la tasca d'interlocutor del govern espanyol en eventuais negociacions

¹³⁵ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.*

¹³⁶ Aralar és un partit independentista i socialista basc encapçalat per Patxi Zabaleta i creat el 2001, després de la ruptura per part d'Herri Batasuna de la coalició electoral Euskal Herritarrok i dins del procés Batasuna.

¹³⁷ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.*

¹³⁸ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de... op. cit.*, 2012: p.80.

l'exterior, en la major part de la direcció d'aquest corrent ideològic, i en el seu gruix social i electoral.

El 31 d'agost de 2008 Arnaldo Otegi sortirà de la presó de Martutene, després de passar 15 mesos reclòs¹³⁹, i amb la seua excarceració s'iniciarà l'estructuració i l'organització de la renovació d'estratègia de l'esquerra abertzale. El temps que Otegi va passar a la presó, en termes polítics, va significar un període de maduració definitiva sobre les reflexions d'instal·lar el procés d'alliberament en un nou estadi, i com a conseqüència, en la inevitabilitat d'un canvi d'estratègia i de cicle en l'esquerra abertzale¹⁴⁰. Llavors, quan va quedar en llibertat, es va dedicar a comprovar si les seues impressions sobre la no viabilitat de la lluita armada eren compartides pels dirigents dels diversos sectors de l'esquerra independentista basca (Rafa Diez, Rufi Etxebarria, Sonia Jacinto...), sent en aquest punt on trobarem l'embrió de la redefinició estratègica de l'esquerra abertzale. El que calia era organitzar i estructurar el canvi de tàctica, doncs la percepció que la via armada havia quedat esgotada era majoritària. En paraules d'Otegi, la situació era la següent:

<<[...] el país continuava mantenint intactes totes les condicions per al canvi polític i social, però el seu motor (l'esquerra abertzale) estava instal·lat en un procés degeneratiu a nivell, polític, social, ideològic i organitzatiu>>¹⁴¹.

Les primeres reflexions públiques començaran a aparèixer a finals de 2008, concretament, amb la publicació d'una entrevista a Arnaldo Otegi al diari *Gara* el 30 de Novembre. L'exposició del *mahaikide* suposava l'articulació d'un nou discurs dirigit cap a la renovació estratègica profunda, que pretenia portar la confrontació amb els estats al terreny exclusivament polític a través de mitjans pacífics i, alhora, construir aliances amb altres formacions sobiranistes i d'esquerra com a ferramenta per a modificar la correlació de forces. Una reflexió pública expressada en termes personals, doncs en aquell moment eixa no era la línia oficial de l'esquerra abertzale¹⁴², però que va ser rebuda com un autèntic bàlsam per les bases socials, electorals, i militants.

¹³⁹ EIZMENDI, Maider. (31 d'agost de 2008) *Emocionante reencuentro con Otegi tras quince meses más de conflicto*. [en línia] *Gara*. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 9 de gener de 2015].

¹⁴⁰ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de... op. cit.*, 2012: p.83.

¹⁴¹ *Ibid.*, p.93.

¹⁴² *Ibid.*, p.98.

Aquesta era la primera entrevista pública del d'Elgoibar, des que va sortir de la presó, i les valoracions principals que podem extraure'n del document giren al voltant de dos punts clau: la ineficàcia dels abertzales per a superar el mur que bloqueja el procés de negociacions amb l'Estat espanyol i l'aposta per l'articulació d'una nova estratègia basada en la concentració de forces sobiranistes a l'esquerra del PNB. Otegi argumenta que existeixen grans sectors populars que estan esperant aquesta iniciativa, doncs, són conscients que és l'única que podrà moure l'escenari polític i generar noves possibilitats¹⁴³. Exemple d'això seria l'auge de les mobilitzacions pel diàleg i la pau, ja que, com hem analitzat en l'anterior capítol, la influència d'aquestes iniciatives en la societat havia generat les condicions òptimes per a realitzar un canvi. Havien treballat amb tenacitat per a despolaritzar una societat confrontada i per a impulsar l'adopció d'altres mètodes que perseguiren el mateixos objectius polítics.

Finalment, m'agradaria destacar un últim raonament d'Otegi que s'exposa en l'entrevista i que fa al·lusió a la comunitat internacional, ja que aquest serà un element clau per a construir la nova estratègia. La redefinició de l'esquerra abertzale no solament passava per donar per finalitzada la via armada, sinó que també necessitava d'un suport internacional per a posar el tema del conflicte basc en l'aparador internacional¹⁴⁴. Açò fa referència al tercer punt de la tesis del *canvi de cicle*, per la qual el nou projecte nacionalista havia de mirar cap a Brussel·les en lloc de cap a Madrid, ja que en la capital espanyola sempre s'han trobat un mur que no podien traspasar i necessitaven noves vies per a resoldre el conflicte. El suport internacional constitueix un punt essencial per a entendre el viratge de l'esquerra abertzale i, en conseqüència, per a assolir la pau a Euskal Herria.; perquè, malgrat que si que participaran en processos anteriors, ara hi participaran d'una manera més activa i explícita.

¹⁴³ OTEGI, Arnaldo. (30 de novembre de 2008). «*La izquierda abertzale debe construir una estrategia eficaz para alcanzar un escenario democrático*». [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 9 de gener de 2015].

¹⁴⁴ Annex 2: Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.

Eleccions autonòmiques de 2009: un Lehendakari <<espanyol>>

El 1 març de 2009 es van celebrar les eleccions autonòmiques a Euskadi. El resultat d'aquestes eleccions ens va deixar un nou Lehendakari: Patxi Lopez¹⁴⁵; que gràcies al pacte entre el PP-PSE va aconseguir traure-li aquest càrrec al PNB després de 30 anys. Unes eleccions que passaran pàgina al fracàs del últim intent per un final dialogat de la violència, i que a mes a més, evidenciaven que el nacionalisme basc també estava perdent la batalla política.

EUSKADI				PROVINCIES		
	Vots	Percentatge	Escons	VIZKAIA %	GUIPUZKUA %	ARABA %
 PNV	399.600	38,56%	30	41,3	36,94	30,34
 PSE	318.112	30,71%	25	30,58	30,56	31,54
 PP	146.148	14,1%	13	14,02	10,59	21,37
 ARALAR	62.514	6,03%	4	4,25	10,34	4,38
 EA	38.198	3,69%	1	2,91	5,24	3,50
 EB	36.373	3,51%	1	3,44	3,70	3,42
 UPD	22.233	2,15%	1	1,87	1,74	3,97

Vots nuls:	100.924 (8.84 %)	146
Vots comptabilitzats:	1.148.697 (64,68 %)	
Cens:	1.732.340 (100%)	

Els resultats de les eleccions del 2009 deixaren, per primera vegada, al PNB sense una majoria suficient per a governar sols amb els partits nacionalistes¹⁴⁷, atès que el bloc unionista va quallar un pacte que assegurava quatre anys de govern de Patxi

¹⁴⁵ IRONDO, Iñaki. Gara. (2 de març de 2009) *El apartheid impone un Parlamento españolista, excluye a 101.000 votantes y abre a López la puerta de Ajuria Enea* Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 10 de gener de 2015].

¹⁴⁶ Font: Govern Basc. Departament d'Interior. Direcció de Processos Electorals i Documentació: <https://www.euskadi.net/q93TodoWar/q93Desplegar.jsp> [consultat el 10 de gener de 2015].

¹⁴⁷ SEGURA, Antoni. *Euskadi: crónica... op. cit.*, 2009: p. 374.

Lopez¹⁴⁸. Però, no podem oblidar que suposà una contradicció en relació a les promeses electorals del nou lehendakari, doncs reiterades vegades va afirmar que no pactaria amb el PP. El PSE obtenia els millors resultats de la seua història, convertint-se en el “partit clau” que reclamava Jesús Eguiguren, i malgrat que el PP prosseguia amb el seu lent descens des del màxim de 2001, amb el pacte PP-PSOE els partits centralistes van aconseguir imposar-se al sector nacionalista basc¹⁴⁹. El 26 de març de 2009 entrarà a l’Ajuria Enea¹⁵⁰ el primer Lehendakari no nacionalista.

La segon lectura que se’n pot extraure de l’anàlisi de les eleccions al Parlament de Gazteiz al 2009 gira al voltant de la situació de l’esquerra independentista, que va ser incapaç de retindre a tots els seu votants i els vots nuls (100.924) van ser molt inferiors als vots de PCTV-EHAK en 2005 (150.644 i 4.035 vots nuls)¹⁵¹. El vot nul representava l’estratègia de la plataforma política D3M (*Demokrazia Hiru Milioi*), que es va presentar com a agrupació electoral a les eleccions, però que finalment els 16 magistrats que componen la Sala 61 del Tribunal Suprem van anular la seua candidatura per considerar que formaven part de l’entramat ETA-Batasuna¹⁵².

Així i tot, una vegada coneguda la impossibilitat de poder presentar-se a les eleccions, la plataforma va demanar que s’utilitzara la seua papereta; la qual cosa suposava el vot nul, però també servia per mesurar les seues forces socials. Una situació que ens mostrava les conseqüències de “l’apartheid” a l’esquerra independentista, que havia quedat marginada de l’espai electoral i que necessitava fer alguna cosa immediatament per recuperar forces en la batalla política, doncs aquest va ser una victòria dels unionistes front a una esquerra abertzale en tràngol i un PNB amb excessius interessos partidistes.

Pel que fa als partits minoritaris convé destacar el triomf d’*Aralar*, que recollirà una gran part del “vot útil”¹⁵³ procedent de *Batasuna* i, com també, els vots d’*Ezker Batua* amb la que abans formava coalició. En suma, obtindrà 4 escons. Per altre costat, *Eusko Alkartasuna* va recollir un nefast resultat electoral que debilitarà profundament

¹⁴⁸ IRONDO, Iñaki. *El PP saca al PSE la presidencia del Parlamento y la firma de un acuerdo*. [en línea] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 11 de gener de 2015].

¹⁴⁹ SEGURA, Antoni. *Euskadi: crónica... op. cit.*, 2009: p. 374.

¹⁵⁰ **Ajuria Enea** és un palau a Vitòria (País Basc) que constitueix la residència oficial del Lehendakari. El seu nom prové de la separació en dues paraules d’"Ajuriaenea", cognom de la família que construeix el palau, els Ajuria.

¹⁵¹ SEGURA, Antoni. *Euskadi: crónica... op. cit.*, 2009: p.376.

¹⁵² IRONDO, Iñaki. (2 de març de 2009) *El apartheid impone un Parlamento españolista, excluye a 101.000 votantes y abre a López la puerta de Ajuria Enea*. [en línea] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 11 de gener de 2015].

¹⁵³ SEGURA, Antoni. *Euskadi: crónica...op. cit.*, 2009: p. 374.

l'interior del partit¹⁵⁴, però, que és un esdeveniment a tindre en compte per comprendre els futurs passos envers el canvi que precisava aquest partit i com, de la mà de l'esquerra abertzale, iniciaran un nou projecte sobiranista. Eusko Alkartasuna havia entrat en crisi i iniciarà una transformació interna que li costarà escissions i canvis en la direcció del partit¹⁵⁵ que, com analitzarem al següent capítol, repercutirà en la resolució final del conflicte armat. Finalment, esmentar l'aparició d'UPyD (*Unión Progreso y Democracia*), que va aconseguir un escó a Araba.

Els primers passos cap al canvi estratègic.

El 16 de març de 2009, Arnaldo Otegi i un grup plural de l'esquerra abertzale compareixeran en una roda de premsa pública per proclamar la necessitat d'activar una “estratègia independentista eficaç”, mitjançant la qual, es poguera construir una gran suma de forces independentistes amb la finalitat d'obrir un procés democràtic¹⁵⁶. Aquesta constituïa la primera declaració d'intencions de l'esquerra abertzale de manera pública, doncs malgrat que si que hem constatat que eixes reflexions apareixen a títol individual en certs dirigents; en aquest moment, observem un acte amb representants de diverses de les corrents de l'*Ezker Abertzalea* defensant un nova proposta.

Si fem una valoració interpretativa de la compareixença pública del col·lectiu abertzale al març de 2009, podríem argumentar que va ser una ràpida resposta als desastrosos resultats electorals de l'esquerra abertzale a les eleccions de 2009, i com que la direcció de l'esquerra independentista s'encontrava immersa en un debat intern sobre la seua estratègia, aquell escenari electoral li va donar l'impuls necessari per fer el primer pas col·lectiu cap al nou projecte sobiranista. En conseqüència, podríem argumentar que els dirigents de l'esquerra abertzale que apostaven per un canvi des de dins l'interior, estan organitzant-lo, i amb aquesta exposició pública ho transmeten a la societat basca. És el primer pas d'un cronograma amb gran recorregut.

Aquella roda de premsa va definir per primera vegada les pautes de la nova estratègia, i alhora, va encetar un debat de màxima expansió entre totes les variants de

¹⁵⁴ MUJICA, Gari. (8 de març de 2009) *La direcció de EA califica de insostenible la crisi interna*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 11 de gener de 2015].

¹⁵⁵ Gara (2 de juny de 2009) *El sector crític de EA abandona el partido y creará uno nuevo*; (26 de juny de 2009) *EA renueva la dirección y mantiene la línea política*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 11 de gener de 2015].

¹⁵⁶ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de... op. cit.*, 2012: p. 92.

l'esquerra independentista (militants, base social i electoral, sindicats, presoners, agrupacions locals...) que es veurà plasmat amb el document d'anàlisi *Clarificant la fase política i l'estratègia* l'octubre de 2009. Ens trobem davant uns mesos de debat intens i extens en tot el col·lectiu de l'esquerra independentista, doncs, abans d'establir un cronograma amb els passos a fer per materialitzar el viratge tàctic, necessitaven que hi haguera un corrent majoritari que ho recolzarà amb una gran cohesió interna.

Paral·lelament a la reflexió de l'esquerra abertzale, he de fer un incís per constatar que, també s'estava donant un procés d'introspecció dins l'organització armada que pretenia debatre sobre una "estratègia politic-armada eficaç", ja els seus militants també n'eren conscients de la conjuntura de l'enfrontament. En una entrevista publicada al diari *Gara* a finals de maig de 2009, dos membres d'ETA analitzen quina era la situació del conflicte¹⁵⁷, i el que podem observar és com les seues argumentacions apunten a una divisió dins de l'organització; ja que malgrat que continuen amb les ofensives armada, les tesis sobre la no viabilitat del la confrontació armada anaven imposant-se. Un procés assembleari que deuria d'arribar a les seues conclusions abans que finalitzara l'estiu, però que s'allargarà bastant en el temps degut a les condicions de clandestinitat en que es portava el debat. Hi ha que recordar, que les assemblees d'ETA no són presencials i, per tant, els seus militants no acudeixen a ningun lloc físic, sinó que redacten articles exposant les seues idees i, posteriorment, són distribuïts entre els membres de l'organització¹⁵⁸. Llavors, el que podem constatar és que el debat sobre la renúncia de la lluita armada també es va donar dins d'ETA (i de manera independent l'esquerra abertzale), perquè sense la reflexió interna de l'organització armada no es podia finalitzar la violència.

Continuant amb l'anàlisi del debat polític intern sobre el nou projecte, hi ha que destacar l'excel·lent notícia que rebrà l'esquerra independentista durant aquets mesos: la sortida del històric dirigent Rufi Etxeberria de la presó d'Aranjuez, que suposarà un impuls més en la redirecció de l'estratègia sobiranista. El 7 de setembre de 2009, l'Audiència Nacional va decretar la seua llibertat perquè en Octubre d'aquell complia el termini màxim de quatre anys de presó en preventiva¹⁵⁹; atès que degut a les diverses

¹⁵⁷ Gara (25 de maig de 2009) «Las armas de ETA callarán cuando todos los proyectos políticos, incluida la independencia, sean materializables». [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 11 de gener de 2015].

¹⁵⁸ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale*.

¹⁵⁹ Gara (8 de setembre de 2009) *Rufi Etxeberria queda libre tras casi cuatro años en prisión preventiva*. [en línia] Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 12 de gener de 2015].

ofensives judicials que la justícia espanyola dirigirà contra els *mahaikides* que havien participat en les converses de Ginebra (maig 2007), va ser enviat a la presó en setembre de 2007. Etxeberria havia estat un dels dirigents més crítics amb el fracàs de les últimes negociacions per la pau, però no solament cercava les responsabilitats en el contrari, sinó que va tindre el suficient esperit crític per adonar-se dels seus errors i advertir de la ineficàcia de l'estratègia mantinguda fins al moment. Aleshores, amb els posteriors empresonaments d'Otegi i de Díez Usabiaga¹⁶⁰ en octubre de 2009 sota orde del jutge Garzón en els que se'ls acusava de reorganitzar una formació ilegal, Batasuna, li correspondrà a Etxeberria liderar una esquerra abertzale acorralada i en transformació¹⁶¹.

“L'estratègia independentista eficaç” comportava la creació d'una nova via unilateral per a la resolució del conflicte, doncs, si la consecució de l'inici d'un procés democràtic depenia d'un acord previ amb el Govern espanyol, i a aquest no li interessa en absolut que es produïska, no hi havia res a fer en la via bilateral. En conclusió, primer s'havia d'adoptar un camí unilateral perquè havien d'organitzar un gran bloc de forces abertzales democràtiques que devia posar punt i final a la lluita armada i, aleshores, crear un escenari sense violència on l'Estat espanyol se senta més incòmode. En conseqüència, amb un context de pau, les grans mobilitzacions socials i la pressió internacional podrien possibilitar la via bilateral per resoldre el conflicte polític¹⁶².

¹⁶⁰ Rafael Díez Usabiaga (Lasarte, 1956) és un sindicalista basc, secretari general de *Langile Abertzaleen Batzordeak* (LAB)

¹⁶¹ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: pp. 269-270.

¹⁶² MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* *op. cit.*, 2012: pp.108-109.

4. De la reflexió a la pau

En el primer capítol hem contextualitzat el conflicte després de la ruptura del procés de negociació arran de l'atemptat de la T-4, analitzant les postures i actuacions dels diferents actors del conflicte. Tot seguit, en la següent part d'aquest estudi, hem fet un seguiment de les conseqüències del retorn de la confrontació armada i de com l'Esquerra Abertzale iniciarà una proposta de reflexió interna. Finalment, en l'últim capítol es pretén examinar l'evolució de l'esquerra independentista fent una valoració del seu cronograma per redefinir l'estratègia i assolir un nou projecte sobiranista. Tot això, girarà al voltant de quatre eixos: la reestructuració interna de l'esquerra abertzale, la unió de forces polítiques independentistes, la mobilització popular i, el suport internacional. Un canvi d'estratègia que possibilitarà el final d'ETA, i en conseqüència, el final del període de la confrontació armada perquè, en el nou cicle, la lluita exclusivament política i d'acumulació de forces anava a ser la nova avantguarda del moviment d'alliberació nacional i social.

4.1 La redefinició de l'estratègia de l'esquerra abertzale

Clarificant la fase política i l'estratègia

L'extensió del debat sobre la viabilitat de la lluita armada, es podria situar arran del document per al debat: *Clarificant la fase política i l'estratègia*, que va ser distribuït el 13 d'octubre de 2009 des de la seu del sindicat LAB, en Donostia, a tots els grups locals de l'esquerra abertzale amb la finalitat d'iniciar un procés de reflexió en la base social¹⁶³. Doncs aquest text era el fruit de sis mesos de debat entre els membres de la direcció de l'esquerra independentista, que ja l'havien encetat amb la compareixença pública del març de 2009. Allà es va posar de manifest la necessitat d'una "estratègia independentista eficaç", i ara, amb aquest document el que es pretén és que eixa reflexió es done en el gruix militant i social d'aquest col·lectiu. Les conclusions del mateix són bastant simples: la violència no solament no ajuda a l'ideari independentista, sinó que,

¹⁶³ Ibid., p. 104.

més bé, el perjudica¹⁶⁴. Llavors, podríem defensar que aquest és el punt de partida cap al canvi polític en l'esquerra abertzale, atès que va ser el primer document col·lectiu que deixava constància de la necessitat d'una nova estratègia per a superar la situació de bloqueig en el que s'havia instal·lat el conflicte i, per tant, tenia com a finalitat ampliar aquell debat entre totes les seues bases socials i militants.

Primerament, el text introdueix una valoració del recorregut del conflicte en els últims 30 anys, per argumentar que des de 1994 s'inicia un període de reflexió i remodelació, a la vista de l'esgotament de l'estratègia de la lluita armada, que anirà madurant amb el temps. Un esgotament que és degut a la dependència envers l'organització armada, que ho supedita tot a les seues accions i no deixa marge d'actuació als moviments del braç polític¹⁶⁵. El següent punt d'inflexió en la reflexió sobre la viabilitat de la lluita armada per aconseguir objectius, el trobarem en l'acord de Lizarra-Garazi. Allà es relativitzava la importància de la lluita armada enfront una alternativa basada en l'acumulació de forces nacionalistes; doncs, l'alto el foc deixava la percepció que la via armada era una opció, i no una obligació¹⁶⁶. Finalment, sobre l'últim intent de negociació (2004-2006) i del temps posterior, realitzen una autocrítica que gira al voltant de la falta de cohesió interna. L'esquerra abertzale havia iniciat aquell procés de negociació sense tindre ben definides les seues línies tàctic-estratègiques, ni haver aconseguit una gran acumulació de forces polítiques i socials.

El següent element que convindria destacar és la lectura que l'esquerra abertzale realitza sobre la conjuntura política del conflicte a Euskal Herria i als Estats espanyol i francès, doncs és un punt fonamental per a l'adopció de futures mesures que possibiliten la superació del bloqueig de la lluita d'alliberament nacional. En primer lloc, respecte a la situació d'*Iparralde* amb l'Estat francès, n'és conscient que el nivell de resposta social és encara molt dèbil; però, destaca que les seues actuacions tenen que anar en la línia del debat sobre la reforma de l'Estat francès. Els problemes a la Martinica, Còrsega i Nova Caledònia¹⁶⁷, evidenciaven l'existència de demandes de més autogovern en diferents regions de França, ja que reclamaven la revisió del model estatal. D'altra banda, a Espanya també s'hi constaten problemes relacionats amb la configuració de

¹⁶⁴ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...* op. cit., 2011: p. 185.

¹⁶⁵ Octubre de 2009. *Clarificant la fase política i l'estratègia*. p. 36.

¹⁶⁶ *Ibid.* p. 38.

¹⁶⁷ Nova Caledonia, va aconseguir el dret a convocar un referendun sobre la independència després de 2014 gràcies als *acords de Numea*, que demostraven que el dret a l'autodeterminació no era una bogeria.

l'Estat, i un clar exemple d'això en seria la crisi de l'estatut català¹⁶⁸ i les reclamacions de major autogovern per part d'altres autonomies (sobretot en matèria econòmica). En últim lloc, el text posa de manifest la situació de bloqueig que viu Euskal Herria degut a que consideren que el cicle de vida del model estatutari iniciat en la Transició espanyola ha caducat i, enfront d'aquest moment, l'espai de l'esquerra independentista ha estat força dividit. Per tant, l'esquerra abertzale va fer una profunda reflexió interna, sobre la situació del moment, i se'n va adonar de la necessitat de construir una resposta que possibilitara l'activació d'un "procés democràtic". Una resposta que deuria articular-se des de l'aglutinació de forces polítiques i la mobilització com a mecanisme per a pressionar a l'Estat espanyol, fins al punt de poder arribar a assolir un marc democràtic que satisfera l'anhel del dret a l'autodeterminació en *Hegoalde*.

Tot i això, el punt més important és el que fa al·lusió a la nova estratègia i a les ferramentes per a concretar-la. Llavors, quins objectius cercava l'esquerra abertzale amb aquest canvi estratègic? Quins mecanismes podrien possibilitar la redefinició del col·lectiu independentista d'una manera efectiva per a la lluita? Els objectius eren els mateixos: *Independència*, doncs el que busquen és la construcció d'un Estat Basc i amb ell la supervivència de la identitat d'Euskal Herria; i *Socialisme*, fent especial recalcament en que s'ha deixat de costat aquest postulat degut a la dinàmica del conflicte, i ha de ser un error a corregir per a la nova estratègia. Així mateix, en el document es defensa que els objectius s'han d'assolir mitjançant un "procés democràtic", per aquest motiu el defineix:

<<El procés democràtic és una acció política general que té com a objectiu l'acumulació de forces per al canvi polític. Així doncs, el procés democràtic no és solament una línia de treball, sinó la columna que sosté l'estratègia independentista[...] que permetrà canviar les actuals "regles del joc"[...]>>¹⁶⁹.

En síntesi, el "procés democràtic" dibuixava quatre estacions a recórrer fins arribar al "marc democràtic", on tots els projectes polítics serien realitzables, i aquestes són:

¹⁶⁸ El Punt Avui (10 de juliol de 2010) *Més d'un milió de veus pel dret a decidir*. [en línia] Recuperat al <https://www.elpuntavui.cat> [consultat el 12 de gener de 2015].

¹⁶⁹ Octubre de 2009. *Clarificant la fase política i l'estratègia*. p. 53

1. **La reestructuració de l'esquerra aberzale**, que necessita portar el conflicte entorn a la lluita institucional i la lluita de masses perquè l'esgotament de via armada és inqüestionable. Havien d'entendre quin és el marc actual per tal de poder construir-ne un altre des d'aquest; i això, solament es fa des d'una institució política legalitzada .
2. **Aliança de les forces polítiques sobiranistes**. La finalitat és dirigir una estratègia independentista en conjunt amb aquells sectors que volen aconseguir la sobirania per construir un projecte alternatiu al del PNB i que comptara amb un gran suport social.
3. **Construir una muralla popular**. Aquesta devia ser la nova dinàmica de resposta i, de la mateixa, es comprén l'abandonament de l'estratègia de la lluita armada; doncs hi havia que respondre des de les mobilitzacions socials. Inclòs es fa una especial referència a mètodes tan característiques de la lluita de masses com la *desobediència civil*..
4. **La negociació**. Unes negociacions a les que s'ha d'arribar amb un projecte molt clar i que, quan aplegue el moment, hauran de produir-se de manera continua (inclòs en el moment de màxima animadversió). Aleshores, el paper de la comunitat internacional pot jugar un paper clau com a àrbitre, degut a que la seua implicació durant les negociacions anteriors va ser força positiva.

El dia 13 d'octubre de 2009 es va repartir el document *Clarificant la fase política i l'estratègia*, com ja hem esmentat dalt, i tan sols quatre hores després es va produir la primera ofensiva judicial contra el procés de redefinició estratègica que pretenia posar punt i final a la lluita armada¹⁷⁰. El Govern espanyol buscava avortar la iniciativa de l'esquerra abertzale amb la detenció dels principals organitzadors del debat: Arnaldo Otegi, Rafa Díez, Rufi Etxebarria, Sonia Jacinto, Arkaitz Rodríguez, Mañel Serra, Miren Zabaleta, Amaia Esnal, i Txeliu Moreno; en una operació policial

¹⁷⁰ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p.113.

realitzada a la seu central del sindicat LAB i a diverses localitats d'Euskal Herria¹⁷¹. Comença així l'anomenat cas *Bateragune*, en referència a un suposat òrgan de coordinació sota eixe nom, que culminarà amb una dura condemna de presó contra aquells que van apostar per un escenari de no-violència i defensaren les condicions democràtiques per a la resolució del conflicte¹⁷².

En el cas *Bateragune* s'acusa a la direcció de l'esquerra abertzale d'intentar reorganitzar l'estratègia polític-militar de Batasuna-ETA, però després d'haver analitzat quina era la tesi principal del document per al debat *Clarificant la fase política i l'estratègia*: la lluita perjudica a la independència; hi podem constatar que la batuda del 13 d'octubre va constituir una violació dels drets civils i polítics d'uns dirigents que el què intentaven era tot el contrari del que se'ls acusava. El millor anàlisi d'aquesta ofensiva judicial ens el farà Otegi:

<<El principal objectiu era traure'ns de la circulació política per intentar impedir el canvi d'estratègia. El segon gran objectiu era que, si eixa evolució estratègia es produïa, deuria de tindre el sobrecost de produir una greu i profunda fractura interna>>¹⁷³.

El 16 de setembre de 2011 l'Audiència Nacional va condemnar a deu anys de presó¹⁷⁴ a Arnaldo Otegi i Díez Usabiaga per pertànyer a ETA en grau de dirigents, i huit anys a Miren Zabaleta, a Arkaitz Rodríguez i a Sonia Jacinto per pertinença a banda armada¹⁷⁵. Llavors, podem comprovar que eixa condemna és un autèntic desgavell judicial dirigit directament contra el nucli polític de l'esquerra abertzale, doncs el que realment estaven organitzant era un debat sobre la viabilitat de la lluita armada. D'aquesta manera, la justícia espanyola va empresonar als qui consideraven que el cicle de la confrontació armada havia quedat desfasat i, alhora, eren partidaris que aquesta s'havia d'acabar si volien que la lluita l'alliberament social i nacional continuara d'una manera més efectiva. Que hui en dia Otegi i Díez continuen a la presó,

¹⁷¹ LLORENTE, Oihana/ SOLA, Ramon. *El Gobierno español busca abortar la iniciativa política de la izquierda abertzale con la detención de Otegi, Díez, Etxeberria y seis militantes más*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 12 de gener de 2015].

¹⁷² MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 114.

¹⁷³ *Ibíd.*, pp. 171-172.

¹⁷⁴ El 7 de maig de 2012, el Tribunal Suprem els va rebaixar la condemna a sis anys i mig de presó al considerar que no hi havien arguments sòlids per a considerar-los dirigents d'ETA.

¹⁷⁵ El País (16 de setembre de 2011) *La Audiencia Nacional condena a Otegi a 10 años de cárcel como dirigente de ETA*. [en línia] Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 13 de gener de 2015].

és una conseqüència directa de la repressió política de l'Estat espanyol envers als projectes sobiranistes que discrepen del model establert. Una gran injustícia que va tindre repercussions més enllà de les fronteres del l'Estat espanyol, doncs, com apunta Gerry Adams¹⁷⁶:

<<Arnaldo Otegi i els seus companys s'encontren entre els qui es van atrevir a somiar i proposar noves vies pacífiques i democràtiques per aconseguir la llibertat i la independència del poble basc. I deuen ser alliberats>>¹⁷⁷.

Declaració d'Altsasu

Malgrat la batuda d'Octubre, la reestructuració de l'esquerra abertzale es va començar a materialitzar el 14 de Novembre de 2009 amb la *Declaració d'Altsasu*, ja que com el seu títol ens indica, suposava <<un primer pas per al procés democràtic: principis i voluntat de l'esquerra abertzale>>. En conseqüència, l'esquerra independentista es comprometia amb un procés pacífic i democràtic, on més de 110 representants d'aquest col·lectiu donaren suport als fonaments exposats a la declaració i es remarcava la prioritat de superar l'enfrontament armat¹⁷⁸. L'elecció de la localitat navarresa d'Altsasu comportava un gran simbolisme, ja que en eixe mateix municipi va néixer la formació política de l'esquerra abertzale *Herri Batasuna* en 1978¹⁷⁹. Però, per donar-li més difusió a la declaració, també va ser llegida a Venècia, en la conferència <<*Processos de Pau i Resolució dels Conflicte*>>. A la ciutat italiana van assistir reconegudes personalitats com Emine Ayna (presidenta del DTP kurd), Raymond McCartney (responsable d'exteriors del *Sinn Féin*) o Brian Currin (advocat sud-africà)¹⁸⁰. Aquest últim va donar un gran suport a l'esquerra independentista en aquesta iniciativa, demostrant que la comunitat internacional va exercir un paper força important en el viratge de l'esquerra abertzale i en la consecució de la pau.

¹⁷⁶ Gerry Adams, en irlandès Gearóid Mac Ádhaimh (Belfast 6 d'octubre de 1948) és un polític nord-irlandès, representant de Belfast Oest al Parlament del Regne Unit i president del Sinn Féin.

¹⁷⁷ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 12.

¹⁷⁸ SOLA, Ramón. (15 de novembre de 2009) *La izquierda abertzale se compromete con un proceso pacífico y democrático*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 13 de gener de 2015].

¹⁷⁹ BRUNI, Luigi. *ETA. Historia de una lucha armada*. Txalaparta, Tafalla, 1987: p. 39.

¹⁸⁰ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del...* op. cit., 2012: pp. 90-91.

Brian Currin, va participar com a mediador internacional en els processos de pau d'Irlanda del Nord i Sud-àfrica, i ara estava assessorant a l'esquerra abertzale perquè fes un pas tan rellevant com l'exposició pública del nous principis i voluntats, doncs argumentava que així tornarien a guanyar credibilitat davant la societat basca. Alhora també va voler que utilitzaren un llenguatge bastant clar per rebutjar la violència, però Rufi Etxeberria i el nucli dirigent l'esquerra independentista no volien estirar massa de la corda per a no trencar amb ETA. Ara, la seua batalla era arrabassar-li a ETA l'avantguarda de l'anomenat *Moviment d'Alliberament Nacional Basc*, però sense trencar amb ella¹⁸¹. La negativa de l'esquerra abertzale política a trencar amb el braç militar de manera radical, ha de ser entesa en relació als lligams entre ambdues, doncs malgrat que cadascuna utilitze procediments diferents, el respecte per aquells que donen la vida per la lluita d'alliberament nacional i social havia estat canón establert amb força acceptació en aquesta corrent. Llavors, no podem oblidar la difícil proesa que suposava articular el viratge estratègic, que necessitaria d'altura de mires polítiques en els seus dirigents i una gran tenacitat per estendre a totes les seues rames el debat.

Si pretenem analitzar la *Declaració d'Altsasu*, en primer lloc ens hem de referir a la valoració que el document en fa respecte a la situació actual del conflicte armat, doncs afirmava que aquest:

<<S'ha prolongat molt més allà del que ningú deguera desitjar la situació de violència i enfrontament armat, amb els costos humans i polítics que tots i totes coneixem. És la nostra prioritat superar aquest escenari >>¹⁸².

D'aquesta manera, hi comprovem com la nova estratègia ja està dissenyada i realitzava passos per materialitzar el *canvi de cicle*, apostant decididament per la confrontació amb l'Estat espanyol en un terreny on aquest siguera més dèbil: l'espai polític. Aleshores, els nous instruments deuriem de basar-se en la lluita de masses, la lluita institucional i la ideològica, i la mobilització social deuria de ser el mecanisme exclusiu de la lluita d'alliberament nacional. Doncs, el poble basc ja havia demostrat que hi tenia molta

¹⁸¹ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: pp. 270-271.

¹⁸² Declaració d'Altsasu (14 de novembre de 2009). *Un primer pas per al procés Democràtic: Principis i Voluntat de l'Esquerra Abertzale*. Euskal Herria

força en aquest tipus de moviments polítics, com per exemple, el “no” del Poble Basc a la Constitució (1978) o el “no” Referèndum sobre la permanència en l’OTAN (1986)¹⁸³.

La definició de set principis i voluntats constitueix l’element més important d’aquella declaració, ja que entre els nous axiomes més rellevants encontrem la voluntat d’utilitzar les «vies pacífiques i democràtiques» per arribar a la solució, el «diàleg polític com a principal ferramenta per aconseguir acords», o el compromís per un escenari amb «absència total de violència i ingerències». Respecte a l’esmentat, convé ressaltar que aquests fonaments estan basats en els *Principis de Mitchell* (1996), sis regles bàsiques que acceptaren els governs d’Irlanda i Gran Bretanya i els partits d’Irlanda del Nord relatius a la participació en les converses sobre el futur de la regió¹⁸⁴, i que deu el seu nom al senador d’EEUU Geroge Mitchell, per la seua implicació en la resolució del conflicte Irlandès

Comptat i debatut, l’esquema que l’esquerra independentista havia dissenyat començava a caminar; i encara que el debat continuarà, aquella redefinició dels principis i voluntats iniciava la reestructuració d’aquest col·lectiu. Llavors, si abans ens havíem enconrat amb la proposta d’una “nova estratègia eficaç”(16 de maig) i un guió sobre els passos a seguir en la nova estratègia (13 d’octubre); ara, el debat continua, però ja hi ha un grup considerable de l’esquerra abertzale que va posicionant-se clarament cap a l’abandonament de la via armada i, que compta amb el suport internacional.

Per altre costat, m’agradaria una petita referència a com ha estat silenciada el debat de l’esquerra independentista en l’Estat espanyol, ja que mitjans de comunicació tan rellevants com *El Mundo* no van donar cobertura a una notícia tan rellevant, i *El País* considerava que no hi havia cap aportació nova¹⁸⁵. El canvi estratègic de l’esquerra abertzale no era suficientment important per explicar a la societat els que passava? O més bé, el que es pretén és silenciar un debat incòmode per als interessos de l’Estat espanyol? La manipulació de la informació contribueix a la polarització del conflicte basc-espanyol? Sense cap dubte, la redefinició de l’esquerra abertzale i les condicions en que plantejava el nou espai de confrontació, no eren del gust de les corrents

¹⁸³ *Ibíd.*

¹⁸⁴ Mitchell Principles (22 de gener de 1996) *Internacional Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat el 15 de gener de 2015].

¹⁸⁵ MORA, Miguel. (15 de novembre de 2009) *La izquierda 'abertzale' ofrece una negociación sin condenar a ETA*. [en línia] *El País*. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 15 de gener de 2015].

unionistes espanyoles, i per tant, van fer tot el possible per tergiversar i silenciar la reestructuració d'aquest col·lectiu. Aquest tipus de periodisme no afavoria en absolut a la resolució del contenciós, doncs amagava i enredava la informació. En conseqüència, els ciutadans de l'Estat espanyol podien ser propensos a la polarització ideològica perquè la "construcció de l'enemic" era una constant en els mitjans de comunicació espanyols i, probablement, no podien reflexionar sobre el que realment s'estava organitzant en Euskal Herria.

Mugarri versus Zutik Euskal Herria

L'amplitud i la profunditat del debat que estava portant a terme l'esquerra abertzale, presentava bastants signes que ens indiquen que el corrent majoritari estava a favor de reorganitzar una nova estratègia basada en les mobilitzacions populars i en la desobediència civil, però, convindria que esmentarem de manera breu aquelles veus que s'oposaven a la finalització de la lluita armada. D'aquesta manera, l'informe *Mugarri* (Fita) vindria a representar als partidaris de continuar amb l'estratègia polític-militar per a enfrontar-se amb els estats. Un document que prové des de l'aparell polític d'ETA, com la majoria dels documents que històricament es debatien en l'esquerra independentista, i estava dirigit a les direccions del col·lectiu polític abertzale durant el procés de reflexió¹⁸⁶.

Durant les assemblees, la ponència *Mugarri* va estar defensada per *Ekin* (comissaris polítics d'ETA), però el seu recorregut va ser gairebé curt, atès que una aclaparadora majoria, al voltant d'un 80 per cent de la militància, apostava per les tesis de la renovació tàctic-estratègica i solament un 20 per cent n'era resistent a deixar les armes¹⁸⁷. Aquesta gran majoria, serà un element primordial perquè els militants de l'organització armada (que portaven un debat polític paral·lel) finalitzen la seua activitat armada, perquè sense el recolzament polític-social no tenia cap sentit continuar amb l'estratègia polític-militar i l'únic que es podia fer era augmentar el nombre de presoners¹⁸⁸. Tanmateix, en algunes localitats es van suspendre les assemblees de forma anòmala i es va posar a circular *Mugarri*, però *Ekin* va realitzar una circular interna

¹⁸⁶ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.*

¹⁸⁷ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: pp. 271-272.

¹⁸⁸ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.*

autocriticant-se per aquests casos i el debat va continuar el seu curs amb la ponència “Argitzen”¹⁸⁹, que esdevindrà en la resolució *Zutik Euskal Herria* (País Basc en peu).

Finalment, el 17 de gener de 2010, *Euskadi Ta Askatasuna* va emetre un comunicat afirmant que feia seus les argumentacions exposades per l’esquerra abertzale en la *Declaració d’Alsasu* de novembre de 2009, on és podia llegir:

<<L’esquerra abertzale ha parlat i ETA fa seues les seues paraules. No podem quedar-nos mirant a l’enemic, és l’hora de prendre la iniciativa i actuar [...] Tenint clar que hi ha que respondre a la repressió, la nostra força radica en la lluita política>>¹⁹⁰.

Aquestes afirmacions ens indiquen que el debat sobre la continuïtat de l’estratègia polític-militar en l’organització armada estava acabant, doncs en aquest punt ja anava agafant pes la idea que la lluita armada estava de més per aconseguir objectius polítics en la nova estratègia. La part política va aconseguir convèncer a la militar argumentant que des d’eixa direcció no hi ha res a fer perquè ha quedat desfasada i es necessitava d’una renovació que adaptara les noves estratègies a la conjuntura que vivia el conflicte. Aleshores, l’esquerra abertzale tenia que demostrar a la part militar que s’anava a posar tota l’energia en aquesta nova estratègia perquè, necessitaven articular un partit polític, acabar amb les il·legalitzacions, i començar una lluita de masses que portaria més beneficis que l’estratègia anterior¹⁹¹.

En febrer de 2010, es donava per tancat el procés de debat en l’esquerra abertzale política amb la resolució *Zutik Euskal Herria*, en el que van participar més de 7.000 militants¹⁹². Un debat intern històric que va culminar amb aquesta conclusió, doncs *Zutik Euskal Herria* és el contracte de garantia política que l’esquerra independentista va oferir incondicionalment al conjunt del poble basc per confirmar que la naturalesa de la seua recent aposta política és definitiva e irreversible, instal·lant així el procés d’alliberació nacional i social en altre fase¹⁹³. Conseqüentment, la reestructuració de l’esquerra abertzale ja s’havia produït i la nova estratègia ja havia

¹⁸⁹ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del...* op. cit., 2012: p. 105.

¹⁹⁰ Euskadi Ta Askatasuna, 17 de gener de 2010. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 15 de gener de 2015].

¹⁹¹ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d’estratègia de l’Esquerra Abertzale*

¹⁹² IRONDO, Iñaki. (16 de febrer de 2010) *Las asambleas de Batasuna ratifican que los únicos instrumentos y garantía de avance son la lucha política y el apoyo popular.* [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 15 de gener de 2015].

¹⁹³ MUNAITZ, Fermín *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 124.

sigut interioritzada per la gran majoria de les seues bases dirigents, militants, i socials; per tant, la pròxima estació tenia que ser l'acumulació de forces polítiques.

En síntesi, *Zutik Eukal Herria* ens deixa quatre elements clau sobre les conclusions que l'esquerra independentista n'havia tret d'aquell debat intern, sent l'últim d'aquest l'aportació més important respecte als altres documents:

1. **Aconseguir un marc democràtic** en el que tots els projectes polítics, incloent els independentistes, siguen realitzables.
2. Posar en marxa una nova estratègia basada en l'**acumulació de forces polítiques** creixents i l'activació popular, que ha de portar la confrontació al terreny polític perquè és allà on els estats estan més dèbils.
3. Utilització de **vies exclusivament polítiques i democràtiques**.
4. L'esquerra abertzale deurà **disposar d'una formació política legal** per a la intervenció institucional, així com per a participar en la taula de partits on s'aconsegueixca l'acord polític resolutiu.

L'anunciament de la creació d'un partit polític per al nou cicle i l'avanç en la idea de l'acumulació de forces sobiranistes constitueixen les peces clau de *Zutik Euskal Herria*, doncs es donava per clausurat el debat intern sobre la nova estratègia. Aleshores, els nous passos tenien que anar dirigits cap a la consecució d'una gran acumulació de forces polítiques que derivessin en un nou partit per a l'esquerra abertzale i una gran coalició amb els altres partits nacionalistes.

Un camí llarg i costós, però que ja el dia 27 de febrer de 2010 (una setmana després de la presentació de *Zutik Euskal Herria*) començarà a aparèixer la primera iniciativa amb la creació de la xarxa Independentistak, que comptava amb ports en Facebook i Twitter¹⁹⁴. El dia 4 d'abril es va presentar públicament en l'*Aberri Eguna* (El dia de la Pàtria). *Batasuna*, *Eusko Alkartasuna* i alguns membres d'*Alternatiba*, conformaran un moviment polític-social que utilitzava les xarxes socials per expandir el seu missatge, i durant els deu primers dies en el ciberespai va fer 5.000 amics.

¹⁹⁴ SOLA, Ramón. (28 de febrer de 2010) *Los independentistas unen fuerzas en una red que actuará por encima de los partidos*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 15 de gener de 2015].

L'objectiu de la xarxa Independentistak era refer un fòrum sobiranista inspirat en Lizarra-Garazi, i serà des d'aquesta corporació on s'anirà donant forma a Bildu¹⁹⁵, convertint-se en el primer pas cap a l'acumulació de forces.

4.2 Sobre la implicació de la Comunitat Internacional i l'acumulació de forces polítiques

Una de les principals característiques d'aquesta última etapa del conflicte basc, ha estat la gran implicació de diversos agents internacionals per cercar la normalització política i la consecució de la pau. Llavors, el factor internacional és fonamental per a la resolució del conflicte armat; d'un costat, per convèncer a l'esquerra abertzale que ha d'iniciar un nou projecte polític basat en l'adopció de vies exclusivament polítiques i democràtiques; per altre, perquè estableix un cronograma d'actuacions conjuntament amb el col·lectiu independentista, que té com a finalitat legitimar el seu projecte polític i, com també, posar-los en l'aparador internacional¹⁹⁶. Paral·lelament, el nou projecte que tenia que portar a la construcció d'un Estat Basc anava consolidant-se, doncs, en aquest període observarem com l'enteniment entre les diverses forces polítiques abertzales és una realitat. Una sèrie d'acords entre les distintes formacions sobiranistes, que acabaran per mobilitzar a l'electorat en les eleccions municipals del 22 de maig del 2011.

La Declaració de Brussel·les

<<Nosaltres, els sotasignats, donem la benvinguda i elogiem els passos proposats i el nou compromís públic de l'Esquerra Abertzale amb els mitjans “exclusivament polítics i democràtics” i una “total absència de violència” per a aconseguir els seus objectius polítics.

Plenament realitzat, aquest compromís pot ser un pas fonamentals per a posar fi a l'últim conflicte en Europa.

¹⁹⁵ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...* op. cit., 2011: pp. 186-187.

¹⁹⁶ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.*

Prenem nota de l'expectativa que els pròxims mesos puguin donar pas a una situació on el compromís pels mitjans pacífics, democràtics i no violents es convertisquen en una realitat irreversible. Per això, fem una crida a ETA perquè done suport a aquest compromís declarant un alto el foc permanent i completament verificable.

Tal declaració, degudament resposta pel Govern espanyol, permetria que els nous esforços polítics i democràtics avancen, les diferències siguin resoltes i s'aconsegueixca una pau duradora>>¹⁹⁷.

La *Declaració de Brussel·les* (publicada el 29 de març de 2010) formava part d'aquell cronograma que hem esmentat anteriorment, atès que constituïa un reconeixement als passos de l'esquerra abertzale, i en concret a la resolució *Zutik Euskal Herria*. Brian Currin va ser el promotor d'aquesta declaració, doncs en els últims anys, el sud-africà havia estat facilitant la recerca d'una solució negociada i democràtica al conflicte, i aquest cop va comptar amb la subscripció de 21 líders internacionals¹⁹⁸ en processos de pau i resolució de conflictes, entre ells varis premis nobels. L'objectiu principal d'aquesta declaració és, per una banda, elogiar el camí que estava recorrent l'esquerra abertzale i, d'altra, demanar l'alto el foc a ETA per facilitar unes millors condicions envers a la resolució del conflicte basc-espanyol. Clarament, els diversos membres de la comunitat internacional que van firmar la *Declaració de Brussel·les*, estaven reconeixent el dret de l'esquerra abertzale a constituir una formació política, perquè amb el rebuig a la via armada, aquest col·lectiu ja havia complert els requisits necessaris per a superar-la, malauradament, famosa Llei Orgànica 6/2002

La implicació internacional és fruit de molts mesos de cuina, de moltes complicitats perquè s'ha d'arribar a personalitats de transcendència política mundial¹⁹⁹. Però, gràcies a tot aquell treball, es va aconseguir que la Comunitat Internacional

¹⁹⁷ Declaració del líders internacionals en la Resolució de Conflicte i Processos de Pau. (Brussel·les 29 de març de 2010)

¹⁹⁸ Fundació Nelson Mandela, Desmond Tutu (Arquebisbe sud-africà, Nobel de la Pau), F.W. de Klerk (expresident sudafricà, Nobel de la Pau), Mary Robinson (expresidenta d'Irlanda), John Hume (Nobel de la Pau), Albert Reynolds (Ex primer ministre d'Irlanda), Jonathan Powell (Cap del Gabinet del ex primer ministre britànic Tony Blair), Nuala O'Loan (Defensora del Poble en matèria policial en Irlanda del Nord), R. Kendal (Ex secretari general de la Interpol), Betty Williams (Nobel de la Pau), D. Haughey (Assistent de John Hume), A. Civico (Director del Centre per a la Resolució de Conflicte Internacionals en la Universitat de Columbia), S. Brown (Directora de Diplomàcia Virtual), A. Bartoli (Directora de l'Institut per a l'Anàlisi i Resolució de Conflicte en Washington DC), A. Smith (Càtedra UNESCO en Educació per a la Pau), C. Mitchell (Professor emèrit d'Investigació de Conflictes), J.P. Linstrot (International Peace Research Institute, Oslo), H. Hannum (Professor of International Law), W. Kelly (Archive of Humanist Art).

¹⁹⁹ Annex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale*.

exposarà públicament el seu aval respecte a la sinceritat de Batasuna en la seua resposta per superar definitivament la confrontació armada i substituir-la per la lluita exclusivament política i democràtica²⁰⁰.

En conseqüència, el suport a la proposta de l'esquerra abertzale, i la clara separació entre aquest reconeixement i la petició a ETA, van encendre totes les alarmes dels estaments de l'Estat i del Partit Popular, que tractaren de menysprear la declaració. L'atenció va ser desviada al voltant de la polèmica d'unes declaracions de l'exministre de l'Interior Mayor Oreja, que afirmava que Zapatero havia tornat a negociar amb ETA. Altre cop, PSOE i PP no van tindre l'encert necessari per fer front a la resolució del conflicte basc, perquè l'únic que els interessava era no perdre el consens electoral i, per aquest motiu, tots dos van tornar a enfrontar-se públicament amb acusacions recíproques que no aportaven ninguna solució²⁰¹. És per això que en diem "camí unilateral cap a la pau", perquè la major part dels governants espanyols no van tindre l'habilitat política necessària per al diàleg, ni tampoc per a la negociació. Aquests, mancaven d'uns principis essencials en els dirigents polítics de les societats democràtiques, doncs el reconeixement i l'enteniment amb els diversos grups d'una societat, és un element clau per a la convivència que pot evitar i resoldre futures confrontacions. Per contra, la seua resposta va ser força conservadora, perquè van optar per l'immobilisme i la negació enfront al període de transició que estava vivint Euskal Herria.

Per la seua part, qui si anava donant mostres de la voluntat d'arribar a un final dialogat al conflicte armat era ETA, que el 19 de setembre de 2010 va fer públic un comunicat dirigit a la Comunicat Internacional en el que mostrava la seua disposició a analitzar en conjunt els passos que necessita la solució democràtica al conflicte basc, <<inclosos els compromisos que té que adoptar ETA>>²⁰². L'organització armada havia contestat a la *Declaració de Brussel·les* afirmant la seua voluntat a col·laborar en el desenvolupament del procés democràtic, i li agràia la participació en la resolució del conflicte. Per consegüent, hi observem com el paper de la comunitat internacional era d'una extraordinària importància per a la resolució del conflicte, doncs, no solament havia aconseguit influenciar a l'esquerra abertzale perquè demostrara el seu compromís

²⁰⁰ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: pp. 140-141.

²⁰¹ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del...* op. cit., 2012: pp. 122-123.

²⁰² Euskadi Ta Askatasuna, 19 de setembre de 2010. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 15 de gener de 2015].

en les vies exclusivament polítiques, sinó que havia arribat fins l'organització armada, obtenint una resposta força positiva a la seua declaració.

Lortu Arte

El cronograma establert sobre la nova estratègia de l'esquerra abertzale necessitava assolir la següent estació del procés democràtic i, per tant, havia arribat el moment de cercar la creació d'un gran bloc abertzale unitari que possibilitara la mobilització de les masses. El dia 20 de juny de 2010, l'*Ezker Abertzalea* i *Eusko Alkartasua* signaran un acord sobiranista, mitjançant el qual ambdues parts es comprometien a defensar la sobirania nacional d'Euskal Herria enfront als estats espanyols i francès. Llavors, va sorgir *Lortu Arte*, en català *Fins aconseguir-ho*, un document on s'establien les bases d'un acord estratègic entre forces independentistes que pretenien construir un estat Estat Basc²⁰³.

Convé ressaltar que ens trobem davant dos col·lectius polítics de tradicions i actuacions força diferents, ja que la representació de l'Esquerra Abertzale estava conformada per membres de l'antiga direcció de Bastasuna, que provenien de la part política del Moviment d'Alliberament Nacional Basc; i per altre costat, Eusko Alkartasuna (EA), és un partit polític que va sorgir de la mà de Carlos Garaikoetxea²⁰⁴ el 1986 (una escissió del PNB), i que defensava una ideologia socialdemòcrata i nacionalista. Dos cultures polítiques diferents, que a més d'esforçar-se per poder consensuar un àmbit de treball en comú, havien de fer front al difícil moment polític que ambdues formacions, per raons molt diferents, estaven travessant.

En primer lloc, hem de tindre present que en les darreres eleccions al Govern del País Basc, EA havia obtingut uns resultats desastrosos i, en conseqüència, es veurà sumida en una crisi interna²⁰⁵ que acabarà amb la dimissió del seu president, Unai Ziarreta. Eusko Alkartasuna necessitava una renovació interna, que es va materialitzar

²⁰³ IRONDO, Iñaki (21 de juny de 2010) *Acuerdo independentista histórico entre la izquierda abertzale y EA*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 16 de gener de 2015].

²⁰⁴ Carlos Garaikoetxea Urriza (Iruñea, 1938) és un polític i advocat navarrès, que fou escollit lehendakari del Govern del País Basc el 1980, va ser reelegit en 1984 i substituït per José Antonio Ardanza el 1985 per discrepàncies amb la direcció del seu partit.

²⁰⁵ MUJICA, Gari. (8 de març de 2009) *La dirección de EA califica de insostenible la crisis interna*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 16 de gener de 2015].

quan Pello Urizar va encapçalar la nova Executiva Nacional del partit²⁰⁶. També, li calia seguir una estratègia diferent a la que havia mantingut fins al moment i, per això, s'inclinarà a favor de mantindre una relació preferencial amb l'esquerra abertzale, perquè se suposava que aquesta ja els hi havia comentat quin seria el nou projecte sobiranista per a Euskal Herria²⁰⁷.

Però, no tot era tant fàcil, ja que la decisió de consolidar un pacte amb un col·lectiu que estava perseguit per la justícia espanyola, comportava el risc de patir la mateixa sort. D'aquesta manera, gran part de la importància de l'aliança *Lortu Arte* és gràcies a l'esforç EA, doncs va demostrar una gran solidaritat i valentia al mostrar-se convençuda que el canvi de l'esquerra abertzale era irreversible; i també, perquè va veure la possibilitat d'articular un moviment sobiranista que estiguera fora del PNB²⁰⁸. Així mateix, l'aval de l'acord *Lortu Arte* va suposar el naixement d'un nou projecte sobiranista que considerava esgotada la lluita armada i que assentava les bases per a un projecte de llarg recorregut.

Malgrat totes les diferències i dificultats, ambdues formacions van saber realitzar una excel·lent lectura política de la conjuntura que està vivint el conflicte, i articularen un primer pas cap a una gran acumulació de formacions polítiques que puguera fer front al moment històric en que s'encontraven. Una aliança que es basava en el respecte entre les parts, <<conscients de les seues diferències>>, i la confiança mútua. <<alimentada pel diàleg i el debat>>²⁰⁹; que possibilitarà la superació de la violència del conflicte basc i aconseguirà el dret a l'autodeterminació dels ciutadans d'Euskal Herria. *Lortu Arte*, realitzava una valoració sobre els diferents aspectes del conflicte que s'havien de superar amb el procés democràtic que s'estava portant-se en a terme. Entre altres, hi destaquen l'al·lusió a la necessitat de derogar la *Llei de Partits Polítics*, a la urgència per cercar unes mesures penitenciàries que possibiliten la fi de la dispersió dels presoners i, a la superació dels instruments de repressió política (les ofensives judicials). Alhora, el document també planteja el model de societat que es pretén construir amb l'Estat Basc, atès que aquest nou projecte no solament buscava salvaguardar la identitat del poble basc, sinó que l'alliberament nacional deuria d'estar acompanyat d'una

²⁰⁶ IRONDO, Iñaki. (22 de juny de 2009) *EA renueva la dirección y mantiene la línea política*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 16 de gener de 2015].

²⁰⁷ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale*

²⁰⁸ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale*

²⁰⁹ Lortu Arte. Bases d'un acord Estratègic entre forces polítiques independentistes. 20 de juny de 2010. Euskal Herria. p. 6.

revolució social. D'aquesta manera, la democràcia participativa, la justícia social, el desenvolupament sostenible i l'ordenació territorial, o la paritat entre dones i homes; seran alguns dels principis socials sobre els que radicarà la ideologia d'aquest pacte.

En definitiva, l'aliança entre *Eusko Alkartasuna* i l'*Ezker Abertzalea* del juny de 2010 va suposar el començament d'un procés dinàmic que devia vertebrar i articular un bloc històric que, representant els interessos del conjunt del poble abertzale d'esquerreres, construiria una relació de forces hegemònica, no sols electoralment, sinó també en lo ideològic, social i cultural, que els tenia que permetre assolir els seus objectius sobiranistes²¹⁰. Un bloc històric que ja havia agrupat a les dues primeres formacions i, poc després incorporaran una tercera, *Alternatiba*²¹¹, mitjançant un altre acord estratègic anomenat *Euskal Herria ezkeretik* (Euskal Herria des de l'esquerra) que pretenia «fer front a la dreta des de tots els àmbits» i generar «alternatives que superen els actuals sistemes de dominació»²¹². Llavors, des de l'acumulació d'aquestes forces polítiques és d'on sorgirà els ciments de la futura coalició Bildu, un aliança que aglutinava una gran varietat d'ideologies abertzales que treballaria per l'autodeterminació.

Acord de Guernika

Al següent pacte entre forces polítiques abertzales va sumar més partits, arribant a reunir fins a cinc formacions basques (*Ezker Abertzalea*, *Eusko Alkartasuna*, *Aralar*, *Alternatiba* i *Abertzaleen Batasuna*) i múltiples sindicats i col·lectius (LAB, Etxerat, Independistak...). Tots els organismes que hi assistiren es van comprometre a impulsar «un escenari de pau i solucions democràtiques» mitjançant un pacte històric signat el 25 de setembre de 2010, més conegut com l'*Acord de Guernika*²¹³. Es tractava d'un acord que s'havia anat gestant, en reunions privades, a partir del pacte estratègic entre l'Esquerra Abertzale i Eusko Alkartasuna; doncs, ambdues formacions van posar en circulació una proposta de mínims que, després de les aportacions dels nous agents, ha derivat en el text que es va presentar a Gernika. Tot i això, hem de recordar que no es tracta d'un text de caràcter estratègic, com si ho eren *Lortu Arte* i Euskal Herria

²¹⁰ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p.145.

²¹¹ *Alternatiba* és un partit polític del País Basc que va sorgir d'una escissió d'Ezker Batua-Berdeak al 2009.

²¹² *Euskal Herria ezkeretik. Acuerdo por el cambio político y social entre independentistas y soberanistas de izquierda*. 11 de gener del 2011. Euskal Herria p.22-23.

²¹³ *Acord per un escenari de pau i solucions democràtiques*. 25 de setembre de 2010. p. 1.

ezkerritik, sinó d'un apropament de postures per demanar-li a ETA i al Govern espanyol la presa de decisions que permetin configurar un escenari de no violència i de normalització política. Aquests són els eixos principals de l'Acord de Gernika, ja que l'objectiu principal és resoldre el conflicte i les seues conseqüències, és a dir, que ETA deixi la lluita armada i que el Govern espanyol legalitze a la formació política de l'esquerra nacionalista.

Per altre costat, hi ha dos elements de menor rellevància, però atès a que els esdeveniments futurs deurien de possibilitar l'obertura d'un període de *Justícia Transicional*²¹⁴, he de destacar: la política penitenciària i el reconeixement a les víctimes. Les conseqüències d'un conflicte que pareix què, a poc a poc, va encaminat a clausurar el període d'enfrontament armat, deixen problemes essencials a resoldre. La dispersió de presoners a centenars de kilòmetres de les seues famílies, el manteniment en les presons de presoners amb greus infermetats, els processos judicials contra persones i estructures organitzatives derivades de la seua activitat²¹⁵; són qüestions essencials en matèria penitenciària que el Govern espanyol deuria d'intentar millorar per reduir la tensió i crear un clima adequat per a la *Reconciliació*. Però, malauradament, pocs passos em vist en aquesta direcció.

En relació a la problemàtica derivada de les víctimes del conflicte, cal apuntar que al document es fa referència a la <<necessitat d'un reconeixement, reconciliació i reparació de totes les víctimes>>²¹⁶, i és que aquest serà un punt clau per desactivar possibles tensions futures. Així mateix, a títol personal argumentarem que tots els relats deurien de tindre el mateix grau de visibilitat, de retret social i d'esforç per assolir la veritat, perquè les víctimes jugaran un paper essencial en la resolució del conflicte, però sovint observem com se les utilitza i manipula. Llavors, sobre el paper de les víctimes en la resolució del conflicte m'agradaria recordar les paraules d'en Robert Manrique²¹⁷:

²¹⁴ La Justícia Transicional es refereix a aquells processos de transició d'una dictadura a una democràcia o d'un conflicte armat a la pau, en el que es necessari equilibrar les exigències jurídiques i les exigències polítiques que requereixen eixes transicions.

²¹⁵ *Acord per un escenari de pau i solucions democràtiques*. 25 de setembre de 2010. p. 2.

²¹⁶ *Ibid.*

²¹⁷ Robert Manrique (1962), natural de Barcelona, treballava com a carnisser en l'Hiperacor quan és va produir l'atemptat d'ETA al 19 de juny de 1987.

<<Les víctimes no han de participar en la resolució des d'una perspectiva política, i menys partidista (com alguns han fet); però si han de tindre un gran paper a nivell social, doncs han de participar en els aspectes educatius, psicològics, cívics...>>²¹⁸.

En tercer lloc, l'última valoració que podríem fer sobre l'*Acord de Guernika* és que suposava una demostració que el projecte que l'esquerra independentista havia posat en funcionament anava quallant. En pocs mesos, l'acumulació de forces polítiques havia progressant molt ràpidament i, ara, s'estava produint un bloc de partits que podria possibilitar la mobilització popular oportuna per a continuar amb la lluita d'alliberament social i nacional. La fotografia d'aquell esdeveniment va generar una gran il·lusió entre el poble basc, perquè aquest va tindre la percepció que aquesta vegada sí que estava canviant alguna cosa²¹⁹ i, llavors, que la solució al conflicte armat estava pròxima. Malgrat tot, en la fotografia de Gernika hi falta un agent molt rellevant en el nacionalisme basc, el PNB, ja que Iñigo Urkullu²²⁰ va considerar que aquell acte era una “sopa de lletres per guanyar temps”. El cert, és que el PNB es va allunyar de qualsevol compromís de suma sobiranista perquè entén, d'una manera absolutament partidista, que qualsevol avanç en el procés de solucions enforteix a l'esquerra abertzale, fins al punt de posar en risc la seua hegemonia²²¹.

La creació de la International Contact Group

Després del gran impacte que va tindre la *Declaració de Brussel·les*, Brian Currin se'n va adonar de la necessitat de crear un petit grup d'experts internacionals, partint dels firmants de la Declaració, que tinguera un caràcter més operatiu²²². Doncs, fins aquell moment, el suport internacional no havia estat organitzat i els diversos membres de la comunitat internacional acudien en representació pròpia. Gràcies a la seua experiència en altres conflictes i a la seua influència a nivell internacional, múltiples personalitats internacionals estaven ajudant en la resolució del conflicte basc.

²¹⁸ Annex 1: Entrevista a Robert Manrique.

²¹⁹ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: pp. 149-150.

²²⁰ Iñigo Urkullu Renteria (Alonsotegi, 18 de setembre de 1961) és un polític basc, d'ideologia nacionalista basca, president del Partit Nacionalista Basc des del 2007 i parlamentari basc de 1994 a 2005. El 13 de desembre de 2012 va ser elegit el 7é lehendakari de la història de la democràcia.

²²¹ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p.151.

²²²History of International Contact Group. *International Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat el 21 de gener de 2015].

Però, l'advocat sud-africà tenia clar que la col·laboració internacional tenia que augmentar si les possibilitats així ho permetien atès que, Currin, pensava que ells podrien jugar un paper com a mediadors força positiu per solucionar l'últim conflicte armat d'Europa.

En conseqüència, el dia 12 de novembre de 2010 va nàixer públicament la *International Contact Group* (ICG), que tenia com a objectiu «agilitar, facilitar i possibilitar l'assoliment de la normalització política en el País Basc», apuntant que el IGC començaria el seu treball sols quan ETA declarara un alto el foc permanent i definitiu²²³. Aleshores, *Euskadi Ta Askatasuna* no va decebre al món abertzale i va continuar responnent a les peticions demandades per la comunitat internacional, acceptant les condicions requerides pel IGC, perquè aquest començarà el seu treball. Així, el 10 de gener de 2011 va anunciar un alto el foc “permanent, general i verificable” mitjançant un comunicat llegit, presumptament, per David Pla²²⁴ en un document de so i vídeo on és podia veure l'escenografia habitual dels comunicats: militants encaputxats i amb la Txapela, les banderes d'Euskadi, Nafarroa, i la del rei Sancho Garcés de Nafarroa²²⁵. Aquell alto el foc era una clara referència a l'Acord de Gernika i a la petició de la IGC, que deixava entreveure que la dinàmica positiva que havien generat les actuacions internacionals i l'acumulació de forces polítiques per convèncer a l'organització armada que anava arribant el moment de finalitzar la lluita armada.

Continuant amb el seguiment de la constitució de la *International Contact Group*, el 15 de febrer de 2011 van emetre una nota de premsa en la que donaven a conèixer els seus integrants: Silvia Casale²²⁶, Brian Currin, Pierre Hazan²²⁷, Raymond Kendall²²⁸, Baroness Nuala O'Loan²²⁹ i, el director d'aquest grup, Alberto

²²³ *Ibíd.*

²²⁴ David Pla Marín (Iruñea, 1975), un militant d'ETA al que la policia espanyola atribueix la prefectura de l'estructura política de l'organització armada.

²²⁵ RODRIGUEZ, J.A. (10 de gener de 2011) *ETA anuncia un alto el fuego "permanente, general y verificable"*. [en línia] El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 21 de gener de 2015].

²²⁶ Silvia Casale (Anglaterra. 1945) és la presidenta del Comitè Europeu per la Prevenció de la Tortura. (CPT)

²²⁷ Pierre Hazan (1952) va ser Senior Fellow en l'Institut de Pau d'Estats Units (Washington DC, 2006) i en l'actualitat es professor de justícia transicional en la Universitat de Gènova.

²²⁸ Raymond Kendall (Canterbury Kent , 1933), Secretari General Honorari de la Interpol

²²⁹ Nuala Patricia O'Loan (1951), membre de la càmera dels Lores britànica i ambaixador d'Irlanda per a la Resolució de Conflictes

Spektorowski²³⁰. A més a més, també van definir quines anaven a estar les línies de treball que centrarien la seua activitat en els pròxims mesos, que essencialment radicaven sobre dos punts: «promoure facilitar i fer tot el possible per a la legalització del partit polític que havia organitzat l'esquerra abertzale: *Sortu*²³¹ (Naixer)», i «animar a generar mesures de confiança com la revisió del funcionament de la llei antiterrorista i el trasllat dels presoners el més a prop de les seues famílies»²³². L'*International Contact Group* redirigia la seua estratègia, i ara les demandes li les realitzava a l'Estat espanyol. Tota una seqüència de passos, que ens deixa constància de com es va organitzar la mediació de la resolució del conflicte, ja que com anem observant la fulla de ruta que Currin i els demes líders internacionals havien dissenyat progressava adequadament.

En relació al treball per a la legalització d'un partit polític que represente a l'esquerra abertzale, la ICG va portar endavant diverses iniciatives, entre les quals, m'agradaria destacar la carta que li escriuran al president del Govern, retraient-li que gràcies a una petició seua, el Tribunal Suprem espanyol no solament havia rebutjat la legalització de *Sortu*, sinó també la de Bildu. Malgrat tot, finalment, mostraran la seua satisfacció per la rectificació de la justícia espanyola respecte a la no legalització de Bildu, encara que quedava pendent per resoldre la qüestió de la legalització d'un partit polític per a l'esquerra abertzale, i llavors, fan una crida al president del Govern espanyol:

«Sr. Zapatero, no perda esta oportunitat històrica d'ajudar a solucionar l'últim conflicte violent polític d'Europa. Faci el que estigui en les seues mans per assegurar que se li done a *Sortu* l'oportunitat de demostrar el seu compromís amb la pau i la democràcia, especialment a la llum de la decisió del Tribunal Constitucional de no il·legalitzar a Bildu; flexibilitze les estrictes lleis de seguretat per a possibilitar un

²³⁰ Alberto Spektorowski (1952), és professor titular de Ciència Política a la Universitat de Tel Aviv, va ser membre del grup estratègic creat per l'ex ministre d'Afers Exteriors d'Israel Shlomo Ben-Ami, durant les negociacions de Camp David el 2000, i és membre del Comitè de la Societat Civil entre israelians i palestins per la cessació del foc.

²³¹ *Sortu* és la formació política que estava gestant l'esquerra independentista des de Zutik Euskal Herria, que va ser constituït el 11 de febrer de 2011, quatre dies abans de la nota de premsa del ICG, però que no va ser fundada oficialment fins al 22 de febrer de 2013

²³² Nota de premsa, 15 de febrer de 2011, Bilbao. *International Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat el 21 de gener de 2015].

entorn polític inclusiu en el País Basc; col·labore amb un organisme internacional per a verificar l'alto el foc d'ETA i per a facilitar el desmantellament de les armes>>>²³³.

Per altre costat, la ICG també va realitzar tasques de verificació del moviments d'ETA com, per exemple, la confirmació del cessament de l'anomenat *impost revolucionari*²³⁴. El dia 18 d'abril de 2011, l'organització armava va anunciar que eliminava aquesta pràctica als empresaris d'Hego Euskal Herria²³⁵, i després que membres de la *International Contact Group* hagueren consultat a distintes associacions empresarials del País Basc, van arribar a la conclusió que eixa pràctica d'extorsió havia finalitzat²³⁶. La verificació és un treball essencial per a la resolució d'un conflicte i en els períodes on es desenvolupa la Justícia Transicional, doncs, si ambdues parts reconeixen als mediadors i observadors que realitzen aquestes tasques, es poden donar passos importants per a la consecució de la pau. Els membres de la ICG per al País Basc representen als interlocutors en aquest conflicte, doncs, són imparcials i sols tenen com a objectiu la pau i la normalització política. Consegüentment, sorprèn l'hostilitat que la seua participació provoca en els partits constitucionalistes espanyols²³⁷, que trobaran molesta i incòmoda per als seus interessos.

4.3 La construcció de Bildu i Sortu

El naixement de les noves formacions polítiques abertzales

L'esquerra abertzale requeria d'un partit polític per a continuar amb la seua nova estratègia cap a la consecució d'un marc democràtic, i al nostre parer, ja hem analitzat com aquesta ha realitzat una reestructuració interna i ha manifestat públicament els seus principis i valors. El partit s'anomenava Sortu (nàixer), i es va presentar el dia 7 de

²³³ presidente Zapatero, compruebe el compromiso de la Izquierda abertzal (11 de maig de 2011). *International Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat el 21 de gener de 2015].

²³⁴ **Impost revolucionari**: és la denominació que solen donar determinades organitzacions armades a la recaptació de fons econòmics per a finançar la seua lluita mitjançant mètodes d'extorsió.

²³⁵ El País (28 d'abril de 2011) *ETA cancela el impuesto revolucionario a los empresarios vascos y navarros*. [en línia] Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 21 de gener de 2015].

²³⁶ Nota de premsa, 4 de maig de 2011. *International Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat el 21 de gener de 2015].

²³⁷ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...* op. cit., 2011: p.227.

febrer de 2011 al Palau Euskalduna de Bilbao. Un acte dirigit per Rufi Etxeberria i Iñigo Iruin on s'explicaren els criteris polítics bàsics i els estatuts de l'esquerra abertzale; mitjançant els quals, s'hi podia constatar un trencament envers als models organitzatius anteriors que havien esdevingut en la il·legalització de diferents partits²³⁸. Davant d'un públic selecte, Etxeberria es va encarregar de donar les claus polítiques de la nova formació política:

<<La demanda de legalització esta lligada a un punt d'inflexió polític i organitzatiu, al ferm compromís d'aconseguir un escenari de pau i solucions democràtiques. Ho hem dit, anem a complir la llei, sí, [...] hem realitzat una reflexió d'abast històric que marca un abans i un després en la nostra trajectòria. El després significa que l'Esquerra Abertzale rebutja i s'oposa a l'ús de la violència,[...] això inclou la violència d'ETA>>²³⁹.

Per la seua banda, l'advocat Inigo Iruin va explicar el transfons jurídic-polític dels estatuts. Les referències són la jurisprudència del Tribunal Suprem sobre la Llei de Partits i en la sentència sobre el rebuig de la inscripció del partit *Abertzale Sozialisten Batasuna* (ABS), en la que se sostenia que l'esquerra independentista podria formar un nou partit sempre que es desvincule de les estructures anteriors i condemne la violència. Malgrat tot, el Ministeri de l'Interior havia convocat a la Policia, Guàrdia Civil, CNI, l'Advocacia de l'Estat i la Fiscalia General per recaptar informació a fi de demanar la no inscripció de Sortu per a les properes eleccions municipals de 2011²⁴⁰. Aleshores, l'Advocacia de l'Estat i el Ministeri Fical va presentar un recurs a eixe efecte, que va ser estimat per la sala 61 Tribunal Suprem, i denegarà la inscripció de Sortu en el Registre de Partits per considerar-lo successor de Batasuna i, en conseqüència, d'ETA²⁴¹.

El dia 23 de març de 2011 la justícia espanyola va tornar a donar la raó al Govern espanyol i Sortu no es va poder presentar a les eleccions municipals de maig. Però, en aquesta ocasió les discrepàncies internes en l'organisme judicial es van fer més patents que mai, fins al punt que es reflectiren en set vots contraris a la il·legalització de

²³⁸ IRONDO, Iñaki. (8 de febrer de 2011) *La izquierda abertzale no deja resquicios para la ilegalización*. [en línea] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 22 de gener de 2015].

²³⁹ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del...* op. cit., 2012: pp. 189-190.

²⁴⁰ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del...* op. cit., 2012: p.191.

²⁴¹ LAZARO, J. M. (23 de març de 2011) *El Supremo ilegaliza Sortu por considerarlo sucesor de Batasuna*. [en línea]El País. Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat el 22 de gener de 2015].

Sortu contra 9 a favors. Tot i això, era més que evident que la nova formació política provenia de l'esquerra abertzale, però era igualment cert que aquest col·lectiu havia redefinit la seua estratègia; i ara, apostava per vies exclusivament polítiques i democràtiques, que era el que se li demanava. Així doncs, com és pot il·legalitzar un partit que en els seues estatuts condemna tots els tipus de violència política? No havia quedat bastant clar en la referència explícita al rebuig de la violència d'ETA en el seu discurs de presentació? Quins passos més havia de donar l'esquerra abertzale per aconseguir legalitzar una formació política que puga representar-la? Unes qüestions que, altre cop, apunten a la politització judicial. El Govern espanyol va emprar-se a fons per marginar políticament a l'esquerra independentista amb el famós argument del "tot és ETA". La construcció d'un enemic era necessària per continuar amb l'anterior dinàmica bèl·lica del conflicte, atès que es desenvolupava en un terreny més beneficiós per a ells i, per tant, intentaràn allargar l'ombra d'ETA per obstaculitzar el nou projecte d'unió abertzale que anava creixent en Euskal Herria.

Tot seguit, el dia 2 d'abril el poble basc es va mobilitzar per exigir la normalització política i la legalització de Sortu, en una multitudinària marxa pels carrers de Bilbao. Aquesta manifestació, va concentrar a mes de 26.000 persones i va comptar amb el compromís de diversos líders abertzales, que havien signat l'Acord de Guernika, per exigir el respecte dels drets civils i polítics dels ciutadans d'Euskal Herria²⁴². Però, tot i això, s'ha de tindre present que l'esquerra abertzale tenia una altra opció per poder presentar-se, parcialment, a les eleccions del 22 de maig de 2011. Aleshores, va decidir no recórrer davant el Tribunal Constitucional la il·legalització de Sortu davant el risc de patir altre rebuig i, aleshores, esperaran a que hi hagen més evidències de la seua nova estratègia²⁴³. El que sí que farà és fomentar una coalició electoral entre l'anomenat "pol sobiranista" que, el 3 d'abril de 2011 es presentarà a Donostia sota el nom *Bildu* (reunir-se)²⁴⁴. Una aliança que estava conformada per tres pilars bàsics i dos complementaris: Eusko Alkartasuna, Alternatiba i el col·lectiu d'independents de l'esquerra abertzale (l'antiga Batasuna); als que se sumaran dos formacions de menor recorregut:

²⁴² EIZMENDI, Mainer. (3 d'abril de 2011) *La legalización vuelve a llenar Bilbo tras el veto del Supremo*. [en línia] Gara. Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 22 de gener de 2015].

²⁴³ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 278.

²⁴⁴ FERNÁNDEZ, Txisko (4 d'abril de 2011). *Bildu acude a las elecciones con un proyecto a largo plazo*. [en línia] Gara. Recuperat de [https:// www.naiz.eus/hemeroteca/gara](https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara) [consultat el 22 de gener de 2015].

Herritarron Garaia, plataforma política navarresa vinculada als líders de Batasuna, i *Araba Bai*, una escissió d'Aralar en aquella *Iurraldeak*²⁴⁵.

Aquesta nova coalició va tindre l'oportunitat de demostrar que la via armada no tenia cabuda en la seua estratègia política, doncs pocs dies després que es presentaren a Donostia es va produir un tiroteig entre militants de l'organització armada i la Gendarmeria francesa, que va provocar el rebuig de l'incident i la cerca de responsabilitats mitjançant unes declaracions públiques²⁴⁶. Com a conseqüència d'aquest últim pas, l'esquerra abertzale havia deixat ben clar quina era la seua nova estratègia, però, com sempre, hi va haver qui argumentava que eixa declaració no era suficient, e inclòs la titllaven de mal gust²⁴⁷. Que més era necessari? Una declaració de nous principis i valors? Un debat intern que concloguera amb el rebuig a la violència? Un nou partit que recollís en els seus estatus l'ús de vies exclusivament polítiques i democràtiques? Una coalició que rebutgés públicament la violència d'ETA? Tot això, ja s'havia donat.

Bildu era una coalició en la que en la que participaven dos partits legals, per tant, els tribunals no ho tenien tan fàcil per evitar la presència electoral d'aquesta formació política²⁴⁸. Però, malgrat tot, l'1 de maig de 2011 l'Advocacia de l'Estat i la Fiscalia General van elaborar un informe que permetia al Tribunal Suprem impugnar les llistes de Bildu, deixant-ho tot en mans del recurs davant del Tribunal Constitucional²⁴⁹. Altre vegada es repetia la mateixa dinàmica de funcionament en les ofensives judicials contra el món de l'esquerra independentista i el seu projecte d'acumulació de forces polítiques i, aquest cop, poc importava que fóra una coalició amb diverses formacions polítiques perquè si hi havia algun membre de l'antiga Batasuna, era suficient motiu per lligar-ho amb ETA. No obstant això, finalment el 5 de maig el Tribunal Constitucional revocava la sentència del Tribunal Suprem i permetria a Bildu estar en els pròxims comicis municipals del 22 de maig, doncs en la sentència es podia llegir:

²⁴⁵ Iurraldeak, en català província històrica.

²⁴⁶ IRONDO, Iñaki. (12 d'abril de 2011) *La izquierda abertzale ve inaceptable el tiroteo e insta a ETA a tomar medidas*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 23 de gener de 2015].

²⁴⁷ El Mundo (11 d'abril de 2011) *Rubalcaba tilda de 'broma de mal gusto' que Bildu llame 'incidente' al tiroteo en Francia*. [en línia] Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el 23 de gener de 2015].

²⁴⁸ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 279.

²⁴⁹ IRONDO, Iñaki. (2 de maig de 2011) *El Supremo veta a Bildu por nueve votos a seis y deja las elecciones del 22-M en manos del Constitucional*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 23 de gener de 2015].

<<Per mitjà del present li participe que el Ple del Tribunal Constitucional [...] reunits el dia 5 de maig de 2011, ha dictat sentència en el recurs num. 2561-2011 promogut per Bildu-Eusko Alkartasuna (EA), Alternatiba Eraikitzen, contra la sentència de la Sala Especial Art. 61 L.O.P.J del Tribunal Suprem en recurs núm. 2/11 i 4/11, resol:

Estimar la demanda promoguda per la coalició Bildu-Eusko Alkartasuna (EA), Alternatiba Eraikitzen” i, en conseqüència:

1º. Declarar vulnerat el dret del recurrent per accedir als càrrecs públics en condicions d’igualtat, amb els requisits que s’assenyalen en les lleis (art. 23.2 CE).

2º. Restablir-la en el seu dret i, a tal fi, declarar la nul·litat de la Sentència de la Sala Especial del Tribunal Suprem a la que es refereix l’article 61 LOPJ, de 1 de maig de 2011, per la que es va declarar no conformes[...] i anul·laren les candidatures presentades per la coalició>>²⁵⁰.

Eleccions municipals de 2011

	EUSKADI			NAFARROA		
	Vots	Percentatge	Regidors	Vots	Percentatge	Regidors
 PNV	326.129	30,74%	872	1.043	0.33 %	9
 bildu	276.151	26,03%	953	37.017	11.63 %	184
 PSN PSOE PSE	177.240	16,71%	234	50.491	15.87 %	239
 PP	146.763	13,83%	164			
 EB	33.976	3,2%	13			
 ARALAR	30.708	2,89%	38			
 UPN				88.138	27.69 %	332
 Na Bai Nafarroa Bai 2011				36.262	11.39 %	70
 CDN				3.039	0.95 %	13

²⁵⁰ Sentència del Tribunal Constitucional sobre Bildu. (5 de maig de 2011)

	<u>-Euskadi:</u>	<u>-Nafarroa:</u>	
Cens:	1.729.100	464.612	
Vots comptabilitzats:	1.099.921 (63.61%)	323.942 (69.72 %)	
Abstencions:	629.265 (36.39%)	140.688 (30.28 %)	251

Els resultats de les eleccions municipals del 22 de maig de 2011 es demostraren que el procés democràtic seguia el seu curs i aconseguia una gran mobilització popular, doncs, Bildu va ser la segona força política en nombre d'electors i la primera en alcaldes i regidors, arribant a aconseguir més de 313.000 vots en Hego Euskal Herria²⁵². La nova coalició abertzale havia entrat amb molta força en el mapa institucional basc i obria la porta a un nou temps en la política del d'Euskal Herria. En Guipuzkoa van ser la primera força, amb resultats casi plebiscitaris, el 66 per cent dels municipis. La costa Cantàbrica (Bermeo, Ondarroa, Lekeito, Fuenterrabía...) va ser pràcticament seua, en Mondragón (la capital financera del cooperativisme) també va guanyar Bildu i, conjuntament, amb altres punts industrials importants com Tolosa, Rentería o Andoain²⁵³; va deixar clares mostres que l'abertzalisme era el sentiment majoritari en Euskal Herria. Uns resultats que van trencar el mapa polític basc, doncs ni en les enquestes realitzades a les *herriko tabernas* es podien preveure una victòria tan folgada d'una coalició que va estar apunt d'estar prohibida. Aleshores, la valoració que podem fer-ne sobre l'èxit electoral de Bildu gira al voltant de l'aval que la ciutadania basca li va donar al compromís de l'esquerra independentista amb la pau, doncs amb els seus vots ratificava tots els passos que havien donat fins la data. En segon lloc, s'ha de tindre present que suposava l'inici de la construcció d'una autèntica alternativa nacional i social, que renovava el projecte per a la construcció d'un Estat Basc²⁵⁴. L'electorat va saber premiar la redefinició de l'esquerra abertzale i el seu treball per aconseguir la pau. El nou projecte anava gestant-se²⁵⁵.

A poc a poc s'havia assolit la reestructuració estratègica de l'esquerra independentista i l'acumulació de forces polítiques; i ara, el que tocava era mobilitzar a la societat basca i construir una muralla popular fins arribar al marc democràtic. Per

²⁵¹ Dades recuperades de les fons digitalitzat del Govern Basc en <https://www.euskadi.net/>, i ahora també del Govern de Navarra en <https://www.navarra.es>. [consultat el 23 de gener de 2015].

²⁵² IRONDO, Iñaki. Gara. (23 de maig de 2011) *Bildu desborda todas las barreras y apuntala el cambio político en Euskal Herria*. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara>

²⁵³ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...* op. cit., 2011: pp.271-272.

²⁵⁴ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 161.

²⁵⁵ Anex 2: *Entrevista a Martxelo Otamendi: El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale*

altre banda, quan Bildu guanyà, el braç polític del *Moviment d'Alliberació Nacional Basc* ja tenia l'últim element per a persuadir a ETA i convèncer-la que abandonara definitivament l'activitat armada atès que, amb les urnes, havien recuperat a la societat que havien perdut amb la violència, i se certificava que la independència seria democràtica o no seria²⁵⁶.

El PSE es va enfonsar estrepitosament, ja que solament serà capaç d'aconseguir 177.000 vots respecte als 241.000 que va obtindre en les municipals de 2007, i si a d'aquest li sumem la desastre del PP, constatarem el fracàs del bloc unionista que havia aconseguit entrar en l'Ajuria Enea. El pacte amb el PP anava a tindre conseqüències, doncs, tothom podia observar que aquella aliança acabaria amb el PSE perquè la campanya mediàtica de l'ultradreta a Espanya i el descontent del seus electors per un pacte amb una formació política ideològicament oposada, li arravatarien més de 60.000 vots. Per altre costat, cap destacar que el PNB va ser la formació política més votada, però el PSE no va poder establir aliances amb ells. Doncs, com pretenien els socialistes demanar-li alguna cosa als *jeltzales*²⁵⁷ després que el bloc unionista li arrabassara la lehendakaritza en les eleccions autonòmiques del 2009? Aquest no en va voler saber res i va conduir al PSE a l'ostracisme. Pel que fa al PNB, va aconseguir mantindre-se força bé, doncs formació política més votada. Des de llavors, la majoria els *jetzales* van preferir mantindre una relació preferencial amb la nova coalició abertzale, *Bildu*, que li permetrà governar sense problemes en diversos municipis.

Finalment, no podem obviar que la força de Bildu a Nafarroa va ser més dèbil, doncs allà, la coalició Nafarroa Bai, el PSN i UPN comptaven amb un electorat bastant fidel. UPN monopolitzava una gran quantitat del poblacions navarreses, que conjuntament amb els vots del PP sumaven un total que oscil·lava al voltant del 110.000 vots. Malgrat això, Bildu va obtindre un resultat considerable amb quasi 40.000 vots, i el més important, havia aconseguit que el seu projecte independentista entrara amb molta força en un territori on el pes de les forces constitucionalistes era més que notable.

²⁵⁶ BATISTA, Antoni. *Adiós a las... op. cit.*, 2011: p. 275.

²⁵⁷ Jesaltzale és un terme utilitzat per a denominar als membres de PNB, la traducció de la qual significa de "partidari del JEL (Deu i l Lleis Velles)"

4.4 El cessament definitiu de la violència d'ETA

La Conferència Internacional de Pau de Donostia

El 17 d'octubre de 2011, Lokarri i el Grup Internacional de Contacte van organitzar una conferència de pau al Palau d'Aiete (Donostia), que comptava amb l'aval de diversos organismes internacionals (Bergohf Foundation²⁵⁸, Conciliation Resources²⁵⁹, The Desmond and Leah Tutu Legacy Foundation²⁶⁰ i Norwegian Peacebuilding Resource Centre²⁶¹), que va derivar en una decisió històrica: el cessament definitiu de la violència d'ETA²⁶². Si analitzem qui organitza aquest esdeveniment, podrem constatar el gran pes dels moviments socials i, sobretot, de la comunitat internacional per resoldre el conflicte basc-espanyol. Doncs, un altre cop, Paul Rios²⁶³ i Brian Currin (caps visibles d'ambdós grups de pressió per la pau) van portar endavant una nova iniciativa per resoldre definitivament el conflicte armat i obrir una via per intentar resoldre el conflicte polític en el futur.

La fotografia d'Aiete ens va deixar la certificació d'assistència de sis líders internacionals de primer nivell: Kofi Annan, ex secretari general de les Nacions Unides i Premi Nobel de la Pau; dos ex primers ministres, Bertie Aher (Irlanda) i Gro Harlem Brundtland (Noruega); l'exministre de l'Interior francès Pierre Joxe; Gerry Adams, líder del Sinn Féin, i el que fora cap de ganivet de Tony Blair i principal negociador britànic en el procés irlandès, Jonathan Powell²⁶⁴. Després de la celebració de la Conferència, els agents internacionals van signar una Declaració en conjunt d'una àmplia representació de partits polítics i agents socials (Bildu, PNB, LAB, ELA, PS, MD ...), que aportava una fulla de ruta final per a assolir una pau justa i duradora en Euskal Herria²⁶⁵. A més a

²⁵⁸ Fundació alemanya per a la resolució de conflictes que, des de fa més de trenta anys, ha dedicat grans recursos filantròpics per alimentar una tradició acadèmica en estudis sobre la pau i els conflictes.

²⁵⁹ Organització britànica que treballa a nivell internacional per la prevenció de conflicte violents, promoure la justícia i construir la pau en societats estripades per la guerra.

²⁶⁰ Plataforma que difon el treball que els seus membres han realitzar per a la construcció de la pau i el respecte entre persones de distint origen a Sud-àfrica.

²⁶¹ Un centre de recursos per a l'integració de coneixement i experiències que puguen enfortir les polítiques i les pràctiques de la consolidació de la pau. Va ser fundada pel Ministeri Norueg d'Assumptes Exteriors em juny de 2008

²⁶² BATISTA, Antoni. *Adiós a las... op. cit.*, 2011: pp 282-283.

²⁶³ Paul Rios Garaizar (Getxo) Coordinador General de Lokarri des de 2006.

²⁶⁴ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...op. cit.*, 2011: p. 284.

²⁶⁵ SOLA, Ramón. (18 d'octubre de 2011) *La Declaración de Aiete pide cese definitivo a ETA, diálogo a Madrid y París y solución política a los partidos*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 24 de gener de 2015].

més, pocs dies després s'adheriran públicament el mateix Tony Blair, Jimmy Carter²⁶⁶ i George Mitchell, que en diversos comunicats donaran suport a la resolució aprovada pels líders internacionals i, per tant, sumaran mes veus internacionals que pregunten per la finalització l'enfrontament armat i la normalització política²⁶⁷.

Per altre costat, qui no en va voler acudir la Conferència (malgrat que estava convidat) va ser el *Partit Popular* i el seu homòleg a Navarra, *Union del Pueblo Navarro*, atès que necessitaven fer veure que ninguna cosa havia canviat, en un intent desesperat per guanyar temps, i readaptar-se a un escenari força incòmode per ells. Pel que fa al PSOE, la seua absència es podria relacionar amb l'adveniment de les pròximes eleccions generals, i la pau en Euskal Herria li suposava un compromís que no li aportava ningun benefici electoral de l'Ebre cap a baix²⁶⁸. Així doncs, Patxi López va estar convidat però, aquest va decidir absentar-se al·legant que tenia un viatge als EEUU programat amb antelació. Un gran error, segurament, per ordres superiors del partit, doncs com posteriorment comprovarem, aquest no solament estarà absent el dia que diversos líders mundials visiten Euskal Herria, sinó també tres dies després amb l'anunci del cessament definitiu de l'activitat armada d'ETA. El que si que va assistir en representació del PSE, però que per les restriccions que li va posar el seu partit podríem dir que en representació personal²⁶⁹, va ser Jesús Eguiguren; qui posteriorment, en una entrevista al *Periodico de Catalunya* lamentarà la falta de protagonisme del Lehendakari en el procés de pau²⁷⁰.

El contingut de la declaració es basava en una fulla de ruta per a la resolució del conflicte, estructurada en cinc punts. En el primer se li feia una crida a ETA perquè realitzarà una declaració pública del "cessament definitiu de l'activitat armada"; després, apel·lava als governs espanyol i francès a donar-li la benvinguda, i acceptar iniciar converses per tractar les conseqüències del conflicte; el tercer, insta a adoptar

²⁶⁶ James Earl Carter (Geòrgia, 1 d'octubre de 1924), polític estatunidenc del Partit Demòcrata, fou senador en l'Assemblea General de Geòrgia (1962-1966), governador del mateix estat (1971-1975) i president dels Estats Units d'Amèrica (1977-1981).

²⁶⁷ IRIONDO, Iñaki. (20 d'octubre de 2011) *Carter, Blair y el senador Mitchell se suman a la Declaración de Aiete*. [en línia] Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat el 24 de gener de 2015].

²⁶⁸ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 184.

²⁶⁹ El Mundo (18 d'octubre de 2011) *Rubalcaba señala que no dio su 'visto bueno' al PSE para ir a la Conferencia*. [en línia] Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat el 24 de gener de 2015].

²⁷⁰ NAVARRO, Mayka. (19 d'octubre del 2011) *Entrevista a Jesús Eguiguren*. [en línia] El Periodico. Recuperat de <http://www.elperiodico.com/es/noticias/politica/jesus-eguiguren-los-socialistas-hemos-perdido-opportunidad-abanderar-paz-1187981>

passos profunds per ambdues parts, amb la finalitat d'avançar en la reconciliació i el reconeixement de totes les víctimes; en penúltim lloc, fa un suggeriment a que els actors polítics dialoguen sobre les qüestions polítiques (amb consulta ciutadana) perquè la pau siga duradora; i finalment, s'ofereixen a organitzar un comitè de seguiment d'aquestes recomanacions²⁷¹. Una fulla de ruta que estava programada per la diplomàcia internacional, doncs, quan el dia 20 d'octubre va arribar el comunicat d'ETA, es podia veure en la redacció del mateix que pràcticament no s'havia bellugat ni una coma. D'altra banda, a més de cercar la fi del conflicte armat, també van intentar iniciar un procés de solucions dialogat amb el Govern espanyol, ja que aquesta era l'última estació del procés democràtic. Aquest era el disseny i la finalitat de la iniciativa internacional.

Un dels arguments més rellevant de la *Declaració del líders internacionals* esgrimia que <<la pau ve quan el poder de la reconciliació pesa més que els hàbits de l'odi>>²⁷², ja que pareixia més que evident la necessitat de posar-hi fi al conflicte armat. Sense cap dubte, la gran majoria de la societat basca estava disposada a deixar de mirar al passat i al present, per ser capaços d'imaginar un futur on no hi siguen les dramàtiques conseqüències que produïx el conflicte armat. Però, per aconseguir la pau era necessari substituir la violència pel diàleg, sent una premissa clau per desactivar possibles rebrots d'aquesta en el futur i assolir un escenari democràtic per a la convivència, on tots els projectes polítics siguen realitzables. L'exsecretari general de la ONU, Kofi Annan, va apuntar en la seua intervenció a la conferència que:

<<[...] per fer la pau, la violència ha de ser reemplaçada pel diàleg i la política com els mitjans primordials a través dels quals les comunitats es relacionen entre si i resolen les seues diferències. [...] Al fer-ho, es dona el primer pas per a posar-hi fi a la tragèdia de les vides perdudes i les famílies desbastades durant els anys de la violència. Llavors, per l'honor dels qui perderen la vida i la responsabilitat cap a les futures generacions de xiquets que estan per néixer, debem esforçar-nos per construir una pau duradera>>²⁷³.

Com hem estat analitzant, la implicació de la comunitat internacional venia d'abans, però aquest esdeveniment era diferent dels anteriors perquè per primera vegada

²⁷¹ Declaració dels líders internacionals, 17 Octubre de 2011. *International Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat 25 de gener de 2015].

²⁷² *Ibíd.*

²⁷³ Observacions de Kofi Annan, 17 d'octubre de 2011. *International Contact Group (Basque Country)*. [en línia] <http://icgbasque.org/> [consultat 25 de gener de 2015].

varis líders internacionals van portar cap endavant una iniciativa en el mateix País Basc. Llavors, va suscitar multitud de reaccions enfuriades per part de la direcció del dos partits majoritaris a l'Estat espanyol, PP i PSOE, que denotaven el malestar que els causava la presència d'aquests líders internacionals. Va ser una mena de cursa, a espentes, per veure qui deia la major barbaritat. Així mateix, les paraules del vicesecretari de Comunicació del PP (Esteban Gonzalez Pons) a *Tele Madrid* , en són una clara mostra:

<<Els estrangers” que venen a una suposada conferència de pau en el País Basc pensant que estan en Irlanda o en Sud-àfrica, realment no tenen ni punyetera idea del país en el que s’entren ni quin tipus de conflicte s’ha viscut, perquè ací no hi ha hagut dos bàndols enfrontats, sinó un que havia posat els terroristes i altre les víctimes>>²⁷⁴.

A tall de cloenda sobre l'analitzat, cal que hi tornem a la idea que és un esdeveniment programat amb anterioritat, que per enèsima vegada demostrarà fins a quin punt va ser important la col·laboració del membres internacionals per resoldre el contenciós armat. Tres dies després de la Conferencia Internacional per la Pau a Donostia, ETA va declarar el <<cessament definitiu de l'activitat armada>>, tal qual ho havia demanat el grup internacional, doncs era més que evident la necessitat d'utilitzar un llenguatge denotatiu que no deixarà marge a confusions d'interpretació²⁷⁵. Llavors, aquells agents internacionals que havien sigut objectius de crítiques desmesurades i, fins i tot, acusats de formar part del cercle d'ETA²⁷⁶, van aconseguir que l'organització armada donarà el pas definitiu per deixar la lluita armada i acabarà amb un conflicte armat que s'havia allargat més de mig segle.

Comunicat del cessament definitiu de l'activitat armada

Euskadi Ta Askatasuna, va anunciar el 20 d'octubre de 2011 el <<cessament definitiu de l'activitat armada>>, mitjançant un comunicat i un vídeo que es va enviar a mitjans de comunicació bascos (*Gara* i *Berria*) i internacionals (*BBC* i *The New York*

²⁷⁴ Tele Madrid (16 d'octubre de 2011) *PP y víctimas critican la conferencia de "mediadores" de San Sebastián*. [en línia] Recuperat de <http://www.telemadrid.es/?q=noticias/nacional/noticia/pp-y-victimas-critican-la-presencia-de-mediadores-internacionales-en-san-s> [consultat 25 de gener de 2015].

²⁷⁵ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...op. cit.*, 2011: p. 286.

²⁷⁶ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del... op. cit.*, 2012: p. 231.

Time)²⁷⁷. Casualment, el comunicat es va emetre el mateix dia que el dictador de Libia, Mohamar Gadafi, és linxat pels seus opositors; i ambdues notícies coparan les portades de la majoria de diaris internacionals²⁷⁸.

El pronunciament de l'organització armada es va produir solament tres dies després de la Conferència Internacional i, aleshores, la primera referència del comunicat va dirigida a ells: <<ETA considera que la Conferencia Internacional celebrada en Euska Herria és de gran transcendència política>> i, a més, dona el seu suport a la resolució proposada pels agents internacionals perquè <<s'està obrint un altre temps polític>>. A la vegada, també sostenen que ha arribat el moment de substituir la <<violència i la repressió>> per <<l'acord i el diàleg>> i, per això, fan una <<crida als governs d'Espanya i França per a obrir un procés de diàleg, que tinga la finalitat de resoldre les conseqüències del conflicte>>²⁷⁹. Tot i això, l'element clau d'aquesta declaració és la utilització de l'adjectiu "definitiu", que segons el *Diccionari de la llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC) significa <<que posa fi a una cosa; fixat de manera que no dona lloc a tornar-hi>>²⁸⁰. Aquesta paraula és la pedra angular del comunicat

Mentrestant, Patxi López prosseguia de viatge amb un grup d'empresaris bascos, i la seua absència en un esdeveniment tan importat per al País Basc va suscitar tal multitud de crítiques que es veurà obligat a retornar apressuradament²⁸¹. El Govern del PSOE va estar totalment informat de tots els moviments que s'anaven a produir en Euskal Herria²⁸². Doncs, si accepten la premissa que els passos entre ETA i la comunitat internacional estaven acordats prèviament; algú podria pensar que l'ex secretari general de l'ONU no anava a informar al president del Govern espanyol del que anava a visitar Euskal Herria? A títol personal, n'estic completament segur que va ser així, perquè eixa és la feina que realitzen els mediadors internacionals, però el Govern va renunciar a col·laborar en la configuració del nou cicle d'Euskal Herria perquè aquell nou escenari l'incomodava seriosament. Per altre costat, el líder del principal partit de l'oposició, Mariano Rajoy, va sentenciar sobre el comunicat: <<es un pas molt important, però la

²⁷⁷ SOLA, Ramón. (21 d'octubre de 2011) *Decisión histórica: Un nuevo tiempo para Euskal Herria*. [en línea] Gara Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara> [consultat 25 de gener de 2015].

²⁷⁸ EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del...* op. cit., 2012: p.235.

²⁷⁹ Declaració d'ETA. (20 d'octubre de 2011) Gara. Recuperat de <https://www.naiz.eus/hemeroteca/gara>

²⁸⁰ Diccionari de la llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans [en línea] <http://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=definitiu&operEntrada=0>. [consultat 26 de gener de 2015].

²⁸¹ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* op. cit., 2012: p. 193.

²⁸² *Ibid.*, p. 202.

tranquil·litat dels espanyols sols serà completa quan es produïska la dissolució irreversible d'ETA>>²⁸³.

Els partits espanyols van presentar el final d'ETA com una gran derrota propiciada per l'habilitat del Govern i la professionalització de les Forces de Seguretat, l'actuació judicial²⁸⁴, doncs argumentaven havien acabat amb l'organització armada sense que aquesta aconseguís cap objectiu polític. Però, el nostre estudi intenta demostrar que no va ser així; ja que, malgrat que sí que és cert que els elements esmentats van influir, no són els fonamentals. El canvi d'estratègia de l'esquerra abertzale i el pes del procés democràtic són les raons essencials per entendre com va estar possible convèncer a ETA perquè abandonarà la via armada. Sense la pròpia voluntat de l'organització armada no haguera estat possible perquè matar, desgraciadament, costa ben poc²⁸⁵.

En darrera instància, cal que advertim que des del comunicat d'octubre significava que ETA deixava les armes i començava la batalla pel relat. Una batalla que alguns intenten articular al voltant dels morts, 829 víctimes mortals d'ETA²⁸⁶ contra 474 ciutadans bascos morts a mans dels aparells de l'Estat ²⁸⁷; com també, entorn a la derrota d'ETA o la continuació del projecte sobiranista que aspira a la construcció d'un Estat basc mitjançant altres mètodes. Així mateix, la construcció de la memòria i el relat sobre el que va passar en el contenciós basc són unes propostes d'estudi força interessants que s'haurien de construir sense manipulacions partidistes, doncs parafraçant les paraules d'Arnaldo Otegi, el que cal cercar és: << tota la veritat, tota la justícia i tota la memòria>>²⁸⁸, d'un conflicte armat que va acabar aquell 20 d'octubre de 2011.

²⁸³ REMÍREZ, Carmen. (20 d'octubre de 2011) Rajoy: 'Es una gran noticia porque no ha habido ningún tipo de concesión política'. [en línia] El Mundo. Recuperat de <https://www.elmundo.es/hemeroteca> [consultat 27 de gener de 2015].

²⁸⁴ EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *op. cit.*, 2011: p. 285.

²⁸⁵ BATISTA, Antoni. *Adiós a las...* *op. cit.*, 2011: p. 297.

²⁸⁶ El País (27 de gener de 2015) *43 años de terrorismo, 829 víctimas mortales*. [en línia] Recuperat de www.elpais.com/archivo/hemeroteca.html [consultat 27 de gener de 2015].

²⁸⁷ Las víctimas que el relato oficial intenta ocultar (25 d'octubre de 2011). [en línia] *Euskal Memoria. Fundazioa*.

http://euskalmemoria.com/cont/es_ES/226/Las+v%C3%ADctimas+que+el+relato+%22oficial%22+intenta+ocultar.html&format_id=13 [consultat 27 de gener de 2015].

²⁸⁸ MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de...* *op. cit.*, 2012: p. 202.

5. Conclusions

En l'última etapa del conflicte armat basc, ens trobem tres grans estacions que defineixen l'evolució del mateix cap a la pau. En primer lloc, s'ha de tindre present que l'atemptat de la T-4 a finals de 2006 i el trencament del darrer intent per finalitzar el conflicte d'una manera dialogada (2004-2007), van desencadenar en un període marcat per la desesperança envers la resolució del conflicte. Alhora, amb la fi de la treva, també tornava la confrontació armada amb tota la crueta de temps anteriors. Tanmateix, gràcies a la pressió de les iniciatives socials i al suport dels líders internacionals en la resolució de conflictes, l'esquerra abertzale va saber valorar aquell sentiment de desesperança per iniciar un procés de reflexió i debat entre les seues bases, que acabarà per donar per conclusa la lluita armada. És a dir, que els agents internacionals i les mobilitzacions populars facilitaran la superació del període de desesperança, mitjançant el suport i el diàleg amb l'esquerra abertzale. Tot seguit, aquesta serà capaç de realitzar una reflexió interna i elaborar una nova fulla de ruta per als seus objectius, entre els que inclourà la fi de la violència i, en conseqüència, la fi d'ETA i la consecució de la pau

Per tant, la resolució del conflicte armat basc gira entorn a tres elements principals: l'auge de les mobilitzacions pel diàleg i la pau, la implicació internacional, i la redefinició de l'estratègia sobiranista. Aquests factors són els que ens expliquem com ha estat possible desarticlar la violència en Euskal Herria i continuar fer front al conflicte polític; doncs, és evident que altres factors com la pressió policial o la manca de finançament d'ETA, limitaran la capacitat operativa de l'organització i influiran en la consecució de la fi del conflicte armat; però, al llarg del nostre treball, hem pogut analitzar i argumentar quin ha estat el cronograma establert que va permetre resoldre l'enfrontament de manera unilateral.

Les manifestacions socials que apostaven pel diàleg i la pau, són una clara evidència de la voluntat del poble basc; ja que, l'aparició de diversos organismes socials (Milakabilaka, Baketik, Anitzak,...) després de la ruptura del l'últim procés de negociació, ens demostren que hi havia una tendència majoritària que apostava per la reestructuració de l'estratègia independentista. En la mateixa direcció, hem de destacar el paper de Lokarri, doncs aquesta organització va aconseguir establir un diàleg fluid i profitós amb la direcció de l'esquerra abertzale, que possibilitarà l'inici d'una nova estratègia. Tot allò va culminar amb la Conferència Internacional per la Pau del 17

d'octubre de 2011, atès que allà es deixava constància del triomf dels postulats defensats per l'organització dirigida per Paul Rios, tenint com a principals mecanismes de treball el diàleg i la mobilització popular. Per últim, l'esdeveniment que més evidenciarà la desafecció del poble basc envers a l'estratègia i l'immobilisme de l'esquerra abertzale serà les eleccions autonòmiques del 2009; perquè, arran de les diverses il·legalitzacions de les formacions de l'esquerra abertzale, aquest col·lectiu va obtenir els pitjors resultats dels últims anys. Després d'aquell desastre electoral, observem com l'esquerra independentista se'n adona que el poble basc demanava canvis i valentia per a la superació del conflicte armat i, en conseqüència, alguns dels dirigents d'aquest corrent convocaran una roda de premsa pocs dies després de les eleccions, on els seus líders exposaran per primera vegada les tesis de "l'estratègia independentista eficaç". Per tant, hi podríem apreciar el pes de la societat basca en l'esquerra abertzale, que va saber interioritzar les demandes del seu poble.

En segon lloc, hem de valorar el paper que va jugar la comunitat internacional, sent un actor primordial en la majoria dels passos que han permès la resolució del conflicte armat. Doncs, en els últims anys del conflicte basc, hi constatem una implicació molt activa per part de diversos membres internacionals amb experiència en la resolució de conflictes per resoldre l'últim conflicte armat d'Europa. Així mateix, arran de la ruptura de les negociacions al maig de 2007, hi desenvoluparan una tasca molt activa per facilitar la resolució del conflicte armat i la consecució de la normalització política en Euskal Herria. Brian Currin encapçalarà i coordinarà la col·laboració internacional per resoldre el conflicte de manera dialogada, influint, tant en l'esquerra abertzale perquè es desmarcara totalment de la via armada amb la Declaració d'Alsasu (2009); com en ETA, que quedarà reflectit amb l'alto el foc de gener del 2011 i, posteriorment, en el cessament definitiu de l'activitat armada el 20 d'octubre d'aquell mateix any. Conseqüentment, són esdeveniments suficientment fonamentats que ens permetran posar en valorar el paper de la comunitat internacional com un factor fonamental en el camí unilateral cap a la pau, ja que va facilitar assessorament i suport a tots aquells que van voler resoldre el conflicte de manera dialogada i, també, va posar en l'aparador internacional el conflicte basc reconeixent la causa política abertzale.

En darrera instància, no podem oblidar a l'únic actor que podia materialitzar aquell canvi que necessitava l'estratègia independentista era l'esquerra abertzale, ja que calia construir un nou projecte d'alliberament nacional i social enfront una estratègia de

lluita armada que ha quedat desfasada perquè aporta més costos que beneficis. Aquest va ser el missatge que l'esquerra independentista li va transmetre a ETA, doncs Euskal Herria estava vivint un període de transició i, perquè el nou projecte abertzale progresara, era necessari la desarticulació de la violència d'ETA. La reflexió interna que realitzarà l'esquerra abertzale tindrà unes conseqüències històriques perquè, era la primera vegada que la part política va ser capaç d'influir i imposar-se a l'organització armada. Llavors, sota l'aval del nou projecte nacionalista, es va aconseguir l'argument definitiu per a convèncer a ETA que l'estratègia militar tenia que claudicar si es volien aconseguir els objectius polítics. Així, la reestructuració de l'estratègia d'alliberament nacional suposava la posada en funcionament d'un nou projecte independentista basat en la lluita de masses a l'estil del mateix Antonio Gramsci, que va començar a materialitzar-se mitjançant l'acumulació de forces polítiques abertzales amb acords com *Lortu Arte* (2009) o la presentació de la coalició *Bildu* a les eleccions municipals de 2011. Un nou camí cap a la resolució del conflicte armat que, no solament pretenia assolir la pau per en Euskal Herria, sinó també pretenia impulsar la lluita d'alliberament nacional sota vies polítiques, doncs aquesta era una qüestió per solucionar.

En síntesi, si valorem la resolució del contenciós armat basc-espanyol, no podríem plantejar-se el final del conflicte en termes de victòria o derrota; doncs, la lluita armada és desarticulada pel convenciment del món abertzale que és necessària la seua claudicació si es pretén continuar amb la lluita política. Llavors, apuntar que ETA va ser derrotada militarment seria una afirmació enganyosa, ja que no podem oblidar que per formar un comandament armat o per disparar una pistola només cal la voluntat d'uns pocs, i si el debat intern sobre la finalització de la lluita armada no es va enquistar, va ser gràcies a que es va aconseguir convèncer a tota l'organització armada que la lluita d'alliberament nacional necessitava un canvi d'estratègia, i no perquè tots els militants d'ETA foren arrestats. En conseqüència, podem concloure amb la idea que la redefinició estratègica independentista tenia una projecció molt més llarga en el temps i utilitzarà altres mètodes, però, a la fi, presenta els mateixos objectius: Independència i Socialisme. El conflicte polític continua existint i, per tant, el problema identitari no ha estat resolt. Malgrat tot, el que sí que quedarà per solucionar són les conseqüències del més de 50 anys de conflicte armat, que ens deixaran un munt víctimes i presoners, i a més a més, temàtiques tan importants per resoldre com la Reconciliació d'una societat polaritzada pel conflicte i la construcció d'una Memòria on càpiguen tots els relats sobre el que va succeir.

La temàtica de la Reconciliació suscita una gran controvèrsia degut a la seua complexitat, però, em de valorar la necessitat de tractar-la si el que es pretén és tancar definitivament les ferides del conflicte armat. Alhora, també és necessària per consolidar el nou projecte independentista de l'esquerra abertzale, ja que qualsevol rebrot de violència podria deslegitimitzar la nova estratègia o fer trontollar la pau en Euskal Herria. Tanmateix, la Reconciliació requereix de l'empatia envers el dolor dels demés per demostrar la voluntat de voler reparar eixos danys; en conseqüència, observem com ja s'està donant des de diferents sectors que han patit les conseqüències del conflicte. Una clara mostra en seria la petició pública de perdó a les víctimes d'ETA per part de Fernando Barrena, que en la III Jornada *Hablemos de Euskadi* (celebrada a la *Universitat de Barcelona*, UB), va realitzar una aportació exemplar per facilitar la Reconciliació. En la mateixa direcció, cal que valorem la importància dels encontres entre víctimes i botxins, que tant des del Govern de *Lakua* com des del Govern espanyol es van impulsar; atès que com el mateix Robert Manrique apunta a l'entrevista són molt profitosos per reparar el dolor. En definitiva, la resolució del conflicte armat basc havia deixat un escenari idoni per intentar reconciliar unes comunitats polaritzades, i ara, es fa més urgent que mai tractar la temàtica de la Reconciliació amb la màxima serenitat i objectivitat. D'aquesta manera, cal que concloquem amb les reflexions sobre aquesta matèria, que monsenyor Juan María Uriarte apunta en el seu últim llibre *La Reconciliación (2013)*, on és dibuixa un esquema basat en la trilogia <<pacificar, normalitzar, i reconciliar>> com la tasca primordial que ha de portar endavant el poble basc per assolir el respecte i l'acceptació entre els diferents grups, però, que solament serà possible si el conflicte armat ha finalitzat definitivament.

6. Bibliografía

- ÁLVAREZ, Enrique; CATALÁ, Alexandre. *El derecho de Partidos*. Madrid, Colex 2013.
- BATISTA, Antoni. *Adiós a las armas. Una crónica del final de ETA*. Barcelona, Debate, 2011.
- BRUNI, Luigi. *ETA. Historia de una lucha armada*. Tafalla (Nafarroa), Txalaparta, 1987.
- CASSANOVA, Iker. *ETA 1958-2008: Medio siglo de historia*. Tafalla (Nafarroa), Txalaparta, 2007.
- EGAÑA, Iñaki; GIACOPUZZI, Giovanni. *La construcción del enemigo. ETA a la vista de España (2010-2012)*, Tafalla (Nafarroa), Txalaparta, 2012.
- EGAÑA, Iñaki. *Diccionario histórico-político de Euskal Herria*, Tafalla (Nafarroa), Txalaparta, 1996.
- EGUIGUREN, Jesús; RODRIGUEZ, Luís. *ETA las claves para la paz. Confesiones del negociador*. Madrid, Aguilar, 2011.
- GAGO, Egoitz *The analysis of the framing processes of the Basque peacemovement: The way Lokarri and Gesto por la Paz changed society*, l'Institut Català Internacional per la Pau. Barcelona, Institut Català Internacional per la Pau, January 2012.
- GRAMSCI, Antonio. *La cuestión meridional*. Cuadrata, Madrid, 2002.
- HERRERO, Miguel; LLUCH, Ernest. *Derechos históricos y constitucionalismo útil*, Madrid, BBV, 2000.
- MATEOS, Abdón. "Historia, Memoria, Tiempo Presente". Hispania Nova: Revista de historia contemporánea, nº 1, 1998-2000.
- MUNAITZ, Fermín. *El Tiempo de las luces*. Entrevista a Arnado Otegi. Gara. 2012.
- MUNAITZ, Fermín (coord.). *Letras para la Libertad. "Egin", dos décadas de periodismo independiente*. Gara, 2013.
- PEREZ-SALES, Pau. *Identidad e identidad étnica en el marco de los conflictos políticos: algunas reflexiones*, Revista de Psicología Social: International Journal of Social Psychology, vol.21, nº3, 2006.
- SEGURA, Antoni.; BATISTA, Antoni. *Hablemos de reconciliación. Un encuentro con víctimas del conflicto vasco*. Barcelona. Universitat de Barcelona. 2013.
- SEGURA, Antoni. *Euskadi: crónica de una desesperanza*. Barcelona, Alianza Editorial, 2009.
- URIARTE, Juan María. *La Reconciliación*. Santander, Sal Terrae, 2013.

Fonts primàries.

Entrevista a Martxelo Otamendi. *El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale.* (12 de gener de 2015).

Entrevista a Robert Manrique. *La resolució del conflicte basc. La perspectiva d'una víctima.* (14 de novembre de 2014).

Hemeroteca del diari *Gara* (2006-2011).

Hemeroteca del diari *El Mundo* (2006- 2011).

Hemeroteca del diari *El País* (2006- 2011).

Hemeroteca del diari *El Periódico de Catalunya* (19 d'octubre de 2011).

Hemeroteca del diari *El Punt Avui* (10 de juliol de 2010).

-Documents originals:

Acord de Gernika. Euskal Herria, 25 de Setembre de 2010.

Clarificant la fase política i l'estratègia. Euskal Herria. Octubre de 2009.

Declaració d'Altsasu. Euskal Herria, 14 de Novembre de 2009.

Declaració de Brussel·les. Bèlgica, 29 de Març de 2010.

Declaració dels líders internacionals, Donostia, 17 d'Octubre de 2011.

Lortu Arte. Euskal Herria, 20 de Juny de 2010.

Zutik Euskal Herria. Euskal Herria, Febrer de 2010.

Fonts digitals.

Baketik. Història. [disponible a <http://www.baketik.org/baketik.php?idioma=es>].

Boletín oficial del Estado «BOE» núm. 154, de 28 de junio de 2002, página 23604. [disponible a <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2002-12756>].

Diccionari de la llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans. [disponible a <http://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=definitiu&operEntrada=0>].

Elhuyar Hiztegiak. [disponible a http://hiztegiak.elhuyar.org/eu_es/].

Euskal Irrati Telebista (EITB). [disponible a <http://www.eitb.eus/es/noticias/>].

Euskal Memoria. Fundazioa. [disponible a <http://euskalmemoria.com/>].

Govern Basc. Departament d'Interior. Direcció de Processos Electorals i Documentació. [disponible a <http://www.euskadi.net/q93TodoWar/eleccionesJSP/q93Contenedor.jsp>]

Govern de Navarra. Departament de Presidència, Justícia i Interior. [disponible a http://www.navarra.es/home_es/Navarra/Instituciones/Elecciones/].

International Contact Group. [disponible a <http://icgbasque.org/>].

Lokarri. Observatorio social del proceso de Paz. [disponible a http://www.lokarri.org/files/File/PDF/informe_primavera.pdf]

Telemadrid. [disponible a <http://www.telemadrid.es/?q=noticias/nacional>]

7. Annexos.

Annex 1: -La resolució del conflicte basc. La perspectiva d'una víctima-

Entrevista a Robert Manrique Ripoll

Víctima de l'atemptat d'ETA al Hipercor de Barcelona (1987)

1. Quina valoració en pot fer sobre el paper dels moviments populars i les iniciatives socials, que apostaven per una solució dialogada i pacífica del conflicte en aquesta etapa final (2007-2011) ?

Tot el treball a favor del final dialogat de la violència és molt positiu, i aquest és un missatge que sempre hem portat algunes víctimes del terrorisme, però que mai ens han volgut escoltar perquè no tenia una gran repercussió mediàtica. Jo, personalment, he col·laborat amb grups com Lokarri, doncs van ser ells qui hem van trucar per informar-me sobre la carta del Caride.

Sempre he volgut que això acabara, per eixa raó vaig confrontar-me amb l'AVT, doncs tenia un discurs ideològic que no afavoria el diàleg. Amb tot, el procés de negociació s'ha de fer sempre amb la llei a mà i sense interferències polítiques, ja que la negociació afavoriria el final de la violència. El treball d'aquestes organitzacions ha estat fantàstic, i destacaria el paper de "Gesto por la Paz" perquè estava formada per gent del carrer i no per víctimes. Aquest treball va ser recollit per Lokarri al 2006, i des de llavors, es motivaran tota una sèrie de reflexions en la societat basca que tindrà conseqüències molt positives.

2. Les víctimes del conflicte deuriem de participar en la resolució del mateix? I si és així, de quina manera ho han de fer?

Les víctimes no han de participar en la resolució des d'una perspectiva política, i menys partidista (com alguns han fet); però si han de tindre un gran paper a nivell social, doncs han de participar en els aspectes educatius, psicològics, cívics...El paper de la víctima no ha d'estar polititzat, malgrat que de manera personal totes les opinions polítiques han de ser respectades, perquè el seu dolor deuria de servir per relatar les nefastes conseqüències que porten els conflictes armats i fer reflexionar a la societat perquè no es tornen a repetir. Si s'utilitza el dolor de la víctima com a discurs polític es corre el risc que aquestes es convertisquen en un element de campanya política, i se'n obliden de l'atenció que aquestes tenen que rebre com a víctimes.

3. Al respecte dels encontres entre víctimes i victimaris, consideraria vostè que ajuden a pal·liar el sofriment de la víctima i a la reconciliació d'una societat dividida? Podrien aquests encontres ser-ne un exemple per a la resta de la societat basca?

Pense que aquests encontres si que serveixen, doncs si jo no haguera anat en el seu moment, hui estaria empenyat per haver deixat passar aquella oportunitat. Però he d'afegir, que després de rebre la carta i proposar-me l'encontre "restauratiu" que el govern basc proposava, no hem va agradar aquesta terminologia, doncs no tinc cap relació que restaurar amb aquest home. Més endavant, el govern espanyol els va anomenar encontres "reparadors", i llavors aquí si que hem van semblar mes encertada, ja que la llei permet que els criminals intenten reparar els seus danys.

4. Com s'han estat organitzant, aquelles víctimes que com vostè, no tenen un discurs polititzat del conflicte? I alhora, quin és el seu parer sobre la utilització de les víctimes amb intencions partidistes?

No som cap col·lectiu, sinó un grup de víctimes que pensem d'una manera diferent a l'AVT, i que notem la falta de recolzament per part de l'Estat espanyol. Els diferents governs no s'han preocupat suficientment per les víctimes a nivell personal, i per això aquestes han tingut que organitzar-se en associacions. Aleshores, aquí si que han sigut escoltades i han rebut ajudes a canvi d'utilitzar el seu dolor per traure'n profit electoralment.

Em fa molta pena el que està passant, perquè s'està manipulant i utilitzant a les víctimes i el seu sofriment. Especialment el Partit Popular ha estat el que s'ha apropiat d'aquest dolor, i alhora, també de la força mediàtica que té el discurs de les víctimes per traure'n profit electoralment.

Annex 2: - El canvi d'estratègia de l'Esquerra Abertzale-

Entrevista a Martxelo Otamendi Eguiguren

Director el diari Berria.

1. Entenent que l'atemptat de la T-4 va trencar el diàleg i va acabar amb la credibilitat de l'esquerra abertzale, fins a quin punt podríem considerar que els seus dirigents comprenien que l'estratègia d'acció-reacció, que defensa la lluita armada, ha quedat desfasada per aconseguir els objectius polítics?

L'atemptat de la T-4 és una mimètica del Canary Wharf (acció armada de l'IRA durant el procés de pau irlandès al 1996. Va deixar dos morts), doncs tenia les mateixes pretensions que el d'ETA a l'aeroport de Barajas: cridar l'atenció sobre l'aturada del procés fent una demostració de força. Però, les negociacions entre ambdós bàndols del conflicte irlandès continuaran, amb el suport de Londres i de Washington malgrat que hi van haver dos morts, ja que les dues parts tenien la voluntat d'arribar definitivament a la pau. Tanmateix, els polítics espanyols no van tindre la mateixa reacció, i malgrat que les converses (no oficials) si que continuaran uns mesos més, públicament se sostenia que el procés de diàleg s'havia acabat.

Pel que fa a l'esquerra abertzale, la seua credibilitat política quedà pel terra, doncs, l'acció d'ETA els deixava sense oxigen per a continuar amb les converses. Una vegada més el braç militar s'imposava al polític, però, aquest cop va suscitar un gran malestar dins dels dirigents polítics de l'antiga Batasuna, perquè pensen que l'organització armada no ha tingut en consideració els seus postulats sobre l'estratègia a seguir. Llavors, serà des d'ací on s'inicia un debat i una reflexió de manera més àmplia i, malgrat que aquesta discussió venia des de temps passats; ara, quedava més clar que mai que l'esquerra abertzale no podia dirigir l'estratègia política si la lluita armada ho condicionava tot.

2. Quina valoració ens podria fer sobre el paper de les diferents iniciatives socials (Milakabilaka, Anitzak, Lokarri, Gesto por la Paz...) i la seua influència en la societat basca? El treball d'aquets organismes, va aportar avenços en la superació de la polarització social del conflicte?

Les dos iniciatives socials de més força i recorregut al conflicte basc han estat Gesto por la Paz i Lokarri. La primera, es crea per socialitzar i conscienciar a la societat basca contra la violència d'ETA (malgrat bastant temps després també protesta per les tortures i dispersió dels presos); la segona, desenvoluparà tasques a favor del foment del diàleg i la resolució política del conflicte. Aquestes són les que més capacitat de mobilització i influència han tingut en la societat basca, atès que representen un gran recorregut al llarg d'una gran part del conflicte.

Pel que fa a les iniciatives sortides arran de l'atemptat de la T-4, cal destacar que venen motivades per un sentiment de frustració i de la necessitat de fer alguna cosa per resoldre la confrontació armada d'una vegada per totes. Són iniciatives puntuals que, amb tots els respectes, no tindran el mateix recorregut ni la mateixa influència que les anteriors. Però, sense cap dubte, servien per a mesurar les postures del poble basc respecte a la resolució del contenciós.

3. Una vegada confirmat la fi de la treva el 5 de juny de 2007, es generarà un context idoni perquè l'esquerra abertzale comence a desenvolupar de manera transversal les reflexions sobre la necessitat d'un canvi d'estratègia?

Un dels antecedents de les primeres reflexions sobre la viabilitat de la lluita armada, el podríem trobar al document d'Eugenio Etxebeste (*Antxon*): *Contribución a la autocrítica y a un debate necesario* (1992). Antxon era un dirigent d'ETA que havia participat a les negociacions d'Argel amb els representats espanyol, i després de fracàs de les mateixes va redactar les seues reflexions en aquell document. La tesi principal del text, argumenta que s'està apunt de perdre la batalla militar, i si no és fa alguna cosa també es perdrà la política. Més endavant, trobaríem el fracàs de Lizarra-Garazi, que constitueix el següent punt d'inflexió en el canvi de l'esquerra abertzale perquè després de la desfeta d'aquell pacte, cada vegada se sumará més gent al corrent que defensa que la lluita armada ha quedat desfasada. Alguns d'aquests dirigents començaran a organitzar-se des d'Aralar a l'any 2000, un grup format per dirigents del corrent independentista que ja no estaven per donar suport a la lluita armada. No obstant això, continuava havent un grup (molt nombrós) dins de l'esquerra abertzale que volia realitzar aquest canvi des de l'interior, i amb aquestes arribem a l'última etapa del conflicte, on es van generar les condicions òptimes per a portar el debat sobre la no viabilitat de la lluita armada a tot el conjunt d'aquest col·lectiu.

Per altre costat, he de destacar que un dels elements que ens ajudarà a comprendre la defaite cap a la lluita armada des de la fi de la treva de 2007 és la tipologia d'atemptats d'ETA, doncs quan ETA torna a matar, escollis alguns objectius que molta gent en l'esquerra abertzale no comprèn. En conseqüència, atemptats com el de l'antic regidor del PSE Isaias Carrasco o el de l'empresari Inaxio Uria, van ser letals a l'hora de continuar justificant la lluita armada. Ací, m'agradaria recordar les reflexions José Elorrieta quan era Secretari General d'ELA, quan deia que <<la lluita armada no solament no serveix per aconseguir l'alliberament nacional, sinó que més bé molesta>>.

4. El canvi d'estratègia de l'esquerra abertzale, té l'origen en les base socials i electorals, o més bé, és fruit de la reflexió dels seus dirigents? És a dir, és la pressió popular la qui

demana una nova estratègia per assolir els objectius, o és l'elit política la que impulsa aquest nou missatge davant la conjuntura del moment?

Hi ha dirigents de l'esquerra abertzale que en els moments de les converses de Loiola ja estan en contra de la lluita armada, sobretot, que la part politico-militar s'impose en l'estratègia política. Llavors, aquests són els qui empentaran per organitzar el canvi estratègic, llavors, no volien que ETA condicionara els seus moviments.

Realment, no es pot dir que el canvi s'organitze de dalt cap a baix o de baix cap a d'alt, sinó més bé s'ha d'entendre com un moviment transversal que es dona a tots els nivells, perquè tant les bases socials com la majoria dels seus dirigents reflexionaven sobre l'esgotament de la lluita armada. Tal vegada, si que podríem considerar que des de Bateragune, diversos dels dirigents de l'esquerra van organitzar i estructurar com s'havia de portar a la pràctica el canvi d'estratègia. Aquests seran els encarregats de portar endavant els objectius del nou corrent de l'esquerra abertzale

5. L'informe *Mugarri* pareix indicar que el canvi de l'esquerra abertzale haguera pogut enquistar-se. Realment, quin recorregut va tindre aquest informe?

Jo sóc periodista, i tampoc conec al detall el succeït; però tinc la impressió que es va donar un debat intern entre els partidaris de l'estratègia politico-militar i els que apostaven exclusivament per la via política, on finalment es va imposar la primera sobre la segona. Mugarri va tindre un recorregut bastant curt, doncs no més d'un 20% dels militants li va donar suport, i això, suposava que no constituïa un corrent suficientment fort per a oposar-se als qui apostaven per l'abandonament de la lluita armada. Mugarri és un document que prové d'ETA, com la majoria de documents que històricament es debatien des de l'esquerra abertzale, però, ara hi havia diversos documents elaborats des de l'interior del col·lectiu polític i aconseguiran sobreposar-se als arguments del braç armat. Malgrat tot, també he d'apuntar que el debat sobre el canvi d'estratègia de l'esquerra abertzale va ser molt ampli, doncs es va donar poble per poble. Però no convé oblidar que l'oposició a eixa estratègia es manté hui en dia en algunes zones del país.

6. Després del comunicat d'ETA del 17 de gener de 2010, on es donava suport a la *Declaració d'Altsasu*, es podria afirmar que és en aquest punt on el braç polític s'imposa totalment a l'armat?

L'esquerra abertzale va estructurar un cronograma per a organitzar el canvi polític que, necessàriament, ha de comptar amb el suport d'altres organismes de l'entorn abertzale i, evidentment, la majoria d'aquests passos ja estan programats amb anterioritat. Pel que fa a la reflexió d'ETA, hem de tindre en compte que les seues assemblees no són presencials perquè es

fan en la clandestinitat; però, sense cap dubte, aquest debat sobre la renúncia de la lluita armada es va donar també en la secció militar. Llavors, ETA havia fet un debat interior propi, independentment del braç polític, i jo crec que en aquest punt és on ja s'havia assolit la idea que a la nova estratègia, la lluita armada estarà de més.

8. Documents com *Zutik Euskal Herria* i la *Declaració de Brussel·les* pareixen tindre nexes evidents, creu vostè que formen part d'acords previs? És ací on podem trobar una mostra de la influència de la Comunitat Internacional al nou projecte de l'esquerra abertzale?

Jo crec que es busquen suports, doncs quan s'inicia un procés de canvi el que es pretén és que la teua iniciativa tinga un reconeixement. L'esquerra abertzale portava molt de temps teixint relacions amb destacats membres de la Comunitat Internacional (personalitat de l'esquerra europea, l'advocat sud-africà Brian Currin, el sacerdot irlandès Alec Reid, personalitats internacionals, Sinn Fein...), i ara havia arribat el moment de posar el la resolució dialogada del conflicte en l'aparador internacional.

La implicació internacional és fruit de molts mesos de cuina, de moltes complicitats, perquè s'ha d'arribar a personalitat tant rellevants com Kofi Annan o Jonathan Powel (assessor de Tony Blair). El que busquen els dirigents de l'esquerra abertzale és el suport d'aquests, doncs l'estratègia no solament es fonamentava en reorganitzar internament una nova metodologia, sinó que aquesta també necessitava de la internalització de cas basc.

9 . Respecte a l'acord *Lortu Arte*, observem que es llimen asprors polítics que en el passat s'havien distanciat. Aleshores, quan EA accepta aquest acord (jugant-se la il·legalització), es podria constatar que el camí de l'esquerra abertzale era irreversible?

La relació entre EA i el PNB no és gens bona en els últims anys de la política basca. Cal advertir que, dins d'EA sempre hi ha hagut dos vessants: mantindre una relació preferencial amb el PNB o buscar acords permanents i estratègics amb l'esquerra abertzale. Però, després de la crisi amb el govern d'Ibarretxe anirà guanyant pes el sector que volia tindre una relació preferencial amb l'esquerra abertzale, perquè se suposava que aquesta ja els hi havia comentat quin seria el nou projecte sobiranista per a Euskal Herria.

Eusko Alkartasuna veu la possibilitat d'articular un moviment sobiranista que estiguera fora del PNB, llavors, consideren que la iniciativa civil que estan promovent els antics dirigents de Batasuna pot ser força interessant. EA és solidaria perquè té el compromís de l'esquerra abertzale que aquesta vegada era de debò, que aquesta vegada els que estaven portant l'hegemonia del debat intern serien els membres de la facció política. Així mateix, l'aval de l'acord Lortu Arte va suposar el naixement d'un nou projecte sobiranista que considerava esgotada la lluita armada, i que assentava les bases per a un projecte de llarg recorregut.

10. A l'última fase del conflicte basc-espanyol, anem observant que ETA sempre va concorde amb l'esquerra abertzale, però, va existir alguna possibilitat que algun sector de l'organització armada no acceptarà la nova estratègia? Realment, el braç polític va aconseguir convèncer a la totalitat dels membres de l'organització armada?

Eixa possibilitat sempre ha existit, però la probabilitat era més baixa que mai perquè hi havia un cansament més que evident en l'esquerra independentista. L'esquerra abertzale política va convèncer al braç armat perquè n'eren conscients que la lluita armada sobrava, i aquesta vegada s'havia d'imposar en el debat.

A més a més, hi ha que recordar que en aquest moment és l'Estat espanyol qui està doblegant operativament a ETA; doncs, els comandos tenen una vida molt curta, la sensació d'estar vigilats era molt gran, i els detinguts a *Iparralde* anaven augmentant. Aleshores, des del punt de vista operatiu militar, era molt difícil continuar i la percepció que és impossible guanyar la batalla armada era una evidència. Per tant, perquè allargar-ho més en el temps? No els pagava la pena.

Hi ha gent d'ETA, de l'esquerra abertzale, i del carrer que no estava d'acord amb aquesta nova estratègia, però les veus crítiques amb la lluita armada s'imposaran als resistents a abandonar-la.

11. Amb la creació de Bildu i la Conferència d'Aiete, estem davant de la conclusió d'aquesta nova estratègia? Són suficients arguments per convèncer a la totalitat de l'organització armada que la nova estratègia pot funcionar?

La part política va aconseguir convèncer a la militar, argumentant que des d'eixa direcció no hi ha res a fer, ja que l'únic que pot provocar és agreujar el nombre de presoners. Aleshores, l'esquerra abertzale política tenia que demostrar a la part militar que s'anava a posar tota l'energia en aquesta nova estratègia perquè necessitaven articular un partit polític, acabar amb les i-llegalitzacions, i començar una lluita de masses que portarà més beneficis que l'estratègia anterior. La nova estratègia tindrà com a conseqüència la creació d'un front sobiranista que acumularà moltes forces: Bildu (Esquerra Abertzale i Alternativa) i Amaiur (Bildu més Aralar), que acabaran conformant Euskal Herria Bildu.

Aquest nou projecte ja estava donant els seus fruits, i clarament, l'èxit de la coalició Bildu en les eleccions municipals i forals de 2011 va ser un gran argument de pes per acabar de persuadir a tots els que no acabaven d'inclinar-se a favor de l'abandonament de la lluita armada. L'electorat va saber premiar la redefinició de l'esquerra abertzale i el seu treball per aconseguir la pau. El nou projecte anava gestant-se.

